

Masteroppgave

Det «gode» foreldreskap –
En analyse av normer, idealer og diskurser om foreldreskap i noen
nyere fagtekster

Marte Kinserdal
Kandidatnummer: 100

Master i pedagogikk
Avdeling for pedagogikk og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer
Høsten 2015

Høgskolen
i Lillehammer

Lillehammer University College • hil.no

Forord

Det å arbeide med denne masteroppgaven har vært en lang og spennende prosess, fra de første idéene og til den ferdige oppgaven. Da jeg begynte å lese tekstene jeg analyserer i oppgaven nærmere, så jeg at tekstene ikke bare er beskrivelser av ulike måter å utforme foreldreskap på, men at de også inneholder mange normer og idealer for foreldreskap. Det har vært interessant og givende å få lov til å gå i dybden på, utforske og lære mer om et tema som både interesserer og engasjerer meg gjennom dette siste året av studiene.

En spesiell takk til veilederen min, førsteamanuensis Geir Haugsbakk, for at du har vært en god veileder, hatt tro på prosjektet mitt, for gode tilbakemeldinger som hjalp meg videre, og for de samtalene vi har hatt om oppgaven underveis det siste året. Takk også til professor Halvor Fauske for konstruktive tilbakemeldinger som jeg kunne jobbe videre med etter 80%-seminaret, og til bibliotekarene på biblioteket ved Høgskolen i Lillehammer for god hjelp til litteratursøk og til å finne de bøkene og tekstene jeg trengte i oppgaven.

Jeg vil også takke medstudenter, lærere og andre veiledere gjennom studiene for fine, lærerike og spennende år, og for nye utfordringer underveis. Helt til slutt kommer en takk til Olaug Nilssen for boka «Kjøkenbenkrealisme» som var med på å gi meg inspirasjon til oppgaven og mer innsikt i hvordan foreldre selv forstår, forhandler og utformer sitt foreldreskap i samfunnet.

Lillehammer, 15. september 2015,

Marte Kinserdal

Sammendrag

I denne masteroppgaven ser jeg på hvilke diskurser som blir uttrykt i noen nyere fagtekster om foreldreskap. Dette gjør jeg med utgangspunkt i Laclau og Mouffes diskursteori og deres begreper om hegemoni og antagonismer (i Jørgensen og Philips, 2002). Ut ifra disse begrepene analyserer og drøfter jeg de ulike diskursenes posisjoner i tekstene og i samfunnet. I tilknytning til dette diskuterer jeg om og hvordan foreldreskapet kan forstås som et sosialt rom, og betydningen av foreldres sosiale bakgrunn når de utformer foreldreskapet.

Det metodisk-teoretiske grunnlaget for oppgaven bygger på diskursteori som blir presentert i metodekapitlet. Kapitlet «teoretiske perspektiver» handler om samfunnsutviklingen og familien, og om hvordan forhandlinger om foreldreskap i samfunnet påvirker utformingen av foreldreskapet. Forholdet mellom familien, institusjoner og samfunnet ellers, er med andre ord sentrale tema i dette kapitlet.

I analysene og drøftingene knytter jeg disse perspektivene opp mot de tre forskningsspørsmålene jeg presenterer i innledningskapitlet. Her blir sentrale normer, idealer og diskurser for foreldreskap i tekstene presentert. De ulike diskursene har forskjellige posisjoner og status både blant foreldre, i tekstene og i samfunnet ellers. Dermed er de et uttrykk for at det finnes flere ulike forståelser av hva et «godt» foreldreskap innebærer i samfunnet og blant foreldre. Dette bidrar til å skape fellesskap eller avstand mellom foreldre, og til utformingen av ulike foreldreskapsprosjekter. De sosiale normene og idealene for foreldreskap kan derfor være med på å skape et sosialt rom som foreldreskapet skapes og utformes i.

Abstract

This thesis deals with the discourses of parenthood expressed in four texts from this field of research. I use the discourse theory by Laclau and Mouffe (in Jørgensen and Philips, 2002) and their concepts of hegemony and antagonisms as my point of departure to analyse and discuss the position of each discourse in the texts as well as in the society. I will discuss whether and how parenthood is a part of the social and normative space in which parenting are discussed and framed in society, and the importance of parents' social background when they frame their parenthood.

The methodical-theoretical framework in this thesis is the discourse theory, which I present in chapter 4. The other theoretical perspectives are presented in chapter 5, and deals with how the development in the society and the family influences the institution of family, and how parenthood is negotiated in society. The relationship between the family, institutions and the society are important themes in this chapter.

In the chapters of analysis and discussions, I relate these themes to the three questions of research in chapter 1. Here I present the central norms, ideals and discourses of parenthood in the texts of analysis. The different discourses have unequal positions among parents, both in the texts and in the society. In this way, they give expression to the fact that there are different understanding of what makes a “good” parenthood in the society and among parents. This contributes to the creation and feeling of community or distance between parents, and the different framings of parenthood and parenting projects. The social norms and ideals for parenting might in this way contribute to the creation of a social space in which parenthood are created and framed.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Abstract	4
Kap. 1. Innledning til oppgaven	9-12
1.1. Innledning	9-12
1.1.1. Problemstilling og forskningsspørsmål	10-11
1.1.2. Utgangspunktet for oppgaven	11-12
1.1.3. Oppbygningen av oppgaven	12
Kap. 2. Bakgrunn og kontekstualisering	13-16
2.1. Samfunnet og familien	13
2.2. Individualisering, intimisering og privatisering av familien	14
2.3. Forholdet mellom foreldre og barn	15-16
Kap. 3. Tema, posisjonering og inngang til oppgaven	17-21
3.1. Posisjonering/ inngang til oppgaven	17-21
3.1.1. Sosiologiske perspektiver på foreldreskap	18
3.1.2. Pedagogikken og utviklingspsykologiens perspektiver på foreldreskap	18-19
3.1.3. Utformingen av oppgaven	20-21
Kap. 4. Metode og valg av metodisk tilnærming i oppgaven	22-32
4.1. Valget av metodisk tilnærming i oppgaven	22-23
4.2. Diskursanalyse	23-25
4.3. Laclau og Mouffes diskursteori	25-27

4.3.1. Hegemoni og antagonismer	27
4.4. Framgangsmåte for analysen	27-30
4.4.1. Diskursteorien som teori og analysemetode	27-28
4.4.2. Begrunnelse for valg av tekster:	
Analysetekstenes status og posisjon og posisjonering i feltet	28-30
4.4.3. De andre tekstenes status og posisjon og posisjonering i feltet	30-31
4.5. Reliabilitet og validitet. Kildekritikk.	31-32
4.5.1. Primærdata, avstand i tid og nærhet til kildene	32
Kap. 5. Teoretiske perspektiver	33-44
5.1. Samfunnsutvikling – mot en senmoderne barndom?	33-39
5.1.1. Samfunnsutviklingen og familien	33-35
5.1.2. Denciks idealtypiske familier	35-36
5.1.3. Den postmoderne barndom	36-37
5.1.4. Foreldreskap og familieliv	37-39
5.1.4.1. Samfunnet og syn på oppdragelse	37-39
5.2. Forhandlinger om foreldreskap i samfunnet	39-44
5.2.1. Kulturelle modeller for omsorgsorganisering	40-42
5.2.1.1. Omsorg som et ordnet løp	41
5.2.1.2. Et skjermet rom for omsorg	41-42
5.2.1.3. Kulturelle idealer for omsorgsorganisering	42
5.2.2. Barns rettigheter og syn på barn, barndom og foreldreskap	42-44
i samfunnet	
Kap. 6. Analyse av tekster om foreldreskap	45-76
6.1. En kort presentasjon av tekstene i analysekapitlet	45-46

6.2. Om forventninger til foreldreskap i samfunnet	47-54
6.2.1. Institusjoner og profesjoner	47-48
6.2.2. Foreldres forventninger til andre foreldre	49-50
6.2.3. Normer for utforming av foreldreskap	51-52
6.2.4. Sammenlikning av tekstene	52-53
6.2.5. Hegemoni og antagonismer i tekstene	54
6.3. Idealer i foreldreskapet	55-64
6.3.1. To ulike tilnærminger til foreldreskap	55-57
6.3.1.1. Concerted cultivation	55-56
6.3.1.2. Accomplishment of natural growth	56-57
6.3.2. Tid sammen med barna som et ideal	57-60
6.3.3. Idealer for foreldreskap i den likestilte familien	60-61
6.3.4. Sammenlikning av tekstene	61-63
6.3.5. Hegemoni og antagonismer i tekstene	63-64
6.4. Foreldreskapet i praksis	64-73
6.4.1. To ulike foreldreskapspraksiser/- prosjekter	64-66
6.4.1.1. Concerted cultivation	64-65
6.4.1.2. Accomplishment of natural growth	65-66
6.4.2. Diskurser og idealer om barndom og foreldreskap	66-68
6.4.3. Familieliv som følelsesarbeid	68-69
6.4.4. Sammenlikning av tekstene	70-71
6.4.5. Hegemoni og antagonismer i tekstene	71-73
6.5. Oppsummering av de ulike diskursene i tekstene	73-76
6.5.1. «Involvert tilstedeværelse» / «concerted cultivation»	73-74

6.5.2. «Involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning»	74-75
6.5.3. «Barndommen som en egen livs- og utviklingsfase»/ «accomplishment of natural growth»	75-76
Kap. 7. Diskusjon og drøfting	77-93
7.1. Foreldreskapet som et sosialt rom	77-82
7.1.1. Det sosiale rom og forståelsen av barn og foreldreskap	79-80
7.1.2. Et sosialt, normativt rom for foreldreskap	80-82
7.2. Hvordan finner vi diskursene igjen i samfunnet i dag?	83-88
7.2.1. «Involvert tilstedeværelse»/ «concerted cultivation»	83-85
7.2.2. «Balanse mellom barns selvforvaltning og voksnes kontroll»	85-87
7.2.3. «Barndommen som en egen livs- og utviklingsfase»/ «Accomplishment of natural growth»	87-88
7.3. Relevansen av et klasseperspektiv på foreldreskap	88-93
7.3.1. Å dele eller ikke dele normer og idealer for foreldreskap og familieliv	90-91
7.3.2. Samfunnets verdier og normer og idealer for foreldreskap i familiene	91-92
7.3.3. Ulike og nyanserte foreldreskapsprosjekter	92-93
Kap. 8. Avslutning	94-97
8.1. Forskningsspørsmål og hovedfunn	94-96
8.2. Avslutning/ avsluttende betraktninger	96-97
Litteraturliste	98-102

Kap. 1. Innledning til oppgaven

1.1. Innledning

Hva er det egentlig som «påvirker» foreldre når de skal utforme foreldreskapet? Hvilke normer, diskurser, forventninger, verdier og idealer møter foreldre fra samfunnet generelt og andre foreldre? Dette er noen av de spørsmålene jeg vil se nærmere på i denne oppgaven. Oppgaven vil bygge på et ønske om å finne ut mer om hvordan foreldreskap utformes i samfunnet, med spesielt fokus på hvordan det sosiale rommet for foreldreskapet påvirker utformingen av dette i dagens samfunn (Bourdieu, 1989). I tilknytning til dette perspektivet forstår jeg at det sosiale rommet kan inneholde normer og idealer for hvordan foreldreskap skal utformes og «gjøres». Jeg vil derfor se på hvilke normer, idealer og diskurser om foreldreskap som blir beskrevet og framhevet i noen ulike tekster, og hvilke posisjoner disse diskursene har i samfunnets tenkning om foreldreskap i dag (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

I lys av dette vil jeg derfor analysere og drøfte ulike nyere tekster fra forskning om foreldreskap og diskutere hvilke ulike diskurser disse tekstene presenterer eller representerer. Jeg vil se på om og hvordan tekstene er med på å bygge opp under bestemte normer, idealer og diskurser for foreldreskap og hvordan det bør utformes. Kari Stefansen (2008) beskriver hvordan middelklassens foreldreskap blir regnet som et ideal som andre foreldreskap blir satt opp imot og sammenliknet med. Dette kan være med på å gjøre Laclau og Mouffes begreper om *hegemoni* og *antagonismer* aktuelle og relevante med tanke på de ulike diskursenes posisjon i samfunnet i dag (i Jørgensen og Philips, 2002).

Ellen Schrumpf skriver om hvordan begrepene hegemoni og antagonismer virker i og mellom diskurser i sin bok *Barndomshistorie*. Hun beskriver det slik: «Samfunnsendringer skaper nye barndomdiskursar, dei vinn fram når (hegemonisk) posisjon blir svekte, og går tapt. Ulike – og nokre gonger motsette – diskursar kan eksistere side om side. Motdiskursar vil ha mindre påverknad på samfunnet enn dei hegemoniske» (Schrumpf, 2007, s.13-14). Det at diskurser får ulik innflytelse og påvirker samfunnet i forskjellig grad kan være et bilde på at dette er et felt som er flertydig og inneholder mange ulike forståelser og dermed er foranderlige. Denne «foranderligheten» kan ifølge Schrumpf (2007) ses ut ifra en forståelse av at hva den gode barndommen og et godt foreldreskap innebærer har forandret seg i takt med utviklingen i synet på barn og barndom i samfunnet. Dermed kan det eksistere flere diskurser om

foreldreskap parallelt som vil ha ulike posisjoner både i samfunnet og i familiene. I min oppgave kan dette være interessant med tanke på innholdet i de forskjellige diskursene i tekstene, hvordan disse diskursene står i forhold til hverandre, og om tekstene med dette kan representere hegemoniske og/ eller antagonistiske perspektiver på foreldreskap (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

Hvordan foreldres forståelse av barn og barndom påvirker utformingen av foreldreskapet og hvilken betydning sosial (u-)likhet har for opplevelsen av fellesskap og støtte i foreldreskapet, vil derfor være aktuelle tema i analysen og diskusjonen i oppgaven. Foreldres mulighet til eller ønske om å leve opp til de ulike normene og idealene vil være ulike i praksis (jamfør Danielsen, 2006; Lareau, 2011). Jeg vil derfor diskutere foreldres forhold til de «allmenne» idealene slik det beskrives i tekstene og om det ut ifra disse beskrivelsene kan finnes «universelle» eller «allmenne» normer, diskurser og idealer for foreldreskap i samfunnet. Ut ifra denne diskusjonen vil jeg se på hva dette kan fortelle om synet på barn, barndom og foreldreskap i dagens samfunn. Her vil også en diskusjon om relevansen av et klasseperspektiv i forståelsen av foreldreskapet i samfunnet være aktuelt.

1.1.1. Problemstilling og forskningsspørsmål

I oppgaven vil jeg forsøke å knytte problemstillingen og forskningsspørsmålene til de ulike temaene i analyse- og drøftingskapitlene. Problemstillingen vil ta utgangspunkt i tekstenes framstillinger av foreldreskap, og legge grunnlaget for en diskusjon om de ulike diskursenes posisjoner i tekstene og i samfunnet. Dette vil jeg så forsøke å knytte til Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer (Jørgensen og Philips, 2002).

Problemstillingen jeg har valgt for oppgaven er:

«Hvilke diskurser om foreldreskap blir uttrykt i tekstene, og i hvilken grad kan de representere hegemoniske og/ eller antagonistiske perspektiver på foreldreskap i samfunnet?»

Jeg har valgt disse tre forskningsspørsmålene som blir knyttet til hvert sitt tema i analysekapitlet og drøftingene:

- * Hvilke forventninger er knyttet til det «gode» foreldreskapet i samfunnet?
- * Hvordan kan forventninger i samfunnet ses i idealer for foreldreskap?
- * Hvordan kommer verdier og idealer til uttrykk i ulike foreldreskapsprosjekter?

Disse tre forskningsspørsmålene vil også danne utgangspunkt for hvert sitt drøftingstema i kapittel i kapittel 7 der tekstene vil bli diskutert med tanke på disse spørsmålene. I sammenlikningene og diskusjonene i slutten av hvert analysetema vil jeg også se på forholdet mellom hegemoni og antagonismer i og mellom tekstene og diskutere hvilke posisjoner de ulike diskursene jeg finner i tekstene har i samfunnet i dag.

1.1.2. Utgangspunktet for oppgaven

Min motivasjon for å jobbe med dette temaet handler om en nysgjerrighet med utgangspunkt i ønsket om å finne ut mer om hvordan foreldreskap utformes i vår tid. Våren 2014 jobbet jeg med en fordypningsoppgave der jeg ble kjent med Annette Lareaus (2011) begreper om ulike former for foreldrepraksiser, «*concerted cultivation*» og «*accomplishment of natural growth*», og ønsket å jobbe mer med disse. I begynnelsen av arbeidet med denne oppgaven fant jeg mye forskning som diskuterer foreldrepraksiser og klasse med bakgrunn i Lareaus arbeid og/ eller begreper (i Norge: Stefansen, 2008; Stefansen og Blaasvær, 2010). Forskningen innenfor sosiologien er ofte rettet mot tilnærmingen «*concerted cultivation*» som Lareau (2011) regner som middelklassens tilnærming til foreldreskap. Jeg har også blitt interessert i sosial ulikhet gjennom utdanningen og hennes beskrivelser av (forskjellene mellom) disse to praksisene har bidratt til at jeg ønsker å finne ut mer om hvordan ulike foreldreskapspraksiser beskrives og diskuteres i noen nyere og ulike fagtekster. Jeg vil utforske og prøve å finne fram til hvilke diskurser som blir framstilt som dominerende, og om det finnes ulike nyanser og perspektiver på foreldreskap som dermed ikke kommer så godt fram i dagens diskusjoner om foreldreskap i samfunnet (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). Med dette som bakgrunn vil jeg se på hvordan andre forskere beskriver og omtaler ulike foreldreskapspraksiser for å kunne drøfte dette i en analyse av hvilke normer, idealer og diskurser som knyttes til det «gode» foreldreskapet ut ifra disse tekstene.

Gjennom arbeidet med og valget av tema og problemstilling fant jeg ut at jeg vil gjøre dette ved å ta utgangspunkt i Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer (i Jørgensen og Philips, 2002). Disse begrepene vil bli brukt til å undersøke hvordan ulike normer, idealer og diskurser om foreldreskap blir framstilt i tekstene, om det er samsvar eller konflikt mellom disse, og om det ut ifra dette er mulig å identifisere en eller flere dominerende diskurser om foreldreskap. I analysene vil jeg derfor se på tekstene til Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) og deres beskrivelser av ulike foreldreskapspraksiser, og diskutere om disse framstillingene peker i retning av

sammenfallende eller ulike normer og idealer for foreldreskap. Jeg vil også utforske om det ut ifra dette finnes noen former for «rådende» diskurser om hvordan det «gode» foreldreskap skal eller bør gjøres, og diskutere forholdet mellom hegemoni og antagonismer i og mellom disse tekstene (Jørgensen og Philips, 2002). Tekstene i utvalget, Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) er valgt ut ifra et mål om å belyse foreldreskap fra ulike fagfelt, henholdsvis kulturfag, sosiologi (to tekster) og sosialt arbeid. Lareaus bok har en høyere status i feltet enn de andre tekstene i utvalget, noe som gjør det interessant å se nærmere på om Lareau og de andre tekstene framstiller diskursene om foreldreskap på forskjellig eller samme vis.

1.1.3. Oppbygning av oppgaven

I de neste kapitlene (kapittel 2-4) presenterer jeg først bakgrunnen for oppgaven, og ser på den konteksten familien og foreldreskap i dag utformes i. Her ser jeg blant annet på forholdet mellom foreldre og barn, og hvordan barns posisjon i familien har endret seg. I kapittel tre går jeg nærmere inn på de to hovedperspektivene på foreldreskap som jeg vil diskutere i analysene og drøftingene i kapittel seks og sju. Disse to perspektivene kan sies å representere henholdsvis et sosiologisk og et pedagogisk/ utviklingspsykologisk perspektiv på foreldreskap. Her går jeg også nærmere inn på min egen posisjon på dette feltet. Det fjerde kapitlet handler om den metodiske tilnærmingen, valget av og begrunnelsen for denne, og her ser jeg også på de andre metodiske valgene i oppgaven knyttet til valg av litteratur og om kildekritikk. I det femte kapitlet presenterer jeg så de teoretiske perspektivene som oppgaven bygger på, og som analysene i kapittel seks vil bli diskutert i lys av. I kapittel seks analyserer jeg de fire hovedtekstene som jeg har valgt ut ifra forskningsspørsmålene i kapittel 1.1.1. før jeg diskuterer de teoretiske perspektivene og de ulike forståelsene av foreldreskap fra analysekapitlet i kapittel sju. Til slutt i oppgaven oppsummerer jeg funnene i oppgaven og forsøker å svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene i kapittel åtte. Jeg skriver også om hva jeg kunne tenke meg å skrive mer om eller se nærmere på i forlengelsen av arbeidet med denne oppgaven.

Kap. 2. Bakgrunn og kontekstualisering

I bakgrunnen for oppgaven vil jeg skrive om utviklingen som har skjedd i familien og samfunnet på 1900-tallet og hvordan denne utviklingen har påvirket familien. Dette vil danne et slags historisk bakteppe for diskusjonene i oppgaven. Jeg vil blant annet se på hvordan verdiene i familien og forholdet mellom foreldre og barn har endret seg og ført til at barns posisjon som subjekter i familien er blitt styrket (Thuen, 2008). Sammen med dette vil jeg også se på kulturelle forestillinger om foreldreskap og hvilken posisjon barn og ungdom blir ansett for å ha i familien i dag (Hennum, 2002; Thuen, 2008).

2.1. Samfunnet og familien

Historisk sett kan ulike forståelser av barn, barndom og foreldreskap ses i sammenheng med utviklingen i samfunnet. Thuen (2008) beskriver ulike barndomshistoriske epoker i sin bok *Om barnet*, der disse blir skildret og diskutert. Navngivingen av de ulike epokene i Thuens bok kan på den måten si noe om hva som kjennetegner forståelsen av barn, barndom og foreldreskap i disse periodene. Det kan også fortelle noe om den posisjonen barnet blir gitt i samfunnet i samtiden. Beskrivelsene av barnet som underdanig, formbart, beskyttet, sårbart og medvirkende (jamfør Thuen, 2008) viser at forståelsen av barnet i samfunnet og i samtiden er i endring. Det samme kan også sies om tankene og innholdet i perspektivet om «barnets beste» og hva dette perspektivet innebærer for barn, foreldre og samfunn i dag.

Thuen og Sommerschild (1997) beskriver overgangen til 1960-tallet som en tid med endringer i samfunnet og i de tradisjonelle familieformene. Flere mødre gikk ut i lønnet arbeid og oppdragelsen ble ikke lenger bare foreldrenes «domene». Skilsmisser ble også mer vanlig, og det har fått betydning for barns hverdag både med tanke på barnas mulighet til å være sammen med begge foreldrene, og at barna får flere hjem og familier å forholde seg til. Det ble stilt spørsmål ved den frie barneoppdragelsen og behovet for mer grenser i oppdragelsen ble synligere (Thuen og Sommerschild, 1997, s. 52-54). Historisk sett har 1900-tallet vært et århundre der fokuset på barns rettigheter har blitt gradvis styrket. I 1989 ble FNs barnekonvensjon vedtatt og den ble ratifisert av Norge i 1991 (Thuen, 2008, s. 227). Konvensjonen er innlemmet i det norske lovverket med tanke på viktige områder som barns helse, rett til omsorg og utdanning med påfølgende lovverk knyttet til hvert av disse områdene.

2.2. Individuering, intimisering og privatisering av familien

Holter beskriver den historiske utviklingen av familien i det norske samfunnet. Her peker hun spesielt på tre endringer som har fått betydning både i samfunns- og familielivet. Den første er *individuering*, og handler om hvordan individet i større grad har blitt fristilt fra familien, og ses mer som en representant for seg selv enn for slekten. Holter beskriver dette slik:

«Familien er således blitt en ramme om individets utfoldelse, mer et middel enn et mål i seg selv» (Holter, 1975, s. 46). Den økte differensieringen av samfunnet der færre oppgaver løses innenfor familiefellesskapet, danner grunnlaget for en økende *intimisering* av familien.

Ivaretagelsen av følelsesmessige behov er blitt familiens oppgave (Holter, 1975). De følelsesmessige båndene og relasjonene kan ut ifra dette, sies å bli tillagt en større mening.

Grensene mellom familien og samfunnet har også endret seg. Gjennom lover, regler og forskrifter som regulerer forholdet mellom barn og voksne, det økte fokuset på barns rettigheter i samfunnet og mellom foreldrene og samfunnet, har det skjedd en *privatisering* av familien. Privatiseringen beskriver hvordan familien skaper og setter grenser for sin egen familie og hvor mye de tillater at andre slippes innenfor denne sfæren (Holter, 1975).

Disse tre begrepene er både et uttrykk for utviklingstrekk i samfunnet og verdier i familien. Ifølge Holter (1975) kan disse utviklingstrekkene sies å komme ulikt til syne i familier, avhengig av deres sosiale bakgrunn. Holter og Ve (1975) diskuterer hvordan verdiene om individuering og intimisering danner motsetninger til hverandre ved at individuering setter fokus på individets selvutfoldelse (det som skjer utenfor familien), mens intimisering beskriver de følelsesmessige båndene (det som skjer innenfor familien).

Skillet mellom offensive og defensive familier som beskrives i Holter og Ve (1975) uttrykker hvordan familien forholder seg i møtet med samfunnet og ulike institusjoner som for eksempel skolen. I en offensiv familie kan forholdet til skolen være sterkt og barna får støtte hjemmefra i dette. Holter og Ve skriver også hvordan barn i offensive familier vil stole på at foreldrene vil støtte dem i forholdet til skolen og intervensjoner på deres vegne når det trengs. På samme tid vil barn i en defensiv familie oppleve forholdet til skolen som mer komplisert, og Holter og Ve (1975) uttrykker dette som at de ikke har tillit til at foreldrene vil gi dem støtte i dette. Familien møter dermed ikke institusjonene som en enhet, men som enkeltindivider.

2.3. Forholdet mellom foreldre og barn

Thuen beskriver hvordan endringene i det juridiske forholdet mellom foreldre og barn kommer til uttrykk i barneloven fra 1981 der begrepene «foreldremakt» og «foreldremyndighet» er erstattet med «foreldreansvar» (Thuen, 2008, s. 228). Mens «makt» og «myndighet» sier noe om rettigheter, innebærer «ansvar» en større grad av plikter overfor barna. Ifølge Hennum (2002) gir lovverket med dette en begrensning for foreldreansvaret. Barns rett til medbestemmelse er gitt gjennom lovverket, og vektleggingen av «barnets beste» er et grunnleggende prinsipp. Det innebærer at barn skal lyttes til og gis mulighet til å si sin mening i saker som angår dem (Barneloven, 1981, §§ 31, 33).

På begynnelsen av 2000-tallet kom Stortingsmeldingen *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge*. Ifølge Thuen kan denne meldingen sies å innebære et perspektivskifte i synet på barn. Han skriver: «I politikken som i vitenskapen ser vi dreining mot det å forstå og se barnet som meningsbærende subjekt» (Thuen, 2008, s. 214). Skillet mellom barn som «human beings» og «human becomings» er med på å beskrive og tydeliggjøre utviklingen i synet på barn og barndom. Med «human beings» forstås at barnet er «(...) et værende menneske, en handlende og medskapende aktør i sitt eget liv som må forstås på sine egne premisser» (Thuen, 2008, s. 214). Dette står i en motsetning til forståelsen av barnet som «human becomings», som i større grad legger vekt på hva barnet skal bli i framtida. Dette kan vi kjenne igjen fra filosofer som John Locke som beskrev barnet som noe som skulle fylles med innhold (Thuen, 2008).

I avhandlingen *Om å være far og mor til norsk ungdom* fra 2002 skriver Nicole Hennum blant annet om kulturelle forestillinger knyttet til barndom/ ungdom og foreldreskap. For å framstå som en god forelder blir det ansett som viktig å være til stede for og med barna, å være involvert og å følge opp det barna er interesserte i og opptatte av. Det å ha kjennskap til sitt eget barn blir forstått som å omfatte både «(...) kunnskap om barn/ ungdom generelt og det å kjenne det særegne ved sitt eget barn» (Henum, 2002, s. 165). Synet på foreldreskap blir med det satt inn i en kulturell ramme som dette vurderes opp imot. Det å beskrive sitt eget foreldreskap kan derfor handle om å beskrive praksiser som er innenfor rammene av det kulturelt forventede, eller «politisk korrekte». Hennum diskuterer i sin avhandling hvordan fortellinger og samtaler om foreldreskap bør samsvare med de kulturelt forventede eller aksepterte fortellingene (Henum, 2002, s. 129). Hun peker ut ifra dette på barnets beste som en sterk diskurs i fortellinger om foreldreskap. Det å fortelle om valg som ikke er forenlige med hva som anses som barnets beste i samfunnet i dag kan derfor bli ansett som

problematisk. Dette kan også ses i sammenheng med et forandret syn på barn og barns posisjon i samfunnet med større fokus på hva barn har rett til og hva de rettmessig kan kreve av foreldrene sine (Hennum, 2002, s. 256-257). Synet på barn som aktører og aktive subjekter i egne liv blir derfor sentralt i disse fortellingene om foreldreskap.

Hennum aktualiserer dette i sin avhandling når hun diskuterer forholdet mellom foreldres kjærlighet og autoritet. Hun skriver: «Kjærlighet fremstår som en plikt, mens autoritetsutøvelse basert på foreldrenes gitte posisjon i en struktur som legitimerer en type oppdragelse basert på lydighet, ikke gjelder lenger» (Hennum, 2002, s. 71).

Foreldreautoriteten virker med andre ord ikke å være like gitt eller selvsagt som tidligere og foreldre må i større grad vise seg autoriteten verdig. Hennum beskriver hvordan barn har fått en økende grad av autoritet og kunnskap om sine rettigheter som barn i forholdet til foreldrene og andre voksne. Foreldrenes autoritet er derfor noe som må legitimeres og aktualiseres kontinuerlig for å gis troverdighet (Hennum, 2002; Foros og Vetlesen, 2012). Den mer indirekte kontrollformen som Lidén (2003) beskriver, viser noe om hvordan foreldrene gir en annen form for tillit og ansvar til sine barn som de forventes å følge opp. Ved å vise ansvarlighet får barna mer frihet (Lidén, 2003).

Utviklingen i samfunnet og synet på barn og barndom gjør derfor at dagens foreldre møter og forhandler med andre krav og forventninger knyttet til oppdragelsen av barn enn deres egne foreldre. Dencik (1999) og Thuen (2009) diskuterer hvordan dagens foreldre er mer opptatte av å knytte relasjoner til barna og vurderer sin egen foreldrerolle og relasjon til barna mer kritisk, noe som kan speiles i følgende sitat: «I stedet for at oppdrage per tradition bliver forældre, pædagoger og politikere, der vil børnenes bedste, i stigende omfang nødt til at forholde sig kritisk reflekterende til deres egne indsatser og til de strategier, der ligger til grunn herfor» (Dencik, 1999, s. 25). Foreldres betydning for barna og deres utvikling blir også understreket. Foreldre og samfunnet ellers har fått mer kunnskap om barn, barns utvikling, hva barn trenger og har rett til. Barns posisjon som subjekter og egne individ har dermed blitt styrket, og dette har også fått betydning for hvordan foreldre i dag utformer sitt foreldreskap (Dencik og Schultz Jørgensen, 1999, s. 11, 25-26; Thuen, 2009).

Kap. 3. Inngang til oppgaven

I dette kapitlet vil jeg se nærmere på de to hovedperspektivene jeg vil bruke og diskutere i analyse- og drøftingskapitlene, henholdsvis et sosiologisk og et pedagogisk/ utviklingspsykologisk perspektiv på foreldreskap. Jeg vil beskrive min posisjon i dette feltet og til de ulike perspektivene og hvilken forståelse jeg har av de ulike perspektivenes posisjoner i feltet i dag. For å gjøre dette ser jeg blant annet på nyere norsk sosiologisk forskning om foreldreskap. Deretter ser jeg på pedagogikkens og utviklingspsykologiens perspektiv(-er) på barndom og foreldreskap og hvilken innflytelse dette har hatt og har på tenkningen om disse temaene i dag. I den siste delen av kapitlet skriver jeg om hvordan bakgrunnen for oppgaven sammen med disse hovedperspektivene legger grunnlaget for teori-, analyse – og drøftingskapitlene i denne oppgaven.

3.1. Posisjonering/ inngang til oppgaven

I valget av perspektiver har jeg hentet inspirasjon fra flere ulike fagfelt som sosiologi, sosialantropologi, pedagogikk, psykologi og kulturfag. I denne oppgaven vil jeg se på utviklingen i forståelsen av hva foreldreskapet skal innebære, og ut ifra dette forsøke å belyse aktuelle normer, idealer og diskurser knyttet til dette i vår tid. Jeg vil gjøre dette ut ifra en forståelse av at tradisjonelle normer, idealer og diskurser om foreldreskap er utfordret av nyere, senmoderne normer og idealer om dette, og ikke lenger blir tillagt den samme verdien som tidligere (jamfør Dencik, 1999). I dette perspektivet ligger det også en tanke om at samfunnsutviklingen gjør at familiens rolle og foreldreskapet er gitt en annen og ny betydning, noe som gjør at kravene til og forståelsen av hva et godt foreldreskap innebærer, også er i utvikling (jamfør Schrumpf, 2007; Bø, 2011; Aarseth, 2011).

Gjennom de neste avsnittene vil jeg derfor se nærmere på og introdusere det sosiologiske perspektivet og det (utviklings-)psykologiske perspektivet på foreldreskap og de diskursene om foreldreskap som er knyttet til disse to. Den psykologiske diskursen kan ifølge flere kilder sies å ha vært med på å definere forståelsen av dette feltet historisk sett (Kristjansson, 1999; Steinholt og Øksnes, 2003; Schrumpf, 2007). Jeg mener at både den psykologiske diskursen med fokus på utvikling og sosiologiens forsøk på å bringe inn betydningen og forståelsen av klasse i foreldreskapet representerer ulike fagfelt med (ulik) mulighet til innflytelse på dette feltet. Schrumpf (2007) setter også samfunnsendringer i sammenheng med utvikling og endringer av diskurser. Det sosiologiske perspektivet på foreldreskap kan, slik jeg forstår det,

dermed være i en utfordrerposisjon til det psykologiske perspektivet med tanke på retten til å definere hvordan det gode foreldreskapet skal forstås i samfunnet (Jørgensen og Philips, 2002). Dette er noe av det jeg vil utforske og diskutere nærmere i oppgaven gjennom å ta utgangspunkt i Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer i Jørgensen og Philips (2002).

3.1.1. Sosiologiske perspektiver på foreldreskap

Nyere forskning om foreldreskap innenfor sosiologi er blant annet inspirert av den amerikanske forskeren Annette Lareau (2011). Hennes begreper og analyser er knyttet til to ulike tilnærminger til foreldreskap hun betegner som «concerted cultivation» og «accomplishment of natural growth»¹. Hun knytter den første tilnærmingen til middelklassens familier og den andre til arbeiderklassefamilier. I Norge har et slikt perspektiv med tanke på klasse vært lite synlig. Forholdet mellom foreldreskap, klasse og foreldreskapspraksiser er et tema det har vært forsket på i norsk sosiologisk forskning tidligere (som Holter m.fl., 1975), men Lareaus perspektiver har blitt viktige og vært en inspirasjon på dette feltet etter at den første utgaven av boka kom ut i 2003 (jamfør Blaasvør, 2011). Stefansens (2008) beskrivelser av middelklasseforeldres foreldreskapsprosjekter og Aarseths (2011) skildringer av moderne foreldreskap kan også ses i tilknytning til dette perspektivet.

Stefansens artikkel kan knyttes til en tanke om foreldreskapet som prosjekt, der metaforene «blikk» og «kroppslig beredskap» står sentralt. Det handler om hvordan foreldrene ser og forstår barnet, og hva de ser barnet ut ifra. Ved at foreldrene ser barnet som kompetent, unikt og spesielt opplever de som foreldre at de selv har et ansvar for å legge til rette for barnets utvikling (Stefansen, 2008, s. 30-31). Det å se og oppfatte barnets behov, og å følge opp det de (barna) tar initiativ til, blir med andre ord ansett som viktig. Dette kan, ifølge Stefansen (2008, jamfør Gillis, 2003), skrives inn i en rettighetsdiskurs. I denne diskursen ligger det en forståelse av at: «Barn har en selvfølgelig rett til å kunne nå sitt potensial – uansett hva dette måtte være, og tilsvarende er det foreldrenes plikt å sørge for at dette skjer» (Stefansen, 2008, s. 39).

3.1.2. Pedagogikken og utviklingspsykologien

Tankene om hva som er et «godt» foreldreskap, en god barndom og god oppdragelse kan slik sett forstås som en kontinuerlig normativ diskusjon i samfunnet. Psykologien, og i særlig

¹ I slutten av analysekapitlet (kap. 6.5.) vil jeg definere disse to tilnærmingene ut ifra hva jeg forstår som hovedtema(-ene) i hver enkelt diskurs.

grad utviklingspsykologien, blir av flere kilder i litteraturen som Kristjansson (1999), Steinsholt og Øksnes (2003) og Schrumpf (2007) ansett for å ha hatt en viktig innflytelse på hvordan samfunnet i dag tenker rundt disse temaene. Steinsholt og Øksnes beskriver den psykologiske diskursen knyttet til vårt samfunns forståelse av barndom, foreldreskap og oppdragelse som en dominerende diskurs. De skriver: «Forestillingen om utvikling fremstår nærmest som en forutsetning eller «naturlig» holdning» for vår forståelse av barn og barndom» (Steinsholt og Øksnes, 2003, s. 29). Psykologien har ifølge disse perspektivene bidratt til å forme samfunnets forståelse av barn og barns behov, og av barn som å være underveis på veien til å bli voksne. Dette kan for eksempel ses i synet på barns lek og forståelsen av hva slags omsorg barn trenger (Steinsholt og Øksnes, 2003).

Thuen beskriver dette som et perspektivskifte i etterkrigstiden der barnepsykologien får stor innflytelse på tenkningen om oppdragelse og foreldreskap. Han skriver dette om barnepsykologiens rolle i å forme denne diskursen om foreldreskap:

«(...) den la fundament for et nytt, gjennomstrømmende menneskesyn i oppdragelseslære, omsorgsideologi og utdanningstenkning. Barneoppdragelsen skulle bli mindre autoritær og streng, og gi større rom for barnas «frie» utfoldelse. Slik la en best grunnlag for utvikling av trygghet og selvillit hos barna» (Thuen, 2008, s. 160).

Innenfor dette perspektivet blir barnet ansett som sårbart og foreldreskapet vil ut ifra en slik forståelse av barnet handle om å beskytte barnet og legge til rette for en trygg barndom og naturlig utvikling (jamfør Thuen, 2008, s. 116). Thuen beskriver hvordan dette perspektivskiftet som handler om endringer i synet på barn også får konsekvenser for synet på hva foreldrerollen skal innebære. Det økte fokuset på barns rettigheter kom også inn i familiene gjennom endringene i lovverket og en annen (ny) forståelse av hvilken posisjon barn skal ha i samfunnet (Thuen, 2008, s. 216). Her er begrepene «*human becomings*» og «*human beings*» sentrale. Å se barnet som «human becoming» vil si at barnet anses som å være underveis, i utvikling, og at barnet dermed skal bli noe mer og annet enn nå. Forståelsen av barnet som «human being» innebærer imidlertid at man nå ser barnet som et «(...) «værende menneske», en handlende og medskapende aktør i sitt eget liv, som må forstås på sine egne premisser» (Thuen, 2008, s. 214). I dette perspektivet er det barnets væren her og nå som løftes fram, og slik blir barnet som individ gitt et større individuelt fokus og en mer aktiv rolle i utformingen av sitt eget liv (Nielsen, 2003; Thuen, 2008).

3.1.3. Utformingen av oppgaven

Med utgangspunkt i disse perspektivene og de ulike beskrivelsene av foreldreskap som har blitt presentert her, mener jeg det er viktig å undersøke hvilke forståelser av foreldreskap som blir formidlet i dagens forskning på dette feltet. Er dette bildet entydig eller gir det rom for flere forståelser av hva det gode foreldreskapet kan innebære i vår tid? Dette spørsmålet er ikke bare relatert til klasse, men også til diskusjonen om hvilke verdier, normer og idealer for foreldreskap som blir representert i tekstene (Jørgensen og Philips, 2002).

For å belyse denne tematikken vil jeg ta utgangspunkt i noen ulike tekster om foreldreskap; Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) som jeg presenterer nærmere i presentasjonene av tekstene før analysene (i kapittel 6). Disse tekstene har ulik status og posisjon i feltet. I denne oppgaven blir Lareau (2011) en hovedkilde som de andre tekstene vil bli sett i lys av og sammenliknet med. De andre tekstene vil derfor legge grunnlag for en diskusjon om hvilken posisjon de diskursene Lareau presenterer i sin bok har i fagfeltet og i den nordiske forskningen om foreldreskap. Jeg vil se på hvordan tekstene i analysekapitlet og de andre tekstene bidrar til å legitimere eller kritisere gjeldende normer, idealer og diskurser om foreldreskap (jamfør Jørgensen og Philips, 2002), og bruke tekstene og temaene fra analysen som et utgangspunkt for den videre diskusjonen i oppgaven.

Økt kunnskap om barn og barndom og barns styrkede posisjon i samfunnet danner også andre forutsetninger for foreldreskapet i dag enn tidligere. I teorikapitlet i denne oppgaven vil jeg derfor se på hvordan samfunnsutviklingen har vært med på å påvirke dette. Jeg vil på den måten forsøke å sette samfunnsutviklingen og utviklingen av idealer, normer og diskurser for foreldreskap i sammenheng, og se hvordan disse har blitt formet og påvirket av utviklingen i samfunnet og samfunnet ellers. Deretter vil jeg se på hvordan foreldreskap forhandles i samfunnet i et samspill mellom normer og idealer for foreldreskap blant foreldre og i samfunnet.

Ved å bruke Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer (Jørgensen og Philips, 2002) vil jeg analysere tekstene med tanke på å utforske dette forholdet i og mellom de ulike diskursene som framstilles og beskrives i tekstene (jamfør Schrumpf, 2007). Foreldres forståelser av barn og barndom kan påvirke hvordan foreldre utformer sitt foreldreskap. Hvordan og i hvilken grad de ulike diskursene blir beskrevet og framstilt kan si noe om hvilken posisjon hver av dem har i samfunnet, og om normene og idealene knyttet til

forståelsen av det «gode» foreldreskap har forandret seg (jamfør Schrumpf, 2007; Bø, 2011; Aarseth, 2011).

Ut ifra analysene vil jeg løfte fram og drøfte de ulike normene, idealene og diskursene som kommer fram i tekstene, og diskutere hvordan disse legger grunnlag for hvordan foreldreskapet forstås og forhandles mellom foreldre og samfunn. Jeg vil også se på hvordan de ulike diskursene samsvarer med de normene og idealene for foreldreskap som er «dominerende» i samfunnet. I den siste delen av drøftingen vil jeg belyse dette gjennom det jeg oppfatter som to tydelige klasseperspektiv på foreldreskap (Lareau, 2011; Aarseth, 2011), og to perspektiver der klasse ikke er hovedfokuset i tekstene, men allikevel kan ha en betydning (Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Forholdet mellom den (utviklings-)psykologiske diskursen og den sosiologiske diskursen om foreldreskap vil på den måten bli aktualisert i drøftingene. Jeg vil også diskutere om klasseperspektivet er relevant, og i så fall, hvilken relevans og innflytelse et slikt perspektiv kan ha på forståelsen av hvordan foreldreskap utformes i samfunnet.

Kap. 4. Metode

I dette kapitlet vil jeg skrive om og begrunne mitt eget valg av metodisk tilnærming før jeg går nærmere inn på hva som kjennetegner diskursanalyse generelt (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). Videre i kapitlet skriver jeg om Laclau og Mouffes diskursteori som er den teoretisk/metodiske tilnærmingen jeg skal bruke i oppgaven og går nærmere inn på begrepene om hegemoni og antagonismer (Jørgensen og Philips, 2002) og hvordan jeg vil bruke disse i analysene av tekstene. Deretter beskriver jeg framgangsmåten for analysene og starter med å se på diskursteorien som både en teori og en analysemetode og hvordan denne formen for analyse skiller seg fra tekstanalyser. Så begrunner jeg valget av tekster gjennom å beskrive de ulike hovedtekstenes status og posisjon og hvordan de posisjoner seg i feltet. Dette vil jeg også gjøre for å plassere de andre tekstene som trekkes inn i drøftingen. Til slutt i kapitlet ser jeg på kildekritikk, hvordan tekstene kan forstås som primærdata og avstand og nærhet til kildene.

4.1. Valget av metodisk tilnærming for oppgaven

Med utgangspunkt i problemstillingen har jeg valgt et kvalitativt design for oppgaven. Grunnen til dette er at jeg ønsker å se nærmere på, utforske og forstå mer om hvordan foreldreskapet utformes i vår tid. Det kunne også vært mulig å gjennomføre kvalitative intervjuer eller observasjoner eller en kvantitativ spørreundersøkelse blant foreldre i denne oppgaven (jamfør Jacobsen, 2013). Jeg ønsker imidlertid å diskutere dette på et mer allment nivå og samtidig kunne gå dypere inn i de ulike tekstene for å forstå mer av hvordan og hva som påvirker utformingen av normer og idealer for foreldreskapet i vår tid. Gjennom forberedelsene til oppgaven har jeg funnet mye nyere forskning og flere avhandlinger de seinere årene har også vært knyttet til temaet foreldreskap og klasse i Norge (Stefansen, 2008; Aarseth, 2011). Den metodiske tilnærmingen her har vært intervjuer med foreldre. Mye av forskningen har funnet sted i middelklassefamilier (som Stefansen, 2008; Aarseth, 2011) mens noen andre bidrag har beskrevet og analysert foreldreskap i arbeiderklassen (Stefansen og Blaasvær, 2010; Blaasvær, 2011). Mitt utgangspunkt for valg av metodisk tilnærming henger derfor sammen med den forståelsen jeg har fått av kunnskapsstatusen og den forskningen som allerede finnes på dette feltet. Av den grunn har jeg valgt å ha en diskursteorisk tilnærming til oppgaven (Jørgensen og Philips, 2002).

Begrunnelsen for dette valget er at jeg mener denne tilnærmingen åpner opp for å kunne belyse utformingen av foreldreskapet i dagens samfunn ut ifra et bredere perspektiv, og det gir en mulighet til å se de ulike tekstene og de diskursene de beskriver opp imot hverandre. Jeg tror at en diskursanalytisk tilnærming inspirert av Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer (jamfør Jørgensen og Philips, 2002) vil kunne bidra til å løfte fram og å drøfte de ulike normene, idealene og diskursene om foreldreskapspraksiser som kommer fram i tekstene. Det kan også være med på å løfte en diskusjon om hvordan foreldreskap utformes i et samspill mellom normer og idealer og ulike familier med ulike forståelser av hva en «god» barndom og hva et «godt» foreldreskap innebærer (Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Wissö, 2012).

Jeg vil også selv komme inn på temaet foreldreskap og klasse i oppgaven. Samtidig ønsker jeg også å se foreldreskap som noe som ikke bare utformes og påvirkes av klasse alene, men blir til i et samspill og forhandlinger med samfunnet ellers (jamfør Wissö, 2012).

Undersøkelsene til Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) bygger alle på (større) empiriske arbeider. Dette vil kunne gi et større grunnlag for å drøfte tematikken i oppgaven på en god måte og å omtale foreldreskap på et mer generelt nivå som er det jeg ønsker å belyse, framfor et mer individuelt nivå.

4.2. Diskursanalyse

«Kunnskapsobjektet mennesket er et resultat av skiftende historiske vilkår, sier Foucault, og det som har blitt sagt om det i en periode, gjentas ikke nødvendigvis i etterfølgende perioder» (Hultqvist, 2007, s. 625).

Dette sitatet kan ses i sammenheng med det Thuen og Sommerschild (1997) skriver om i boka *Foreldre til barns beste*. Her vises det hvordan tanken om hva som er god barneoppdragelse har endret seg, og at det som er «sant» om oppdragelse i en periode ikke behøver å være det i den neste, slik Hultqvist beskriver det (Hultqvist, 2007). Idealene om hva som er et godt foreldreskap har også forandret seg. Sannhet blir dermed ikke noe som er fast eller uforanderlig, men noe som skapes og blir til i en sosial og historisk sammenheng (Jørgensen og Philips, 2002).

En diskurs kan ifølge Jørgensen og Philips (2005, s. 9) defineres som «(...) en bestemt måte å tale og forstå verden (eller et utsnitt av verden) på» (i Thagaard, 2013, s. 124).

Innenfor en slik ramme kan diskursanalyse bli relevant. Jørgensen og Philips skriver dette om hvordan språket er med på å skape vår sosiale virkelighet: «With language, we create representations of reality that are never mere reflections of a pre-existing reality but contribute to constructing reality» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 9). Dette kan også ses i sammenheng med makt og hvordan diskursen som en mulig maktform kan være med å styre hva det snakkes om og på hvilken måte. Diskursanalysen er derfor opptatt av å belyse språket og hvilken rolle det spiller for hvordan vi snakker om verden. Slik kan språket bidra til å skape rammer for hva som kan snakkes om innenfor en diskurs (Bergström og Boreus, 2005). Diskurser blir på den måten sosiale praksiser og dermed også sosialt konstruerte (Jørgensen og Philips, 2002; Thagaard, 2013). Thagaard skriver om dette med tanke på språkets rolle i å konstruere diskurser. Hun skriver:

«Måter personer snakker om bestemte temaer på, og hvordan de presenterer seg selv i forhold til disse temaene, kan knyttes til etablerte mønstre som kulturen representerer. Personer posisjonerer seg i relasjon til kulturelt etablerte uttrykksformer. Diskursanalyse framhever hvordan personer skaper mening til det de beskriver, gjennom måten de uttrykker seg på» (Thagaard, 2013, s. 124).

Begrepene «*sosiale praksiser*» og «*diskursive praksiser*» er med andre ord sentrale begreper innenfor de ulike diskursanalytiske tilnærmingene som Jørgensen og Philips presenterer. Sosiale praksiser blir her forstått som å være flertydige: «(...) on the one hand, actions are concrete, individual and context bound, but on the other hand, they are also institutionalized and socially anchored» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 18). Det at de er institusjonaliserte betyr at de (handlingene) har sitt grunnlag i det sosiale, i samfunnet. Diskursive praksiser kan dermed forstås som de praksisene som «(...) reproduces or changes other dimensions of social practice» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 19). Samspillet mellom disse to praksisene, de sosiale og de diskursive, kan slik bidra til å skape normer for å definere hva som er en «god» praksis, for eksempel om hva som er et godt foreldreskap eller gode familiepraksiser, slik som Jørgensen og Philips (2002, s. 19) skriver: «Together, the discursive dimension and the other dimensions of social practice constitute our world».

En måte å forstå foreldreskap på kan derfor være å se på det som «*et sosialt rom*». Bourdieu (1989, s. 20) beskriver hvordan det sosiale rommet inneholder og konstruerer forståelser av hva som er gode og dårlige praksiser innenfor dette. Det vil med andre ord inneholde ulike oppfatninger om hva som er kulturelt sett legitime og akseptable praksiser og verdier. Det sosiale rommet vil på den måten være bærer av disse ulike forståelsene samtidig som noen

praksiser og verdier blir framstilt som mer legitime enn andre. Bourdieu skriver: «(...) having constructed social space, we know that these points of view, as the world itself suggests, are views taken from a certain point, that is, from a determinate position within social space» (Bourdieu, 1989, s. 18). Det å vinne legitimitet for sine oppfatninger og verdier, blir ansett som viktig. Der hvor individets egne praksiser stemmer overens med offisielle diskurser, kan praksisene bli bekreftet og gitt legitimitet i det sosiale rommet (Bourdieu, 1989, s. 20, 22).

Samtidig kan det også finnes andre verdier og praksiser som ikke blir gitt samme grad av legitimitet innenfor det samme sosiale rommet. Disse kan beskrives som antagonistiske og danner motsetninger til den eller de rådende diskursene her (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). Dette beskriver Bourdieu (1989, s. 18) slik: «(...) we also know that there will be antagonistic points of view, since points of view depend on the point from which they are taken». Det sosiale rom som begrep kan på den måten være med på å angi grenser for hvordan foreldreskap skal forstås og hvordan og hva som gis legitimitet innenfor foreldreskapet. Slik sett utgjør det sosiale rommet et mangfoldig rom hvor det finnes ulike verdier og normer (Bourdieu, 1989; jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

Foreldreskapet vil med andre ord forhandles og diskuteres innenfor ulike felt. For å få tilgang til å delta i dette feltet må man, ifølge Bourdieu, ha en riktig *habitus* eller «sense of the game». Bourdieu beskriver derfor habitus som sosialt konstruerte disposisjoner som gir grunnlag for bestemte handlemåter eller praksiser (Bourdieu og Wacquant, 1992, s. 121, 133). Det «å kunne lese omgivelsene» eller feltet slik at man får tilgang til og kan bruke kapitalen sin i feltet blir derfor betydningsfullt. Man er derfor avhengig av å kjenne til hvilke regler og koder som gjelder innenfor feltet og handle i samsvar med disse for å få tilgang til og kunne lykkes i feltet (Bourdieu og Wacquant, 1992, s. 98- 102, 130). Kriteriene for tilgangen til feltet, er med andre ord avhengige av de grensene som omgir feltet. Bourdieu og Wacquant (1992, s. 104) beskriver hvordan hvert enkelt felt på den måten «(...) constitutes a potentially open space of play whose boundaries are *dynamic borders* which are the stake of struggles within the field itself».

4.3. Laclau og Mouffes diskursteori

Laclau og Mouffes diskursteori beskrives av Jørgensen og Philips som en poststrukturalistisk teori. Det sosiale aspektet i teorien bygger på marxismen mens det som handler om meningsskaping er basert på poststrukturalismen (Jørgensen og Philips, 2002). Skillet mellom strukturalisme og poststrukturalisme er blant annet at mens poststrukturalismen ser på språket

og strukturene i samfunnet som foranderlige, ser strukturalismen på disse elementene som mer faste og grunnleggende (Jørgensen og Philips, 2002). Det legger grunnlaget for poststrukturalismens syn på diskurser som foranderlige og i bevegelse. Det sosiale blir med andre ord ansett for å være noe som konstrueres gjennom diskursene og hvordan de blir artikulert: «(...) language use is a social phenomenon: it is through conventions, negotiations and conflicts that structures of meaning are fixed and negotiated» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 25). Mening er derfor noe som forhandles og blir til i det sosiale, i samfunnet, og dermed er den også foranderlig og i utvikling.

Ifølge Laclau og Mouffes diskursteori består diskurser av noen «*nodal points*». Dette kan beskrives som kjernen i diskursen eller rammen rundt denne. «*Signs*» er symboler, språk eller tekster i alle former, både muntlige, skriftlige og visuelle som knyttes sammen i en diskurs. Disse gis sin betydning gjennom sin tilknytning til «*nodal points*» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 26). Omkring denne diskursen ligger ulike «*elements*». Dette defineres som «(...) the signs whose meanings have not yet been fixed; signs that have multiple, potential meanings» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 27). Innenfor en diskurs finnes det ulike posisjoner og disse blir betegnet som «*moments*» i diskursen.

Målet for en diskurs er ifølge diskursteorien at elementene blir til «*moments*» og dermed bidrar til å «avgrense» diskursen og hva den skal inneholde. Denne avgrensningen gjør at de betydningene eller meningene som utelukkes blir en del av det som kalles «*field of discursivity*» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 26-28). Disse kan bidra til å utfordre og forandre den «rådende» diskursen innenfor et domene. Arbeidet for å skape eller etablere en helhetlig diskurs, kan bidra til å skape ulike artikulasjonspraksiser innenfor feltet. En *artikulasjonspraksis* kan med andre ord forstås som: «(...) any practice establishing a relation among elements such that their identity is modified as a result of the articulatory practice» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 26).

Innenfor diskursteorien er forståelsen av at nye diskurser og idealer skapes og artikuleres sosialt, med andre ord viktig. Diskursteorien begrunner dette slik: «All social practices can thus be seen as articulations (Laclau and Mouffe 1985:113), because they reproduce or change common ascriptions of meaning» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 36). Det betyr at nye artikulasjoner kan bidra til å endre og utfordre den etablerte, gjeldende diskursen og at forståelsen av hva som er kjernen i diskursen forandres (jamfør Jørgensen og Philips, 2002, s. 26-29). Slik er artikulasjonen av diskurser med på å skape det «diskursive feltet» der ulike posisjoner kjemper om retten til å få være med å definere og gi noe mening. Disse posisjonene

blir kalt «floating signifiers» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 28). En avgrenset og definert diskurs kan dermed, ifølge diskursteorien, forstås som «(...) a structured totality resulting from the articulatory practice» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 26).

4.3.1. Hegemoni og antagonismer

Begrepe hegemoni og antagonismer kan med andre ord si noe om forholdet og kampen mellom ulike diskurser. Når innholdet i ulike diskurser står opp imot hverandre kan de kalles «antagonistiske». Disse diskursene vil derfor være motsetningsfylte, det vil si at støtte til en diskurs, vil utelukke en annen/de andre (Jørgensen og Philips, 2002, s. 37, 47). De forskjellige diskursene innenfor det samme domenet kjemper med det om retten til å definere dette feltet. Ifølge Jørgensen og Philips (2002, s. 37) oppnår en diskurs en hegemonisk posisjon «(...) when alternative understandings of the world are suppressed, leading to the naturalisation of one single perspective». Det betyr at en diskurs blir den gjeldende diskursen innenfor feltet, mens andre diskurser blir utelukket og blir en del av det diskursive feltet. Dette blir betegnet som en «hegemonisk intervensjon» (Jørgensen og Philips, 2002, s. 27, 48). Det diskursive feltet blir dermed bestående av diskurser og praksiser som ikke er en del av den gjeldende diskursen innenfor feltet.

4.4. Framgangsmåte for analysen

4.4.1. Diskursteorien som teori og analysemetode

Diskursteorien skiller seg fra andre analysemetoder ved at de teoretiske forutsetningene den bygger på legger grunnlaget for selve analysen og hvordan analysen utformes (Jørgensen og Philips, 2002). Dermed blir teorien også en analysemetode, og skillet mellom teori og metode som kan finnes innenfor andre analyseformer blir mindre tydelig innenfor diskursteorien. Teoriens fokus på artikulasjonspraksiser bidrar slik til å belyse hvordan disse praksisene er med på å forme og skape bestemte forståelser, normer og idealer i samfunnet (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). I denne oppgaven kan dette ses med tanke på at de ulike forståelsene av et «godt» foreldreskap og en «god» barndom som formidles i tekstene ikke nødvendigvis får den samme posisjon og status blant og mellom foreldre og andre voksne. Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer (jamfør Jørgensen og Philips, 2002) kan på den måten gi et bidrag til å beskrive og diskutere hvordan noen sosiale og diskursive praksiser får større innflytelse enn andre. I denne analysen vil jeg derfor ha fokus

på hvordan de ulike forståelsene blir artikulert, og hvilke normer, idealer og praksiser for foreldreskap som ut ifra dette blir regnet som «allmenne» og forventede i samfunnet.

Denne formen for diskursanalyse vil slik skille seg fra andre tekstanalyser ved at den ser på og diskuterer forholdet mellom de ulike diskursene som kommer til uttrykk i tekstene (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). Jeg vil se på i hvilken grad disse framstillingene bidrar til å forme eller fremme bestemte diskurser og idealer om foreldreskap. Dette innebærer også en diskusjon om definisjonsmakt, med tanke på balansen i framstillingene mellom de ulike diskursene (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). På den måten er det hvordan de forskjellige normene, idealene og diskursene for utforming av foreldreskap framstilles i tekstene, som blir det sentrale i analysene.

I denne oppgaven vil jeg bruke noen av Laclau og Mouffes begreper som inspirasjon til analysen av tekstene til Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012). Når jeg skal finne ut hvordan ulike normer og verdier for foreldreskap omtales i disse tekstene kan det være relevant å bruke begrepene om hegemoni og antagonismer (Jørgensen og Philips, 2002). Det kan være aktuelt både for å se nærmere på hvilke diskurser som dominerer i tekstene om familiepraksiser og foreldreskap, og for å diskutere om det finnes motstridende diskurser innenfor dette feltet. Forskningsspørsmålene om hvordan de ulike diskursene framstilles i tekstene og kan gjenkjennes i samfunnet, blir også aktuelle her. Noen av de spørsmålene som stilles i tilknytning til diskursteori i Jørgensen og Philips (2002, s. 30, 50-51), vil også være til inspirasjon i oppgaven.

4.4.2. Begrunnelse for valg av tekster - Analysetekstenes status og posisjon og posisjonering i feltet

I analysekapitlet velger jeg å legge vekt på de fire tekstene til Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012). Jeg har med andre ord valgt noen nyere tekster fra ulike fagfelt som kan belyse foreldreskapspraksiser og hvordan foreldreskap utformes i samfunnet. Det betyr samtidig at jeg har valgt bort noen «eldre» tekster som Holter m.fl. (1975) og Gullestad (1984) for å kunne diskutere foreldreskap i et nåtidsperspektiv.

De ulike tekstene som er valgt ut i analysekapitlet har ulik status og posisjonerer seg også på ulike måter innenfor diskurser om foreldreskap. Her vil jeg kort se nærmere på analysetekstenes status i feltet og hvordan de posisjonerer seg innenfor de ulike diskursene om foreldreskap som blir framstilt i tekstene.

Lareaus bok *Unequal childhoods* (2011, først utgitt i 2003) har etter at den kom ut fått en høy status innenfor den sosiologiske forskningen om foreldreskap. I boka belyser hun sammenhengen mellom ulike foreldres ulike tilnærminger til foreldreskapet og deres sosiale bakgrunn. Hennes beskrivelser av de to tilnærmingene «concerted cultivation» og «the accomplishment of natural growth» er knyttet til henholdsvis middelklasseforeldre og arbeiderklasseforeldres ulike måter å utforme foreldreskapet på. Hennes analyser som er knyttet til disse to tilnærmingene til foreldreskap har med det dannet utgangspunkt for mye nyere forskning på dette feltet, og boka er blitt en mye brukt kilde. På den måten kan den sies å ha fått en hegemonisk posisjon med tanke på hvilke diskurser den sosiologiske forskningen om foreldreskap bygger på i dag (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

Danielsens avhandling i kulturfag fra 2006, *Med barn i byen* er en mindre kjent og brukt tekst innenfor dette feltet. Teksten har dermed ikke hatt den samme innflytelsen på forskningen om foreldreskap som Lareau (2011). Danielsen har ikke selv en direkte, uttalt diskusjon om sammenhengen mellom sosial bakgrunn og foreldreskapspraksiser i avhandlingen. Samtidig kommer det fram mange normer og idealer for foreldreskap gjennom hennes analyser i avhandlingen som kan diskuteres i lys av et klasseperspektiv. Diskursene om foreldreskap som kommer til uttrykk i avhandlingen rommer hovedsakelig støtte til Lareaus tilnærming «concerted cultivation», men også diskurser som nyanserer eller uttrykker motstand mot denne. Avhandlingen kan derfor sies å posisjonere seg innenfor en diskusjon om foreldreskapet som et sosialt, normativt rom hvor foreldreskapet skapes og utformes i samspill med andre foreldre og med samfunnet.

Aarseths bok *Den likestilte familiens motivasjonsformer* (2011) er, i likhet med Danielsen (2006), en tekst som ikke har hatt så stor innflytelse på forskningen innenfor foreldreskap sammenliknet med Lareaus bok og forskning. I boka diskuterer Aarseth foreldreskap ut ifra en praksis som beskrives som «samstemt selvskapning». Den har sitt grunnlag i forskning blant det hun betegner som «den nye middelklassen» i Norge. Diskursen hun beskriver her kan ses i sammenheng med både Lareaus tilnærming «concerted cultivation» og hoveddiskursen om barn og foreldreskap i Danielsen (2006). På den måten er bokas posisjonering i feltet i samsvar med Lareaus tilnærming «concerted cultivation» som en dominerende diskurs.

Wissös avhandling *Småbarnsföräldrars vardagsliv* fra 2012 er også en mindre kjent og brukt tekst enn Lareau (2011). I avhandlingen diskuterer Wissö betydningen av sosial kapital og habitus i feltet når foreldre forhandler om normer og idealer for foreldreskap med hverandre. Hun diskuterer i likhet med Danielsen (2006) hvordan disse normene og idealene danner

utgangspunkt for normkonflikter mellom foreldre og mellom foreldre og samfunnet om hvordan foreldreskapet skal eller bør utformes. Avhandlingen posisjonerer seg slik sett innenfor en diskusjon om betydningen av habitus og kapital i foreldreskapet, og om sammenhengen mellom foreldreskapspraksiser og sosial bakgrunn.

4.4.3. De andre tekstenes status og posisjon og posisjonering i feltet

I dette delkapitlet vil jeg presentere og begrunne valget av de andre tekstene jeg bruker til å diskutere analysetekstene i lys av. Jeg vil se på hvilken status og posisjon disse tekstene har i feltet og om de perspektivene disse tekstene presenterer, bygger opp under eller danner motsetninger til analysetekstene med særlig fokus på Lareaus bok, *Unequal Childhoods* (2011) (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). Disse tekstene vil bli brukt i drøftingskapitlet som tilleggs/- supplerende tekster for å diskutere hvordan de ulike diskursene er relevante i en norsk kontekst (dette vil jeg gå nærmere inn på i kapittel 4.5).

Gillis (2003) skriver i sin artikkel om hvordan oppmerksomheten rundt familiens tid og hvordan familien er sammen som familie har utviklet seg historisk. Den handler om hvordan forståelsen av hva som er «god» bruk av familietid har utviklet seg i samfunnet. Han viser gjennom denne artikkelen hvordan dette blir forstått på en annen måte i dag enn tidligere. Artikkelen posisjonerer seg slik i samsvar med hovedperspektivet i Danielsen (2006) som støtter opp om de «allmenne» normene og idealene knyttet til forståelsen av foreldreskapet.

Halldèn (1999) og Thuen (2008) diskuterer begge dikotomier knyttet til forståelsen av barn, barndom og foreldreskap. I Halldèn (1999) er dikotomien «barnet som værende» og «barnet som prosjekt» mens i Thuen (2008) finnes dikotomien om barnet som «human being» og «human becoming». Disse dikotomiene om barnet som «human being» og «barnet som værende», og i forståelsen av barnet som «human becoming» og «barnet som prosjekt» kan ses i sammenheng med Lareaus tilnærminger «accomplishment of natural growth» og «concerted cultivation» (Lareau, 2011).

Stefansen (2008), Stefansen og Blaasvær (2010) og Blaasværs (2011) artikler og masteroppgave i sosiologi representerer ulike diskurser om barn, barndom og foreldreskap. I Stefansen og Blaasvær (2010) og Blaasvær (2011) er det arbeiderklasseforeldres normer og idealer for foreldreskapet som kommer til uttrykk, og da er det som kritikk eller motstand mot de «allmenne» idealene i samfunnet. Disse forståelsene utgjør på den måten antagonistiske forståelser med tanke på Lareaus (2011) tilnærming «concerted cultivation». I Stefansen

(2008) er det middelklasseforeldrenes idealer og normer for foreldreskapet som står i fokus og hovedperspektivet i artikkelen er nært Lareaus tilnærming om «concerted cultivation».

Sommer (i Dencik et al., 2008) diskuterer hvordan betydningen av felles normer og idealer for foreldreskapet kan ses i sammenheng med foreldres sosiale bakgrunn. Det han skriver om normkonflikter mellom foreldre og mellom foreldre og samfunn kan slik sett være i samsvar med Danielsen (2006) og Wissös (2012) analyser om dette. De synkrone verdiene vil ut ifra dette samsvare med den hegemoniske diskursen om foreldreskap i samfunnet, mens de asynkrone verdiene danner antagonismer til denne (Jørgensen og Philips, 2002).

4.5. Reliabilitet og validitet, kildekritikk

Bergström og Boreus (2005) skriver i sin artikkel om betydningen av å tydeliggjøre valgene som tas i løpet av prosessen og hvilke mål en har med det en gjør. Det er viktig å være tydelig om sitt eget utgangspunkt og begrunne valg av tilnærming (Jacobsen, 2013). I min oppgave er dette spesielt viktig med tanke på valg av kilder og kildekritikk. Min forforståelse kan også ha en betydning for hva jeg velger å fokusere på i tekstutvalg og analyser (jamfør Bergström og Boreus, 2005; Thomassen, 2006). Min tolkning og mine analyser vil kunne bli påvirket av hvordan forfatterne av de tekstene jeg har valgt, har tolket og analysert sitt eget materiale.

Alvesson og Sköldberg (1994) skildrer viktige kriterier i kildekritikk. De skiller mellom «kvarleva» som er en direkte kilde og «fortellende» kilder som uttrykker noe om noe eller noen. Det at en kilde er direkte vil si at den ikke går igjennom flere ledd før den blir formidlet; det er noe som har skjedd, og dermed blir den en direkte effekt av en hendelse (Alvesson og Sköldberg, 1994, s. 221). Når en kilde er fortellende betyr det at den går gjennom et subjektivt ledd før den mottas av den som leser eller bruker den. Slik skapes det en avstand i tid og rom med tanke på nærhet til kilden. Alvesson og Sköldberg understreker også betydningen av å ha kilder som gir en motvekt for å skape et mer nyansert eller helhetlig bilde (Alvesson og Sköldberg, 1994). I oppgaven har jeg valgt ut bidrag fra forskning om foreldreskap og oppdragelsespraksiser fra flere ulike fagfelt som kulturfag og sosiologi og sosialt arbeid i tillegg til pedagogikk og psykologi. Ved å velge Danielsen (2006) og Wissö (2012), vil jeg forsøke å få et annet og mer utfyllende perspektiv enn kun det sosiologiske som tekstene til Lareau (2011) og Aarseth (2011) representerer. Forskningen innenfor sosiologi om foreldreskap er ofte rettet mot oppdragelse og sosial klasse, mens fokuset hos Danielsen og Wissö er på familienes tanker om eget hverdagsliv og organiseringen av dette uten at de har et spesifikt klasseperspektiv som hovedfokus. Det er imidlertid viktig å få fram

at det også kan være likheter mellom disse to feltene. Jeg mener derfor at disse fire kildene kan utfylle hverandre, men samtidig være med på å gi ulike perspektiver på temaet foreldreskap.

4.5.1. Primærdata, sekundærdata, avstand i tid og nærhet til kildene.

Ifølge Jacobsen (2013) kan noe beskrives som primærdata når en selv har gjort datainnsamlingen mens sekundærdata kan være å bruke andres primærdata for å tolke eller analysere disse. Innenfor kvalitativ metode er intervju og observasjon eksempler på primærdata, mens sekundærdata kan være en litteraturstudie (Jacobsen, 2013).

Tekstene som jeg har valgt ut i analysekapitlet i denne oppgaven, vil ut ifra dette, kunne være primærdata fordi jeg selv har gjort utvalget av de tekstene som blir analysert i analysekapitlet. Empirien har vært gjennom en fortolkning før de blir formidlet i tekstene (jamfør Alvesson og Skoldberg, 1994; Jacobsen, 2013). De blir dermed, med Alvesson og Skoldbergs ord (1994), en «fortellende kilde».

Kap. 5. Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet presenterer jeg de ulike teoretiske perspektivene som vil ligge til grunn for analyse og -drøftingskapitlene. Kapitlet er delt i to delkapitler, der det første handler om samfunnsutviklingen og familien og hvordan endringer i samfunnet har påvirket familier og hvordan foreldreskapet utformes i dag. Dette er ut ifra Qvortrups (2003) historiske perioder med utgangspunkt i tre ulike verdensbilder, Denciks (2008) skildringer av idealtypiske familier og Schultz Jørgensens (1999) beskrivelser av betydningsfulle endringer i og for familielivet. Deretter vil jeg se på hvordan synet på familietid og oppdragelse har endret seg i samfunnet (Gillis, 2003). I den andre delen av kapitlet skriver jeg om forhandlinger om foreldreskap i samfunnet, og hvordan forståelsen av barn, barns utvikling og rettigheter og den «gode» barndommen har fått betydning for forståelsen av hvordan foreldreskap skal «gjøres» og utformes i samfunnet. Dette vil jeg gjøre med bakgrunn i blant annet antologien *The politicization of parenthood* (Richter og Andresen, 2012 (eds.)), Kjørholt (2010) og Hennum (2010).

5.1. Samfunnsutvikling – mot en senmoderne barndom?

5.1.1. Samfunnsutviklingen og familien

I Qvortrup (2003) skilles det mellom tre historiske verdensbilder med tanke på samfunnsutviklingen og familien. Den første er *det deosentriske verdensbildet*, en periode som var preget av kristendommens plass og betydning i samfunnet. Gud, Guds autoritet og hvem som skulle forvalte denne var i sentrum av denne tenkningen (Nordkvelle, 2004, s. 158). Overgangen til den neste perioden, *det antroposentriske verdensbildet*, skjer på 15-1600- tallet. Denne utviklingen beskrives slik i Qvortrup (2003, i Nordkvelle, 2004, s. 158): «Ved inngangen til den antroposentriske tid øker systemenes indre og ytre kompleksitet slik at samfunnet stanser ut utdanningssystemet til et klart undersystem med nye oppgaver som før ble ivaretatt av familie- og produksjonsliv».

Denne moderniseringen av samfunnet har hatt betydning for hvordan vi i dag ser på barn, barndom og foreldreskap. Den førte til at hverdagslivet ble organisert på en annen måte enn tidligere. Dencik og Schultz Jørgensen beskriver hvordan institusjonaliseringen med barnehager og skolegang for barn har gitt kvinner mulighet til deltakelse i arbeidslivet, og dette har bidratt til å gi hjemmet en annen rolle og betydning (Dencik og Schultz Jørgensen, 1999; se også Thuen, 2008). Dette setter de i sammenheng med begrepet «*sekularisering*». Sekulariseringen førte dermed til et brudd med det tradisjonelle (moderne) samfunnet.

I epoken «det underdanige barnet» i middelalderen (500-1500) var synet på barn preget av tanken om arvesyndslæren. Barnet var født ondt, og måtte derfor oppdras til lydighet og disiplin. Foreldrenes autoritet ovenfor barnet var ubestridt. Det var også viktig at barna fra de kunne gjøre nytte for seg, var med familien og arbeidet (jamfør Schrumpf, 2007; Thuen, 2008).

Den neste epoken, «det formbare barnet», var en del av opplysningstiden på 1700- og 1800-tallet. Thuen (2008) beskriver hvordan det ble et større fokus på individet i denne perioden og at dette også fikk konsekvenser for synet på barn. Det førte til at arvesyndslæren ble lagt bort (forkastet), og at verdien av å se barnet som individ ble sterkere understreket. To skikkelser som preget denne epoken var John Locke og Jean-Jacques Rousseau. John Locke var opptatt av at oppdragelsen skulle individualiseres og samtidig gjøre at barnet ble en disiplinert voksen (Thuen, 2008, s. 56-57). Locke hadde med andre ord et positivt oppdragelsessyn i form av at han så på foreldrenes mulighet til å forme barnet gjennom oppdragelsen. Rousseau og hans tanker om barnets og barndommens egenverdi representerte et positivt syn på barnet. Han så på barnet som godt og avviste arvesyndslæren. Rousseau mente at barn skal få gjøre erfaringer i og med naturen og det naturlige og gradvis bli en del av samfunnet som de skal være borgere i (Thuen, 2008).

I opplysningstiden kom Jean-Jacques Rousseau med boka *Emilè – eller om oppdragelsen* som ble utgitt i 1762. Med denne boka hevdet Rousseau barnets rett til sin egen barndom. Boka kan forstås som en kritikk av samfunnsutviklingen, hvordan barndommen var og hvordan barn ble forstått og oppdratt. På denne tiden ble barn oppdratt i samsvar med sin klasse og til å overføre disse praksisene i familien videre til neste generasjon (Von Oettingen, 2007, s. 115-119). Bruddet med det tradisjonelle samfunnet skapte dermed et behov for en mer moderne oppdragelse, noe som blant annet Rousseau var med på å bygge grunnlaget for. I *Emilè – eller om oppdragelsen* tar han til orde for å verne om barndommen, og at den ikke bare skal være en forberedelse eller ventetid til å bli voksen. Synet på barn og barndom som nå blir løftet fram kan med det også sies å ha ført til et brudd med den tradisjonelle oppdragelsen (Dencik og Schultz Jørgensen, 1999; Von Oettingen, 2007). Dermed kunne ikke foreldrene på samme måte som tidligere overføre de samme verdiene til neste generasjon.

Dette skiftet beskriver også av Qvortrup som overgangen til den tredje historiske perioden, «det polysentriske verdensbildet», (Qvortrup, 2003). I denne perioden ble samfunnet kjennetegnet av økt kompleksitet og differensiering. Det førte til at fokuset på mange måter ble flyttet bort fra familien som fellesskap og referanseramme og over til enkeltindividet i

familien (Holter, 1975; Dencik, 1999). Fokuset på individet og at det ikke lenger finnes en universell tolkning eller forståelse av verden er med på å bidra til den økte kompleksiteten i samfunnet. Det innebærer at hver enkelt persons tolkning er nettopp denne personens tolkning og ikke en universell forståelse. Det som blir sagt eller skrevet kunne derfor vært tolket på en annen måte (Qvortrup, 2003, s. 36, 101). Qvortrup skildrer i tilknytning til dette utviklingen av familien i de ulike periodene. Han knytter den teosentriske perioden til familiedynastiet, den antroposentriske til kjernefamilien og den polysentriske perioden til forhandlingsfamilien (Qvortrup, 2003, s. 46-48). Dette diskuterer Dencik (i Dencik et al., 2008) i form av en inndeling i fire ulike familietyper på grunnlag av forholdet mellom individ og fellesskap i familien og endringer i det moderne samfunnet som også påvirker familien, som jeg nå vil se nærmere på.

5.1.2. Denciks idealtypiske familier

De fire ulike familietyper Dencik trekker fram blir skildret i boka *Familie og barn i en opbrudstid* (i Dencik, 2008). Den første familietyper blir kalt for «*teamfamilien*», og beskriver en familie der familien ivaretar både hvert enkelt familiemedlem og fellesskapet i familien samtidig. Det er en familieform som legger vekt på likeverdighet mellom familiemedlemmene og som bruker forhandlinger og dialog for å løse oppgaver i fellesskap. Denne typen familie blir dermed en demokratisk familie der barns medvirkning også blir gitt rom, og der barn får si sin mening om avgjørelser i familien (Dencik, 2008). Schultz Jørgensen (1999) beskriver derfor denne familietyper som den moderne sterke familie.

I motsetning til denne familietyper, kommer «*den patriarkalske familie*». Denne betegnelsen bygger på tanken om at det er én person, ofte far, som tar avgjørelser og bestemmer i familien, og som de andre familiemedlemmene innordner seg etter (Dencik, 2008, s. 193). I Schultz Jørgensen (1999) blir denne familietyper kalt en tradisjonell sterk familie, fordi far i kraft av sin rolle har en sterk autoritet og posisjon.

Den tredje familietyper i Denciks inndeling er «*svingdørsfamilien*». Den beskriver en familie der forholdet mellom hvert enkelt familiemedlems mulighet til selvrealisering blir prioritert framfor (eller går på bekostning av) fellesskapet i familien (Dencik, 2008, s. 195-196). På den måten blir hjemmet et sted der man møtes, men tilbringer lite tid sammen i hverdagen utenom den tiden der man møtes mellom skole, arbeid og aktiviteter for barn og voksne. Denne familietyper blir derfor regnet som en moderne svak familie av Schultz Jørgensen (1999).

I den siste familietyper virker familien, ifølge Dencik, som et «*sosialt akvarium*». Det betyr at familien tilbringer mye tid sammen uten å egentlig ha så mange felles prosjekter eller ting som samler dem. Familien blir på den måten «lukket» i form av at den sørger for tid sammen og for hvert enkelt familiemedlem samtidig som fellesskapet i familien forblir «svakt» (Dencik, 2008, s.196). Schultz Jørgensen (1999) beskriver derfor også denne familietyper, slik svingdørsfamilien, som en moderne svak familie.

Samfunnsutviklingen bidrar samtidig til at de ulike familietyper vil ha en ulik posisjon i samfunnet. Dencik diskuterer dette med tanke på forholdet mellom verdiene som er knyttet til hver enkelt familietype og viktige verdier i samfunnet i dag. Ut ifra dette holder han fram «team-familien» som den familien med størst samsvar mellom verdier i familien og samfunnet. Verdier som likestilling og likeverd mellom foreldre og barn, den økte bevisstheten om barns rettigheter og barns styrkede posisjon i samfunnet kan med andre ord være med på å fremme denne familietyper (Dencik, 2008). På samme tid vil mer tradisjonelle familietyper og deres verdier ikke være helt synkrone med dagens krav og forventninger fra samfunnet, noe også Sommer (2008, s. 236-238) diskuterer. Dette perspektivet vil jeg bringe videre gjennom analysene av Lareaus (2011) bok, *Unequal childhoods* i analyse- og drøftingskapitlene.

5.1.3. Den postmoderne barndom

I boka *Børn og familie i et postmoderne samfund*, skriver Schultz Jørgensen (1999) om tre revolusjoner i familielivet. Disse kan knyttes til Qvortrups (2003) historiske perioder der den første handler om privatiseringen av familien og hvordan «(...) familierne lukker sig mere og mere om sig selv (...)» (Schultz Jørgensen, 1999, s. 110). Den andre revolusjonen skjer samtidig med industrialiseringen og at familien begynner å finne arbeid utenfor hjemmet. Dette kommer fullt til uttrykk i den tredje revolusjonen med at kvinners deltakelse i arbeidslivet blir vanlig. Det er i løpet av denne perioden (omkring 1970-tallet) at vi kan begynne å finne den postmoderne familie med større fokus på individene og familien som ramme for disse (Schultz Jørgensen, 1999).

Samtidig med disse endringene kan man også finne at familiene utvikler seg forskjellig ut ifra klasse og sosial bakgrunn. Dermed vil familiene også kunne ha ulikt grunnlag for å møte disse endringene i samfunnet. Schultz Jørgensen beskriver dette med bakgrunn i at arbeiderklassefamilienes form bygger på tradisjon og en mer formalisert struktur enn middelklassefamiliene. I middelklassefamiliene kan man imidlertid finne en mindre formell struktur og at familien lukker seg mer mot samfunnet for øvrig. De ulike familiene bygger

også på ulike verdier (Schultz Jørgensen, 1999, s. 111, 118). Han skriver samtidig at skillene er mindre tydelige nå enn tidligere, men at de ulike livsbetingelsene som den sosiale bakgrunnen gir er med på å forme hvordan familiene lever og organiserer sine liv (Schultz Jørgensen, 1999). Nordkvelle (2004, s. 163, jamfør Foucault) diskuterer hvordan staten ved å ta en rolle som kunnskapspolitisk aktør er med på å definere hvilke normer og hvilken kunnskap som er gyldig. Staten kan på den måten være med på å bygge opp under bestemte praksiser, diskurser og handlemåter, også i foreldreskapet.

5.1.4. Foreldreskap og familieliv

Gillis (2003) skildrer hvordan familiers organisering av hverdagslivet i større grad enn tidligere dreier seg om og rundt barna. Den historiske utviklingen Gillis beskriver er med på å vise hvordan barn og barndom har fått et større fokus i samfunnet. Mens man tidligere kunne si at familien er de som hører til i husholdet er det nå barna som på mange måter utgjør familien og familiens kjerne (Gillis, 2003, s. 151, 157). Historisk sett blir midten av 1800-tallet ansett som tiden da tanken om «familietid» ble introdusert. Ifølge Gillis eksisterte det ikke noe begrep om «familietid» før dette, slik vi kjenner og tenker om det i dag. Det kan ses i sammenheng med at skillene mellom barn og voksne var mindre tydelige da barn og voksne jobbet sammen i husholdet. I tilknytning til at skolegang erstatter arbeid for barna etableres det tidsskiller mellom voksenliv og barndom (jamfør Gillis, 2003, s. 153). Barns og voksnes liv blir på den måten mer atskilte utenfor hjemmet.

Begreper som «familietid» og «kvalitetstid» er med andre ord blitt viktige idealer i familielivet i dagens samfunn. Gillis diskuterer hvordan begrepet «familietid» blir oppfattet som en tid som skal representere en annen form for tid enn den vanlige i det organiserte hverdagslivet: «Family time is defined as «quality time», meant to represent that which is enduring in a world otherwise dominated by rapid change, in which nothing lasts for more than a moment» (Gillis, 2003, s. 155). Dette kan ses i sammenheng med at familien har blitt mer privatisert, slik blant annet Holter (1975) uttrykker det.

5.1.4.1. Samfunnet og synet på oppdragelse

Samfunnsutviklingen har dermed også fått betydning for hvilke verdier foreldre legger vekt på i oppdragelsen. Ifølge Hestbæk bidrar institusjonene til formidlingen av verdier, og at diskurser om oppdragelse er i forandring. Hun skriver: «Den gjennomgående pædagogiske diskurs i det seneste årti, såvel i daginstitutionerne som på pædagogiske uddannelser, har langt mere drejet sig om fantasi, selvutfoldelse og tolerance, end om lydighed og sparsommelighed» (Hestbæk, 1999, s. 168).

Innenfor formingen av den pedagogiske diskursen i Norge, var Helga Eng en viktig bidragsyter. Blom skildrer hennes syn på oppdragelse og hennes tanker om å gi barn rom for medvirkning og demokratisk deltakelse fra de er små: «Allerede som barn bør de tas med på råd, få ytre seg og uttale seg i tråd med ideen om det demokratiske menneske» (Blom, 2004, s. 95). Fokuset i oppdragelsen flytter seg med andre ord fra lydighet til følelser, og til å gi barn rom og mulighet til å uttrykke sine synspunkter og meninger (Blom, 2004).

I den forbindelse skriver Thuen om barna:

«De har vokst opp i en kultur preget av individualisering, humanisering og demokratisering; sagt med andre ord, de har blitt behandlet som unike personer, under medmenneskelig hensyn, og tidlig blitt innrømmet medbestemmelse. Utfordringen for foreldrene ligger i å finne en oppdragsstil som harmonerer med denne oppvekstkonteksten» (Thuen, 2008, s. 225).

Oppdragsstilen som nå framheves, er den autoritative. Denne oppdragsstilen innebærer at foreldrene stiller krav og setter grenser, men samtidig viser omsorg, og er åpne for å lytte og diskutere med barna (Thuen, 2008). Grenser kan forhandles og barna lærer å argumentere for sine syn. Ifølge Thuen (2008) og Foros og Vetlesen (2012) kan endringene som har funnet sted beskrives som en forskyvning i maktbalansen i forholdet mellom foreldre og barn. Hennum diskuterer dette og beskriver hvordan lovverket støtter opp om denne endringen i dag: «I Norge er barnas rettigheter lovfestet blant annet i Barneloven av 1981 §§ 31 og 33, og på denne måten støtter lovverket utformingen av forhandlingsfamilien som kulturell norm» (Hennum, 2002, s. 70).

Det at forhandlingsfamilien blir betraktet som en kulturell norm kan si noe om hvilke foreldreidealer foreldrene møter og selv praktiserer i dagens samfunn. Danielsen (2006) og Aarseth (2011) skriver om henholdsvis «barn som prosjekt» og «samstemt selvskap» i forholdet mellom foreldre og barn. De viser hvordan forventningene om å sette barnet først kommer til uttrykk i praksis, det vil si gjennom foreldrenes verdier i oppdragelsen og foreldreskapet (Danielsen, 2006). Det forventes at foreldre er aktive, involverte og engasjerte på sine barns vegne. Lidén (2003) beskriver dagens familiestruktur som demokratisk, og hvordan foreldrenes kontrollform har gått fra å være direkte til å bli mer indirekte. Et sentralt spørsmål hun stiller ut ifra dette er hvor mye innflytelse og ansvar barn selv skal få, og hvor og når foreldrene skal og må bestemme (Lidén, 2003; dette diskuteres også i Hennum, 2002, og Nielsen, 2003).

Samfunnsutviklingen har også ført til at skillene mellom arbeid og familie, og mellom det private og det offentlige er blitt mer tydelige. Aarseth og Schrumpf beskriver dette og hvordan disse endringene først skjedde i de borgerlige familiene, før de kom til samfunnet ellers (Schrumpf, 2007; Aarseth, 2011, s. 18, 20). I vår tid representerer disse endringene aktuelle idealer for foreldreskap som likestilling mellom foreldrene og «de nye fedrene» nye idealer for hvordan familier skal leve og organisere deres liv (Aarseth, 2011). Det å skape mening som individ eller i familien blir her ansett for å ha betydning.

5.2. Forhandlinger om foreldreskap i samfunnet

I boka *The politicization of parenthood* er forholdet mellom det private og det offentlige, foreldre og samfunnet, et hovedtema. Her blir innrammingen av foreldreskapet diskutert, og dette ses i sammenheng med hvilke muligheter foreldre har til å forhandle(-r) med samfunnet når de skal utforme sitt foreldreskap (Richter og Andresen, 2012). Ellingsæter definerer i sin artikkel begrepet *politicization of parenthood* og skriver at det kan forstås som «(...) wideranging, controversial political processes in which the boundaries between the private and the public are redesigned» (Ellingsæter og Leira, 2006, i Ellingsæter, 2012, s. 39). I tilknytning til dette viser hun hvordan reformer kan ha betydning for hvilke valg foreldre tar når de skal utforme sine foreldrepraksiser. Et eksempel på dette er modellen eller idealet om likestilte foreldre både i arbeids- og familieliv, «the dual earner/ dual carer-model». Denne modellen innebærer en forståelse av hva man bør gjøre og hvilke valg man bør ta for sine barn og sin familie. Ellingsæter skriver: «A dual earner/ dual carer model entails policies that encourage mothers` labor force participation and a redistribution of care: from mother to father in the family and from family to society» (Ellingsæter, 2012, s.41). Denne forståelsen får på den måten noe å si for hvilke omsorgsordninger, rettigheter og tjenester som samfunnet legger til rette for familiene.

Det kan videre ses i hvordan samfunnet (i form av institusjoner, organisasjoner) er med på å skape og forme et bilde av hva et «godt» foreldreskap innebærer. Gillies diskuterer hvordan grensene mellom familie og skole er blitt mindre tydelige, og at skolen har tydelige forventninger til foreldrenes involvering i barnas skolegang. Hun skriver:

«Whereas education was once viewed very separately from family care, the domains of the teacher and parent have become far less distinct in recent years. Parental involvement in a child`s education is now presented as an essential practice, alongside an expectation that

opportunities for educational development in the home will consistently be provided» (Gillies, 2012, s. 16).

Denne utviklingen kan ifølge Gillies ses på som en endring i normativ praksis, der det å legge til rette for barnets utvikling og læring er en sentral del av en diskurs om et «godt» foreldreskap (Gillies, 2012). Innenfor en slik diskurs blir det å være foreldre ikke bare noe en er, men også noe en gjør². Gillies setter dette i sammenheng med et skifte i synet på og kravene til foreldre og hvilke praksiser som er forbundet med det å være en kompetent forelder i samfunnet. Her skriver hun: «Mothers and fathers now «parent» children, and this task is loaded with moral and practical consequences» (Gillies, 2012, s. 17).

Dette er også nært knyttet til oppfatninger og definisjoner av hva en «god» barndom er og innebærer. Foreldre og samfunnet kan ha ulike forståelser av dette noe som fører til at foreldrene enten opplever samsvar eller konflikt mellom sine egne og samfunnets normer og idealer for foreldreskap (jamfør Betz, 2012). Betz beskriver hvordan spørsmål som angår barns hverdagsliv «(...) can be understood as parental practices and as elements of habitus based on ideas of a proper and good childhood» (Betz, 2012, s. 117). Disse spørsmålene har derfor nær tilknytning til disse ulike forståelsene av barndom og foreldreskap. Den forståelsen av barn og barndom som foreldre legger til grunn når de skal utforme sitt foreldreskap kan med andre ord ses i sammenheng med hvordan foreldre ser og forstår barnet, hva barn har behov for og trenger. Betz (2012) viser her til Stefansen og Farstads artikkel fra 2010 om kulturelle modeller for omsorgsorganisering i familier med ulik sosial bakgrunn. Jeg vil bygge videre på Stefansen og Farstads artikkel (2008) som også går inn på de ulike modellene når jeg nå skal se nærmere på dette.

5.2.1. Kulturelle modeller for omsorgsorganisering

Farstad og Stefansen (2008) skriver om ulike modeller for omsorgsorganisering i artikkelen *Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter*. Her beskriver de det de betegner som «ulike kulturelle modeller for omsorg» (basert på Levine m.fl., 1994), og hvordan «(...) foreldre posisjonerer seg i forhold til ulike kulturelle forståelser av omsorg» (Farstad og Stefansen, 2008, s. 345). Det innebærer at foreldre tar valg om hvordan de ønsker å forholde seg til disse ulike modellene, og om hvordan de ønsker å utforme livet for barna. Utformingen av foreldreskapet blir også satt i sammenheng med foreldrenes tilknytning til arbeidslivet, blant annet med tanke på likestilling i parforholdet og muligheten til en fleksibel jobbhverdag (Farstad og

² Jamfør det engelske begrepet «parenting» (Gillies, 2012)

Stefansen, 2008, s. 366-367). Ulike forståelser av barn og barndom og hva det innebærer for foreldreskapet, er med andre ord et viktig grunnlag for at familier posisjonerer seg ulikt i dette feltet.

5.2.1.1. Omsorg som et ordnet løp

Foreldre som organiserer omsorgen for sine barn som et ordnet løp følger foreldrepermisjonens deling av permisjonen mellom foreldrene, og når permisjonen er slutt ved ettårsalderen ønsker de at barnet skal begynne i barnehagen. Dette bygger på foreldrenes forståelse av at barnet trenger utfordringer og å få utfolde og utvikle seg utenfor hjemmet, og av barnehagen som en arena for utvikling og videre læring for barnet. Stefansen og Farstad skriver om denne modellen at den: «(...) er tuftet på en forståelse av barnets behov for en selvstendig relasjon til både mor og far, og barnets behov for (å) bevege seg ut av familiesfæren når de er rundt ett år for å kunne utvikle seg videre» (Stefansen og Farstad, 2008, s.353). Gjennom den foreldrepermisjonsordningen som tilbys foreldre understrekes med andre ord verdien av at begge foreldrene har en egen del av permisjonen for å bli kjent med barnet, og samtidig får mulighet til å balansere og kombinere både familie og arbeid.

Stefansen og Farstad (2008) finner først og fremst denne typen omsorgsorganisering i middelklassefamilier, men de beskriver også varianter der denne modellen og modellen «et skjermet rom for omsorg» kombineres med hverandre. Når foreldrene setter de ulike modellene sammen med hverandre regnes de som «både- og» - modeller. Her kan en finne familier med ulike bakgrunner og begrunnelser for å blande de forskjellige modellene slik at de passer for deres familier (Stefansen og Farstad, 2008).

5.2.1.2. Et skjermet rom for omsorg

Foreldre som ordner omsorgen for barna sine som «et skjermet rom for omsorg» er opptatte av hjemmet som omsorgsarena og en trygg ramme for barnets liv de første årene. De ønsker at barnet skal kunne være hjemme med en av foreldrene etter at foreldrepermisjonen er slutt, og å vente med barnehagestart til barnet er blitt litt større. Dette begrunnes ut ifra en forståelse av at:

«(...) barnet må utstyres med noen grunnleggende ferdigheter hjemme før det er klart for barnehagen. Derfor anses ettårsalderen som for tidlig til å bevege seg ut av familien. Helst bør barnet både kunne snakke og gå før det begynner i barnehagen. Før barnet har slike ferdigheter på plass, kan det ikke nyttiggjøre seg det barnehagen har å tilby» (Stefansen og Farstad, 2008, s. 356, 358).

Foreldrene mener med andre ord at barn trenger å beherske bestemte ferdigheter som å snakke og gå før de kan begynne i barnehagen. De (foreldrene) ser barnehagen som en sosial læringsarena der det å få venner og lære seg å håndtere verden rundt seg vil være viktig for barnet (Stefansen og Farstad, 2008; Blaasvær, 2011). Stefansen og Farstad finner at det primært er familier i arbeiderklassen som ordner omsorgen for barn etter denne modellen, men her er det også rom for at foreldre tar ulike valg og kombinerer ulike modeller etter de behovene og mulighetene familien har.

5.2.1.3. Kulturelle idealer for omsorgsorganisering

Sett i lys av disse modellene diskuterer Betz hvordan samfunnets forståelser av hva en «god» barndom og hvordan omsorgen for barn bør organiseres kan virke til å favorisere noen foreldregrupper framfor andre. Hun beskriver hvordan dette kommer til uttrykk også i en norsk sammenheng og skriver:

«It has been shown that political conditions of early childhood and care can accommodate specific groups of parents – in the case of Norway, for instance, middle-class parents (Stefansen and Farstad, 2010) have parental ideas about a «good childhood» that correspond to a real-life care provision desired by politics and propagated as a right» (Betz, 2012, s. 123).

Det innebærer samtidig at andre foreldregrupper opplever at deres forståelser av hva barn trenger og hva en «god» barndom er, ikke samsvarer med den forståelsen samfunnet legger til grunn for en «god» barndom. Foreldre må med andre ord forhandle med samfunnet for å finne en god omsorgsorganisering for sine barn som er et sted «(...) between their ideals of «good parenting», their ideas about the demands of young children, and the requirements of their jobs (...)» (Betz, 2012, s. 121).

5.2.2. Barns rettigheter og syn på barn, barndom og foreldreskap i samfunnet

Kjørholt beskriver hvordan nye tanker om barn, barndom og foreldreskap kommer til uttrykk på 1990-tallet. FNs barnekonvensjon ble vedtatt i 1989, og trådte i kraft i 1990, og var på den måten med på å sette fokus på barns rettigheter, både som barn og som samfunnsborgere. Den ble ratifisert av Norge i 1991 og ble en del av norsk lov i 2003. Konvensjonen har fokus på barns rett til deltakelse, medvirkning, å bli hørt og få innflytelse (Kjørholt, 2010, a, s. 12). Ifølge Kjørholt innebærer barnekonvensjonen med det også en bestemt forståelse av barn, barns utvikling og hva en «god» barndom er og innebærer. Hun skriver:

«Interessen for å lytte til barn og gi dem innflytelse i saker som berører deres liv, avspeiler på mange måter et paradigmeskifte i synet på barn og barndom. Dette innebærer en forskyvning

fra et utviklingsorientert syn der barnet ses i lys av begrepene vekst og utvikling, og der det voksne mennesket ses både som en norm og et ideal – til en forståelse av barnet som kompetent aktør allerede fra fødselen av» (Kjørholt, 2010, a, s. 12-13).

Gjennom endringene i lovverket, men også «diskursene» om barn i samfunnet, blir barn nå mer enn tidligere sett og anerkjente som selvstendige individer innenfor familien. Dette beskriver Hennum slik: «Individuering, intimisering og privatisering er begreper som danner en kontekstuell forståelse av familielivet i vår samtid» (Hennum, 2002, s. 61, jamfør Holter, 1975). Disse endringene kan dermed danne grunnlaget for å se på hvordan forholdet mellom foreldre og barn har utviklet seg.

Dette skiftet har også fått betydning for at barns rett til medvirkning og medbestemmelse har blitt nedfelt i lovverk og planer for barnehage og skole, som i *Rammeplan for barnehager*, § 3 og i *Læreplanverket Kunnskapsløftet*. Kjørholt (2010, b, s. 15-16) diskuterer hvordan barns rett til medbestemmelse og som kompetent aktør nå står som en samtidig og parallell diskurs (jamfør Schrumpf, 2007) til diskursen om barnet innenfor et utviklingsorientert perspektiv. Disse to diskursene kan ifølge Kjørholt (2010, b) være sammenfallende, men samtidig også innebære ulike syn på barn, barndom og foreldreskap. Fokuset på barns rett til utvikling og rettigheter som barn gjør at foreldre og barn på en annen måte enn i tidligere epoker står i en mer dialogisk relasjon (jamfør kapittel 2 i oppgaven).

Forholdet mellom barn og foreldre har på den måten forandret seg fra å være basert på barnas lydighet til foreldrene og foreldres disiplinering av barna til å handle om barns rett til utvikling som individer, og om foreldres ansvar for å legge til rette for dette (Stefansen, 2008; Thuen, 2008). Gjennom det økte fokuset på barns rettigheter som individ har det offentlige tatt en tydeligere rolle i omsorgen for barn, og i å formidle hvilken kunnskap og hvilke forståelser av barn og barndom som denne skal bygge på (jamfør Hennum, 2010, s. 7-8, 14). De ulike profesjonene som møter barn og foreldre i hverdagen er også med på å forme hvilke diskurser som er gjeldende innenfor feltet til foreldrene. Skillet mellom det private (familien) og samfunnet har med andre ord blitt mindre tydelig. Prinsippet om «barns beste» er blitt et viktig prinsipp og en sterk diskurs når tanker om barn, barndom og foreldreskap blir diskutert i samfunnet, også blant foreldre, noe som også kommer til uttrykk i tekstene jeg analyserer i neste kapittel (Hennum, 2010, s. 5; se også Danielsen, 2006; Wissö, 2012).

De forståelsene av barn, barndom og foreldreskap som samfunnet og profesjoner formidler, innebærer dermed at barn blir konstruert som et bestemt barn. Ifølge Hennum er dette barnet

et universelt barn, «(...) et middelklassebarn som formet og bærer av middelklassens levesett» (Duncan, 2005; Gillies, 2005; Reay, 2006, i Hennum, 2010, s. 10). Dette er med på å gi normer og idealer for hva som blir oppfattet som å være en «god» barndom og et «godt» foreldreskap. Ved å argumentere for idealer og praksiser som kan begrunnes ut ifra et barneperspektiv og «allmenn», gjeldende kunnskap og diskurser, vil samfunnet og profesjonene bidra til å forme forståelsen av foreldreskap i samfunnet.

Kap. 6. Analyse av tekster om foreldreskap

I dette kapitlet vil jeg analysere de fire tekstene jeg har valgt ut som hovedtekster i oppgaven; Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012). Jeg starter med en kort presentasjon med hver av tekstene før jeg begynner på selve analysedelen. Denne analysedelen består av tre analysetema som knyttes til hvert av forskningsspørsmålene som ble presentert i kapittel 1. Det første analysetemaet handler om hvilke forventninger til foreldreskap som blir formidlet i samfunnet. Her vil jeg se på hvilke forventningene fra samfunnet og andre foreldre, og hvordan disse forventningene er en del av et normativt felt hvor praksiser og valg krever moralske begrunnelser (Lareau, 2011; Danielsen, 2006; Wissö, 2012)³. I det neste analysetemaet ser jeg på hvordan disse forventningene kan ses igjen i ulike idealer for foreldreskap, og hvordan foreldre forstår sin rolle som foreldre og hva deres ansvar er. De ulike idealene som blir presentert her vil bygge på Lareau (2011), Danielsen (2006) og Aarseths (2011) beskrivelser og bringe fram ulike forståelser av dette i de forskjellige tekstene. Det siste analysetemaet handler om hvordan disse idealene for foreldreskap kommer til uttrykk i konkrete praksiser. Her ser jeg på hvordan idealene kan ses gjennom kravene som stilles til foreldres involvering, tilstedeværelse og engasjement i ulike deler av barnas liv (Lareau, 2011; Danielsen, 2006; Aarseth, 2011; Wissö, 2012). På slutten av hvert analysetema vil jeg sammenlikne tekstene før jeg diskuterer forholdet mellom hegemoni og antagonismer i og mellom tekstene. Helt til slutt i dette kapitlet vil jeg oppsummere de ulike diskursene jeg har funnet, og hvordan de er uttrykt i tekstene.

6.1. En kort presentasjon av tekstene i analysekapitlet

Lareau (2011): *Unequal childhoods*

Annette Lareaus bok *Unequal childhoods – class, race and family life* ble utgitt i 2011. Denne boka er en oppfølging av boka med samme tema som kom ut i 2003. Boka bygger på en etnografisk studie med intervjuer og observasjoner av ni familier som ble fulgt over tid i ulike sammenhenger, i tillegg til tre familier som er en del av det kvantitative materialet i studien. Den kan forstås som en kritikk av forståelsen av klasse og sosial ulikhet i det amerikanske samfunnet. Lareau (2011, s. 64) beskriver forskningen knyttet til sosial ulikhet som preget av at ulike faktorer som påvirker sosial ulikhet ikke ses i sammenheng med hverandre, men ses enkeltvis, som utdanning eller inntekt/ sosio-økonomisk posisjon. I sin bok beskriver Lareau

³ Referansene i presentasjonen av kapitlet bygger på rekkefølgen tekstene blir presentert i, i hvert delkapittel.

sammenhenger mellom familienes praksiser og klassekultur, spesielt med tanke på forholdet mellom de verdienne barn møter i familien, i institusjoner og i samfunnet.

[Danielsen \(2006\): Med barn i byen](#)

Hilde Danielsens avhandling i kulturfag *Med barn i byen – foreldreskap, plass og identitet* fra 2006 bygger på intervjuer med 13 foreldrepar og har fokus på hvilke verdier og idealer foreldre har for sitt foreldreskap og valg av bosted. I avhandlingen diskuterer hun hvordan disse ulike idealene kommer til uttrykk i ulike strategier og praksiser. Dette er også knyttet til diskusjonen om hvordan foreldre knytter seg til og tar avstand fra andre foreldre ut ifra hva de oppfatter som «godt» foreldreskap hos andre foreldre (Danielsen, 2006). Dermed danner det også utgangspunktet for å diskutere ulike normer og diskurser om barndom og foreldreskap.

[Aarseth \(2011\): Moderne familieliv: Den likestilte familiens motivasjonsformer](#)

Helene Aarseths bok *Moderne familieliv: den likestilte familiens motivasjonsformer* ble utgitt i 2011 og bygger på Aarseths avhandling i sosiologi fra 2008 med samme tema. Hun beskriver «to-karriere-familiens» prosjekt og arbeid for å klare å skape balanse mellom familien og arbeidet for begge foreldrene. Boka og avhandlingen bygger på intervjuer med foreldre i det Aarseth betegner som «den nye middelklassen» (Aarseth, 2011). Aarseth diskuterer hvordan de voksnes arbeid for å skape seg selv kan være verdier de tar med seg fra arbeidslivet og inn i foreldreskapet, og dermed bidra(-r) til utformingen av foreldreskapspraksisen «samstemt selvskaping» som hun beskriver i denne boka.

[Wissö \(2012\): Småbarnsföräldrars vardagsliv](#)

Therèse Wissös avhandling *Småbarnsföräldrars vardagsliv: Omsorg, moral och socialt kapital* er en avhandling i sosialt arbeid fra 2012. Avhandlingen beskriver hvordan foreldre forhandler og utformer deres foreldreskap i samspill med de normer, idealer og diskurser de møter fra samfunnet og andre foreldre. Den bygger på intervjuer med foreldre og med helsesøstre på helsestasjoner. Wissö (2012) diskuterer hvordan foreldres opplevelse av fellesskap og støtte på ulike sosiale arenaer for foreldre med barn kan ha sammenheng med den habitus og sosial kapital som kreves for å få legitimitet og bli inkludert i et felt (jamfør Bourdieu, 1989; Bourdieu og Wacquant, 1992). Hun drøfter også hvordan foreldrenes forhold til likestillingsidealene kan ses og forstås i og gjennom foreldres ulike måter å utforme foreldreskapet på.

6.2. Om forventninger til foreldreskapet i samfunnet

6.2.1. Institusjoner og profesjoner

Hvilke forventninger møter profesjoner som lærere foreldrene med? Forholdet og møtet mellom hjem og skole er et sentralt tema i del III, «Families and institutions», i Lareaus bok. Lareau beskriver læreres forventninger om at foreldre skal involvere seg, og hvordan de skal gjøre det. Det kan med andre ord identifiseres noen «normer» for hva som er passende og ikke-passende involvering fra foreldrenes side (Lareau, 2011, s.158). Det å ha kjennskap til disse normene får dermed også betydning for den muligheten foreldrene har til å leve opp til dem. En av disse forventningene og normene er knyttet til graden av involvering og intervensjon i barnets skolegang. Foreldrene forventes å være «(...) actively involved and consciously responsible for guiding their children's school experience» (Lareau, 2011, s. 219).

En slik norm kan ses i sammenheng med tanken om foreldres betydning for sine barns utvikling og skolegang slik Lareau beskriver. Her blir «(...) the role of parents as leaders in developing their children's language skills» tillagt en stor betydning, og med denne rollen følger det også et ansvar for å gi barna «(...) proper encouragement outside of school» (Lareau, 2011, s. 212). I dette kan det ligge en forventning om at foreldre skal følge opp det barna lærer på skolen og på den måten bidra til å skape et samsvar og en større sammenheng mellom skole og hjem. Lareau (2011, s. 198-199) beskriver hvordan lærere forventer at foreldre tar en lederrolle i sine barns utdanning, og hun diskuterer dette i sammenheng med en mulig støtte til en diskurs om «concerted cultivation» i skolen blant lærerne hun intervjuet. Dette kan også ses i sammenheng med tanken om «barnet som prosjekt», noe som Danielsen (2006) og Halldèn (1999) også diskuterer.

Det å leve opp til disse forventningene krever derfor både kompetanse og ressurser fra foreldrenes side. Foreldres kjennskap til utdanningssystemet gjennom deres egen utdanning, kan sammen med deres sosiale nettverk og egne ressurser, være med på å gi dem en slik type kompetanse (Lareau, 2011, s. 208, 215). Ved å ha disse ressursene, kan de (foreldrene) være med på å legge til rette for at deres egne barn også får tilgang til og nytte av disse ressursene. Forbindelsen mellom skole og hjem blir på den måten tydelig og skillet mellom dem mindre synlig.

På samme tid kan foreldre og læreres forståelse av hva det vil si å være «aktivt støttende» eller å gi barna «(...) proper encouragement outside of school», være ulik (Lareau, 2011, s.

212; 209). De forventningene lærerne har til foreldrene i denne sammenheng, er at de skal være aktive, involvere seg og intervenere på vegne av barna. Det å ta kontakt med lærere, holde øye med barnas opplevelse av skolen og være i forkant for å kunne gripe inn og ta tak i problemer når det er nødvendig (framfor å vente at skolen gjør det), blir forstått som en viktig del av et slikt ansvar for foreldrene (Lareau, 2011, s.177, 187).

Sett ut ifra disse to ulike tilnærmingene til barneoppdragelse innebærer de to praksisene derfor ulike opplevelser av møtet med institusjoner. Dette blir ifølge Lareau ofte synlig i en skolesammenheng fordi foreldre og barn møter skolen med ulike verdier, forutsetninger og kapital. Det å beherske reglene innenfor feltet, blir ofte sett som en kompetanse som middelklassebarn innehar: «(...) when they succeed in making the rules work in their favor, they augmented their «cultural capital» (i.e., skills individuals inherit that can be translated into different forms of values as they moves through various institutions) for the future» (Lareau, 2011, s. 7). Denne kompetansen kan ut ifra Lareau (2011) ses i sammenheng med deres opplevelse av «sense of entitlement» eller mangel på dette. Kristiansen (2012) viser også hvordan foreldres syn på og opplevelse av skolen kan ha betydning for hvor mye de involverer seg i barnas skolegang.

Lærerne i Lareaus intervjuer har slik sett en forståelse av hva som definerer god foreldreinvolvering, og av hva «gode» foreldre gjør for barna sine i møte med skolen (Lareau, 2011, s. 196). Denne forståelsen kan på den måten utgjøre en form for «beskrivelse» av hva som regnes som god normativ praksis blant disse lærerne (jamfør Wissö, 2012). Slik vil foreldrepraksiser som ikke faller inn under lærernes eller skolens definisjoner kunne anses som å være utenfor denne normative praksisen, sett ut ifra lærernes forståelse. På den måten kan skolen, gjennom sine uttalte og ikke-uttalte forventninger til foreldrene, bidra til den offentlige samtalen om foreldreskap. Derfor kan det være mulig å forstå diskursen knyttet til dette, som en dominerende eller hegemonisk diskurs blant lærere og i de institusjonene og profesjonene Lareau (2011) beskriver (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

Samtidig er dette feltet en del av et diskursivt felt som også rommer andre forståelser og tanker om hvordan foreldre skal møte og forholde seg til skolen (Jørgensen og Philips, 2002). Dette beskriver Lareau med tanke på foreldre som møter skolen med en annen forståelse av hva som skal være skolens rolle og hva foreldrenes rolle innebærer. Det kan med andre ord være en mulig konflikt mellom disse forståelsene, og mellom tanken om foreldreinvolvering og foreldres faktiske mulighet til å involvere seg (jamfør Lareau, 2011).

6.2.2. Foreldres forventninger til andre foreldre

Hvilke normer knytter foreldre til det «gode» foreldreskap? Danielsen beskriver hvordan foreldre kategoriserer hverandre ut ifra hvordan de utformer foreldreskapet. Dette kommer til uttrykk i de forventningene foreldrene har til hverandre, og i vurderingene av «(...) kva som er akseptable og gode normer for foreldreskap» (Danielsen, 2006, s.227). En av disse normene er knyttet til aktiv foreldreinvolvering og det å være «(...) synlege, engasjerte og til stades i barnas liv» (Danielsen, 2006, s. 233). Idealet om å være synlige som foreldre handler om å være til stede i ulike sammenhenger der barna deltar, og om å gjøre sin «innsats» som foreldre. Det å bidra blir ansett som positivt og forventet, mens de som ikke deltar blir vurdert negativt. På den måten skapes det et skille som foreldrene vurderer hverandre ut ifra. Hvordan man følger opp barna og organiserer hverdagslivet kan dermed bidra til å skape skiller mellom foreldre (Danielsen, 2006).

Danielsen diskuterer dette i lys av at foreldre gir ulike svar på hva en god barndom innebærer. Hun knytter det «gode» foreldreskap til noe normativt og skriver: «Å argumentere for at val og praksisar knytt til familielivet gir kvantitativt eller kvalitativt bedre tid til barn eller familieliv, har stor retorisk kraft. Ein gjer dermed noko som vert rekna for moralsk høgverdig» (Danielsen, 2006, s. 91). Dette kan representere en tanke om at det finnes normer og idealer som beskriver gode og dårlige måter å være foreldre og å gjøre foreldreskap på blant foreldre (jamfør Wissö, 2012; Danielsen, 2006, s. 168). Et eksempel på dette kan være hvordan man bruker tiden sammen som familie, og hvordan man organiserer familiens (og med det også barnas) hverdagsliv. Det å skape rom for familietid og ha tid til oppfølging av barnas hverdag blir med det et viktig ideal for foreldrene. Dette kan ses i samsvar med en diskurs eller norm om foreldreskap som ifølge Danielsen innebærer at:

«Foreldra skal delta aktivt i barndommen, vere synlege og tilstades. Dei skal ha kontroll over kor barna oppheld seg i tid og rom, og kven barna oppheld seg saman med. Foreldra ser barnet som eit individ med eigne behov som dei har ansvaret for å dekkje» (Danielsen, 2006, s.265).

Ut ifra disse idealene er det mulig å se de kravene som stilles til dagens foreldre i denne teksten i tilknytning til praksiser som «concerted cultivation» (Lareau, 2011) og «samstemt selvskaping» (Aarseth, 2011). Ifølge Wissö kan det å være synlige som foreldre i ulike sammenhenger være en måte å presentere seg selv og sitt foreldreskap på. Det sier noe om hvilke verdier man står for som foreldre, hvordan man ønsker at barna skal bli, og hvordan man vil bli oppfattet som foreldre (Wissö, 2012, s. 130; Danielsen, 2006). Dermed blir det

betydningsfullt å framstå som gode og ansvarlige foreldre overfor andre. Samtidig kan også det å «gjøre» familie framstå som et prosjekt og mål i seg selv (Danielsen, 2006). Det er knyttet forventninger, både fra samfunnet og fra andre foreldre, til hvordan foreldreskap og familieliv skal gjøres og utformes. Ifølge Wissö (2012, s. 3) utformes foreldreskapet i forhandlinger mellom mange ulike aktører, og det bidrar til å skape det mangfoldige rommet som foreldre utformer sitt foreldreskap i.

Et eksempel på disse forventningene er den verdien det å leve et aktivt liv blir gitt i det norske samfunnet. Danielsen beskriver det som en uttalt forventning at barn skal ha en aktiv barndom og deltakelse i fritidsaktiviteter blir forstått som en naturlig del av dette. Det blir regnet som sunt, utviklende og noe en bør gjøre (Danielsen, 2006, s. 109-110). Danielsen skriver at deltakelse i fritidsaktiviteter kan virke inn på organiseringen av hverdagen, gjennom de kravene til involvering fra både barn og foreldre som aktivitetene setter. Dette kan også ses hos Lareau (2011). Det å balansere mellom barnas mulighet til deltakelse i organiserte aktiviteter og samtidig sørge for at de får nok tid til selvforvaltning, blir derfor en sentral oppgave for foreldrene. Dette beskriver Danielsen slik:

«Å forvalte barna si tid er ei sentral oppgave for foreldra og kan oppfattast som ei form for omsorgsarbeid. På den eine sida bryr dei seg om kor mykje tid dei som foreldre er i saman med barna, og på den andre sida tenkjer dei gjennom barna sin kvardag som heilskap i forhold til tid» (Danielsen, 2006, s. 123).

Foreldre vurderer også hverandre med tanke på hva de oppfatter som «riktig» eller «god» oppdragelse. Et aktuelt tema innenfor dette feltet er grensesetting. Det å sette «(...) riktige grenser for barna i tid og rom er viktige kriterium for om andre foreldre er skikkelege» (Danielsen, 2006, s. 255). Hvordan foreldre vurderer andre foreldre på disse områdene skaper grunnlaget for om det er foreldre de ønsker å være sammen med eller ikke, og om de vil knytte seg til eller markere avstand fra dem. Disse vurderingene får dermed betydning for om foreldre velger å inkludere eller ekskludere andre foreldre i sitt foreldrefellesskap.

Betydningen av det å ha felles normer og verdier med andre foreldre blir med andre ord gitt en stor verdi (Danielsen, 2006, s. 232, 233). På samme vis kan det å ha andre normer og verdier enn fellesskapet skape avstand, slik Danielsen diskuterer i kapittel 7 i sin avhandling. Her skriver hun: «Foreldreskapet må skapast, det er mange moglege måtar å vere foreldre på, men vala eksisterer innafor visse normsett. Normene skaper tydelege avvik; dårlege foreldre, slappe foreldre, lite synlege foreldre» (Danielsen, 2006, s. 259).

6.2.3. Utformingen av og normer for foreldreskap

Hvordan kan man forstå utformingen av foreldrepraksiser som et normativt arbeid? Dette er et av de sentrale spørsmålene i Wissös avhandling (2012). Det handler blant annet om hvordan man bør prioritere og innrette seg som småbarnsfamilie og balansere mellom familie – og arbeidsliv (Wissö, 2012, s. 102-103). I lys av dette blir det viktig for foreldre å framstå som moralske ved å kunne vise at de har tatt valg for sin familie som er legitime og dermed også kulturelt akseptable. Tanken om «kvalitetstid» eller «tillsammanstid» (med Wissös begrep) og fokuset på hvordan familien bruker tiden sammen henger ifølge Wissö sammen med at familien skal være et sted for nærhet og følelser. Dermed blir det å gjøre ting sammen som familie, en viktig del av dette arbeidet (Wissö, 2012, s. 93-97). I avhandlingen diskuterer hun også hvordan foreldre regner «(...) vissa aktiviteter som mer familjemässiga än andra» (Wissö, 2012, s. 92). Hun beskriver som et eksempel på dette hvordan de hverdagslige aktivitetene i familien der familien også bruker tid sammen, ikke blir regnet som en del av familiens kvalitetstid.

Wissö skriver i lys av dette om hvordan småbarnsforeldre forhandler med og om familiepraksiser. Et av de sentrale temaene i avhandlingen er derfor forholdet mellom familiepraksiser og moral. Hun knytter dette til Morgans (2011) begrep om familiepraksiser som en «(...) gjørende og forhandlende aktivitet» (i Wissö, 2012, s. 32). Spørsmålene som drøftes blir sett ut ifra en tanke om at det finnes «gode» og «dårlige» valg som kan anses som mer eller mindre ønskelige å leve opp til. I møte med andre familier og med samfunnet møter foreldre mange slike forventninger og tanker om hva som er et «godt» foreldreskap (Wissö, 2012). Dermed kan det finnes praksiser som blir ansett for å være mer moralsk riktige enn andre. Ulike eksempler på dette kan være de forventningene som knyttes til kjønnene og valg som tas om arbeidsfordelingen mellom foreldrene, permisjonsfordeling, hvem som tilpasser arbeidet/ om en skal tilpasse arbeidet for å få mer tid med barna, når barn skal starte i barnehagen og hvor lenge de skal være der (Wissö, 2012).

I samfunnet finnes det stadig diskusjoner knyttet til disse temaene og det er et sårbart felt. Det å bli ansett for å være en moralsk person som tar gode valg for sin familie blir derfor viktig. Dersom man tar andre valg enn de rundt seg kan det måtte legitimeres eller forklares for at det skal bli funnet moralsk akseptabelt (Wissö, 2012). Det å ha tid til å være sammen med barna er en av disse normene som trekkes fram både i Danielsen (2006) og Wissö (2012). Wissö diskuterer familiepraksisene som følelsesarbeid, og beskriver dette slik:

«För att vara en god förälder ska man nämligen inte bara rutinmässigt utföra dessa aktiviteter, man ska också tycka att det är roligt, alternativt låtsås att det är roligt. Både inför barnen, men också inför andra föräldrar, anstränger man sig för att agera som en engagerad förälder (...)» (Wissö, 2012, s.104).

Tanken om betydningen av kvalitetstid og det å ha tid sammen som familie blir tillagt stor betydning i dagens samfunn. Wissö diskuterer hvordan «(...) vektleggingen i samfunnet av foreldres betydning for barns utvikling» kan ses som en psykologisk diskurs om foreldreskap (Wissö, 2012, s. 105). Foreldrerollen og de normene for praksiser som knyttes til denne kan med andre ord si noe om fokuset på barn og foreldreskap i samfunnet. Hvordan hverdagslivet organiseres forteller også noe om hvilke idealer foreldre har for foreldreskapet. Hochschild (1997) beskriver også dette forholdet mellom intensjoner, ideal og virkelighet og hvordan foreldrene møter denne utfordringen i sin bok *Tidsfælden* (jamfør Wissö, 2012). Wissö beskriver dette forholdet slik: «Talet om tilsammenstid blir ett sätt för mödrar och fädrar att inför varandra, och inför andra, visa sitt åtagande om ambitionen att leva det goda familjelivet» (Wissö, 2012, s. 107). Wissö legger derfor vekt på betydningen av sosial kapital i form av nettverk og ressurser når sosiale normer og idealer for foreldreskap møtes, utformes og diskuteres.

6.2.4. Sammenlikning av tekstene

Hvilke forventninger knyttes til foreldrene/ foreldreskapet fra samfunnet og andre foreldre?

Foreldre møter mange forventninger til hva foreldreskapet skal innebære, både fra samfunnet generelt og fra andre foreldre. Lareau (2011) skriver om hvilke forventninger institusjoner og profesjoner møter foreldre med, mens Danielsen (2006) og Wissö (2012) beskriver foreldres forventninger til og vurderinger av andre foreldre. På flere områder er allikevel det de beskriver ikke helt ulikt. Både blant institusjoner, profesjoner og andre foreldre handler det om å være involverte, aktive og synlige som foreldre. Dette er også nært knyttet til foreldres opplevelse av hvilket ansvar de har for barnas utvikling. Gjennom den første analysen kan en øg se at både lærere og foreldre setter rammer for hva som beskrives som «gode» og «dårlige» praksiser. Disse rammene kan danne grunnlaget for kategoriseringer av hvem som er innenfor og utenfor normene, hvem som oppfyller dem og hvem som ikke gjør det (Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Wissö, 2012).

Både lærere og foreldre vurderer med andre ord foreldre eller hverandre som foreldre ut ifra en bestemt forståelse av hva det «gode» foreldreskapet innebærer. I Lareau (2011) kommer

kritikk av (andre) foreldre til uttrykk blant lærere som kritiserer foreldre de mener involverer seg for lite i barnas skolegang. Skolen og lærerne forventer at foreldrene skal involvere seg på en tydelig måte. Ved å legge en del av ansvaret for oppfølgingen av barnas læring og utvikling på foreldrene blir denne kritikken, bevisst eller ubevisst, synlig når lærerne forventer at foreldrene involverer seg og foreldrene ikke «følger opp» denne forventningen (Lareau, 2011).

Danielsens beskrivelser er også knyttet til det som blir regnet for «moralsk høyverdige» praksiser (Danielsen, 2006, s. 91). Det handler om standarder en forventer både av seg selv og av andre med hensyn til hvordan foreldreskapet skal eller bør utøves. I Danielsens avhandling kommer disse beskrivelsene knyttet til foreldres vurderinger av andre foreldres foreldreskap tydelig til uttrykk i flere deler av avhandlingen. Det å opponere mot de gjeldende normene for foreldreskap er et perspektiv som ikke er uttalt i særlig grad i avhandlingen utover et delkapittel med «motstand mot barnet som prosjekt» som tema. Her tar kritikken en annen vei enn den vanlige normen og rettes i stedet for mot foreldre som blir ansett for å være for «politisk korrekte» og organisere barnas liv i for stor grad (Danielsen, 2006, s. 251-258). Den samme skepsisen mot «overorganisering» av barns liv blir også uttrykt i et av Lareaus kapitler om «concerted cultivation» (Lareau, 2011).

Aarseths beskrivelser av praksisen «samstemt selvskaping» har også et fokus på barns utvikling og muligheter til å skape og utfolde seg selv (jamfør Aarseth, 2011). Foreldrenes mål om å legge til rette for barnas utfoldelse og utvikling er ifølge Aarseth med på å skape et intensivt foreldreskap. Det kan derfor være mulig å se den involveringen og oppfølgingen dette krever fra foreldrenes side i sammenheng med praksiser knyttet til Lareaus (2011) «concerted cultivation». Denne diskursen er også med på å understreke foreldres betydning for deres barns utvikling og læring på de ulike arenaene barna deltar på. Ved å legge til rette for dette kan foreldrene samtidig begrunne og finne støtte i en slik praksis gjennom prinsippet om barnets beste (jamfør Wissö, 2012).

Det finnes også flere paralleller i tekstenes beskrivelser av hjemmet som en arena der de følelsesmessige relasjonene står i fokus. Dette kommer særlig til uttrykk i tekstene til Danielsen (2006), Aarseth (2011) og Wissö (2012). Her blir det som knytter familien sammen, og hvordan dette skal gjøres viktig.

6.2.5. Hegemoni og antagonismer i tekstene

Jørgensen og Philips (2002, s. 30) beskriver hvordan artikulasjon av diskurser og praksiser bidrar til å utfordre, reprodusere og forandre diskurser. Når en diskurs kan regnes som hegemonisk har det skjedd en hegemonisk intervensjon der lignende artikulasjonspraksiser sammen har kjempet til seg retten til å definere hva den gjeldende diskursen innenfor feltet, skal være (Jørgensen og Philips, 2002, s. 26-28). Den hegemoniske diskursen danner dermed en helhetlig mening, mens andre diskurser blir en del av det diskursive feltet og er flertydige.

Dette blir synlig i tekstene innenfor dette analysetemaet, «om forventninger til foreldreskap i samfunnet». Både Wissö (2012), Lareau (2011) og Danielsen (2006) diskuterer diskurser og praksiser som blir ansett for å være i samsvar med de kulturelt forventede. Dermed blir ikke andre forståelser av hvordan foreldreskap skal eller bør gjøres, i forholdet til skolen eller andre foreldre, vurdert som like normativt «gode» (Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Wissö, 2012). Disse praksisene kan derfor forstås som en del av det diskursive feltet og danner antagonismer til den hegemoniske diskursen (Jørgensen og Philips, 2002). På den måten framstår samtaler om og vurderinger av foreldreskap som et normativt felt. Den hegemoniske diskursen i disse tekstene er knyttet til forventninger om foreldrenes aktive involvering og tilstedeværelse i de ulike delene av barnas hverdagsliv som skole, fritidsaktiviteter og lignende. Foreldreansvaret omfatter, slik Danielsen (2006) beskriver, flere områder enn tidligere, og det å være synlige på disse områdene vurderes som viktig for å oppfylle kravene for å være en «god» forelder.

Aarseth beskriver middelklassens måte å forstå og leve i verden på, som en «(...) svært synlig livsform» og at den «(...) dominerer i offentligheten» (Aarseth, 2011, s. 9, 12). Det kan slik også Aarseth (2011) og Blaasvær (2011) beskriver, være at definisjonene og forståelsene av hva et godt foreldreskap innebærer, ofte ses ut ifra et middelklasseperspektiv og middelklassefamilienes erfaringer. På den måten blir middelklassens måte å utforme foreldreskapet på framsatt som den «allmenngyldige» (Aarseth, 2011, s. 12, 15). Det kan være med på å bidra til at andre måter å forstå foreldreskap på blir mindre synlige og «aksepterte» eller «politisk korrekte». Aarseth diskuterer dette og skriver at «(...) man må se ulike gruppers familie- og kjærlighetspraksiser i sammenheng med de føringer og betingelser deres liv leves innenfor. Våre praksiser og motivasjoner må forstås i lys av de betingelser vi lever med» (Aarseth, 2011, s. 15).

6.3. Idealer i foreldreskapet

6.3.1. To ulike tilnærminger til foreldreskap

Lareau (2011) beskriver gjennom begrepene «concerted cultivation» og «the accomplishment of natural growth» hvordan foreldre har ulike forståelser av hva deres rolle som foreldre er eller skal være. På mange måter handler det om hva som er viktige verdier for foreldrene (Wissö, 2012). Det foreldrene ønsker å gi til sine barn er forskjellig. Alle de ulike kontekstene og livssituasjonene familier er en del av og lever i kan også være ganske forskjellige fra hverandre. Samtidig behøver ikke foreldres ønsker for sine barns liv å være så ulike, det er heller de ulike veiene familiene tar for å nå disse målene som skiller praksisene deres fra hverandre (Lareau, 2011, s. 163). Dette kan komme til uttrykk gjennom ulike foreldreskapsprosjekter. Disse to tilnærmingene kan slik sett danne utgangspunktet for de ulike praksisene som Lareau beskriver i sin bok⁴.

6.3.1.1. Concerted cultivation

I boka *Unequal childhoods* diskuterer Lareau hvordan praksiser som utformes med bakgrunn i ulike tilnærminger til foreldreskapet kan bidra til å gi barn ulike ferdigheter og kompetanser. Tilnærmingen «concerted cultivation» defineres ved at « (...) parents actively fosters and assesses child`s talents, opinions and skills» (Lareau, 2011, s. 31). Foreldrene er med andre ord opptatte av at barna skal få muligheter til å utvikle seg og utfolde sine talenter. De forstår det å følge opp sine barn med tanke på deres utvikling, interesser, aktiviteter og vennskap som en viktig del av foreldrerollen (Lareau, 2011, s. 65). Ved å samtale med barna legger de til rette for at barna skal få ferdigheter i å argumentere og fremme sine egne meninger. Oppmerksomheten knyttet til enkeltbarnets individuelle utvikling står slik sett sterkt. Foreldrene ønsker på den måten å være oppmerksomme, nærværende og tilstede i sine barns liv.

Barn som har foreldre som forstår sin foreldrerolle ut ifra tilnærmingen «concerted cultivation» får ifølge Lareau (2011, s. 61-62; 153) på den måten ferdigheter i å omgås andre, både barn og voksne i ulike aldersgrupper og kontekster. Det å delta i organiserte aktiviteter på fritiden kan være en av de måtene som barn får mulighet til å tilegne seg denne kompetansen på. Foreldrene kan også knytte mål til barnas deltakelse i de organiserte aktivitetene, det er ikke «bare» for at de skal få utvikle sine talenter og interesser, men også

⁴ Bruken av begrepet tilnærming framfor ideal i analysene av Lareaus bok er ut ifra Lareau (2011), hvor de ulike praksisene ikke blir ansett (eller omtalt) som idealer for foreldreskap, men heller representerer ulike måter å utforme foreldreskap på.

for at de skal lære ting de kan få bruk for på andre områder. Deltakelse i organiserte aktiviteter vurderes også derfor av foreldrene som viktige med hensyn til hva barna lærer av å delta (Danielsen, 2006; Lareau, 2011).

Foreldrenes involverte oppfølging av barnas liv kan dermed ses i sammenheng med hvilken forståelse de har av barn og hva barn har behov for, trenger og har rett til, og samtidig barns bevissthet om sine egne rettigheter og hva de kan kreve av foreldrene (Lareau, 2011).

Forståelsen av barns rett til å få utfolde og utvikle seg blir derfor styrende for hvordan foreldrene forstår sitt ansvar som foreldre. I familier med flere barn som hver deltar på flere aktiviteter kan involveringen og oppfølgingen som er knyttet til disse, ha betydning for hvordan familiene organiserer sitt hverdagsliv. Både barn og voksnes hverdagsliv blir påvirket av dette ved at deltakelse i ulike aktiviteter er med på å gi hverdagen en struktur og rytme (Lareau, 2011, s. 112). Ettermiddager, kvelder og helger kan bli formet av dette, noe også Danielsen (2006) beskriver i sin avhandling. Det krever organisering og planlegging fra foreldrenes side. Dette kan ses i sammenheng med det Lareau omtaler som «the third shift» (Hochschild, 1997). Det å få timeplanen til å gå opp, blir slik sett en viktig del av dette arbeidet i familiene (Lareau, 2011, s. 42, 49; Wissö, 2012, s. 125).

6.3.1.2. Accomplishment of natural growth

Fokuset på barn finner vi også i foreldrepraksisen som er knyttet til tilnærmingen «accomplishment of natural growth». Det er allikevel et annet enn i tilnærmingen «concerted cultivation». Foreldres tanker om hva som er viktig for barn kommer blant annet til uttrykk i Lareaus beskrivelser av hvordan foreldrene setter grenser for barna, men samtidig gir dem frihet:

«They are given the flexibility to choose activities and playmates and to decide how active or inactive to be as they engage in these activities. Thus, whereas middle-class children often are treated as a project to be developed, working-class and poor children are given boundaries for their behavior and then allowed to grow» (Lareau, 2011, s. 67).

For andre foreldre innebærer imidlertid foreldreansvaret og foreldrerollen noe annet (Lareau, 2011, s. 139; 144). Dermed kan tilnærmingen «accomplishment of natural growth» danne en kontrast til tilnærmingen «concerted cultivation» på ulike områder. Innenfor tilnærmingen «accomplishment of natural growth» er det viktigere for foreldre å oppfylle sine barns grunnleggende behov enn å sørge for og legge til rette for barnas (kontinuerlige) læring og utvikling på ulike områder (Lareau, 2011). Det å sørge for at barna har det de trenger fysisk

og psykisk blir derfor ansett for å være en viktig del (om ikke den viktigste delen) av foreldreansvaret. Forståelsen av hva god omsorg innebærer virker på den måten å være annerledes for disse foreldrene enn for foreldrene som har en «concerted cultivation» - tilnærming (Lareau, 2011, s. 144).

For barn med foreldre som forstår sin foreldrerolle ut ifra tilnærmingen «accomplishment of natural growth» handler det mer om barnas selvforvaltning; det å organisere sin egen fritid. Skillet mellom barn og voksen er tydeligere og de voksne er opptatte av å ikke blande seg inn i barns lek. Leken er barnas egen (Lareau, 2011). Halldén (1999, s. 182) knytter tanken om å ikke blande seg inn i barns lek og utvikling til tanken om «barnet som værende». Foreldrenes rolle her blir dermed en annen enn den som beskrives innenfor tilnærmingen «concerted cultivation». Foreldrene knytter på den måten oppfølgingen og involveringen i barnas hverdag til andre deler av barnas liv enn deltakelse i organiserte aktiviteter. Det at barna selv må ta ansvar for og organisere sin egen aktivitet gjør at de må være mer selvstendige og kreative. De må lære seg å forhandle med andre barn, bli enige om hvilke regler som gjelder, og lære seg å løse konflikter på egen hånd (Lareau, 2011, s. 67, 80-81). Foreldrene har ikke noe uttalt mål om at det å delta i organiserte fritidsaktiviteter skal gi barna læring som kan overføres til andre kontekster. Organiseringen av barns fritid innenfor denne tilnærmingen kan dermed ses i sammenheng med tanken om barns selvforvaltning (Lareau, 2011). Barnas hverdag er mindre knyttet til deltakelse i organiserte aktiviteter og det krever ikke at foreldrene må involvere seg på samme måte med tanke på planlegging og organisering av barnas aktiviteter. I stedet for er det leken i gata og med nabobarna, det spontane og improviserte som får betydning. Lareau (2011, s. 142) diskuterer hvordan dette bidrar til at barna får (større) kompetanse i å samhandle med jevnaldrende, løse konflikter uten voksnes innblanding og i å skape sin egen lek og aktivitet.

6.3.2. Tid sammen med barna som et ideal

Danielsen beskriver i sin avhandling hvordan organiseringen av familiers hverdag og valg av ulike praksiser kan si noe om viktige normer, verdier og idealer for foreldreskapet. Dette betegner hun som et verdispørsmål der hvor mye tid en bruker sammen med barna som foreldre sier noe om hvor «godt» eller «dårlig» foreldreskapet er. Hun skriver: «Kor mykje tid ein bruker saman med barna, og kva ein gjer for dei eller saman med dei, kan oppfattast som uttrykk for at ein elskar barna sine og er gode foreldre» (Hennum, 2002, s. 125, i Danielsen, 2006, s. 83). Det å bruke tid sammen med barna og hvordan tiden brukes blir tillagt stor

betydning i samfunnet generelt. I avhandlingen skriver Danielsen (2006, s. 83) blant annet om følgende spørsmål: «Kva for ideal for foreldreskap og barndom trer fram gjennom tidsorganiseringa»? Tidsorganiseringen kan være preget av ulike forståelser av tid. Ulike familier kan også ha forskjellige idealer om hva som er en god tidsorganisering for sin familie, avhengig av hva de opplever som viktig å prioritere (Danielsen, 2006, s. 87).

Danielsen bruker flere ulike motsetninger for å beskrive foreldres forhandlinger mellom tid og idealer. Hun skriver at idealer er med på å gi rammer for hvordan familielivet skal være: «Familielivet skal då vere meiningsfullt og ramme mange aktivitetar, samtidig som det skal vere avslappa og fleksibelt» (Danielsen, 2006, s. 107-108). Kontrastene mellom aktivt og rolig tempo, langsom og rolig tid i familielivet og deltakelse i organiserte og ikke-organiserte aktiviteter er andre motsetninger som kommer fram i teksten (Danielsen, 2006, s. 108-112). Gjennom disse kontrastene kan også ulike idealer om barndom og foreldreskap komme til syne.

I avhandlingen skiller hun og mellom flere andre ulike tidsideal; langsom tid og den raske, aktive tiden, den uorganiserte og den organiserte tiden. Den langsomme tiden knyttes til det å ha tid sammen med barna på ettermiddagene og i helgene (Danielsen, 2006). Her viser hun at foreldre forhandler med tiden for å få en god organisering av hverdagen og tar valg knyttet til dette. Det kan handle om hvor lenge barna skal være i barnehagen eller på SFO, hvor mange aktiviteter barna skal delta i på fritiden med mer, og hvordan dette skal organiseres. Et eksempel på dette er den betydningen muligheten for å være fleksibel på arbeidet har for hverdagslivet. Det å skape rom for en mer rolig familietid blir også sett i motsetning til den mer travle tiden på jobb (Danielsen, 2006). De valgene foreldrene tar i tilknytning til disse idealene kan derfor være et uttrykk for hvordan de ønsker å organisere tiden i og for familien.

Dette kan også ses i sammenheng med en annen tidsramme; den uorganiserte tiden (Danielsen, 2006). Denne tidsforståelsen kan knyttes til tiden uten planer, verken for foreldrene eller barna. Det er tid som er fri til familietid eller til at voksne og barn kan gjøre ting sammen eller hver for seg. Denne tidsforståelsen ses i motsetning til den organiserte tiden med barnehage, skole, jobb og fritidsaktiviteter. Hvis barna er med på mange aktiviteter og ofte har mange venner på besøk hjemme blir det å skape et rom for at bare familien kan være sammen av og til, ansett som både viktig og nødvendig (Danielsen 2006, s. 105-106).

Den tiden familien tilbringer sammen der det ikke skal eller må skje så mye, blir med andre ord ansett for å ha en stor verdi. Det å gjøre ting sammen med og i familien, får også

betydning for familiens opplevelse av å være et fellesskap (Danielsen, 2006, s. 104). Det arbeidet som legges ned i tilknytning til dette betegner Hochschild (1997) som «*the third shift*». Dette begrepet handler om det arbeidet foreldre legger ned for å håndtere de utfordringene som oppstår i forlengelse av ønsket om å balansere familie – og arbeidslivet for seg selv og i familien (Hochschild, 1997, s. 55). Det stilles med andre ord mange krav til foreldre og hvordan de organiserer hverdagen for seg og sine barn for å klare denne balansen. Det handler blant annet om de prioriteringene og forhandlingene foreldrene må ha i hverdagslivet for å det til å fungere (Hochschild, 1997, i Danielsen, 2006, s. 108). Derfor blir det arbeidet foreldrene legger ned på dette området av stor betydning. Danielsen skriver:

«Det travle knytt til familieliv kan vere ein konsekvens av alle aktivitetane og prosjekta familiane skal gjere for å kjenne at dei er ein familie. Å planleggje kvardagen, prioritere, velje riktig, vert ei viktig oppgåve for foreldra. Ein bør orientere seg om andre måtar å organisere på, vite kva ein har valt og kva konsekvensar det får» (Danielsen, 2006, s. 24).

Tempoet og rytmen i en families hverdagsliv kan også knyttes til ulike tanker om hva som er en god bruk av familietiden. Danielsen viser hvordan ulike idealer kan komme eller være i konflikt og samsvar med hverandre på samme tid:

«Verdiane om å skape eit roleg og aktivt familieliv står potensielt i konflikt med kvarandre, og praksisar knytt til realiseringa av det rolege og aktive kan trekkje i ulike retningar. Men det aktive og rolege kan også sameinast som verdier som trekk i same retning. Eit roleg tempo i kvardagen kan nyttast til å vere aktive i forhold til barna og familien» (Danielsen, 2006, s. 95).

Disse vekselvirkningene kommer også til uttrykk i diskusjonen om i hvilken grad og hvor mye foreldrene skal bidra til barnets forming og utvikling. Idealene som framstilles her er en balanse der målet er at barnet både skal kunne forholde seg til det organiserte og samtidig få tid til «å finne seg selv». Det å få tid og rom til å kjede seg, settes i sammenheng med utviklingen av barns kreativitet, individualitet og selvstendighet. En god balanse mellom disse to prinsippene blir dermed et viktig ledd i foreldrenes utviklingsprosjekt for barnet (Danielsen, 2006, s. 124-125).

De ulike tidsidealene og balansen mellom disse, sier derfor noe viktig om hvordan foreldrene ønsker at barna skal oppleve hverdagslivet. Skiftene i tempo er et eksempel på hvordan ulike idealer står ved siden av hverandre samtidig: «Eit sakte tempo er ettertrakta fordi det gir assosiasjonar til meir eller betre tid med familien. Eit høgt tempo er attraktivt

fordi det vitnar om aktivitet og innhald, familiar som gjer noko saman» (Danielsen, 2006, s. 124). Det å få til gode vekselvirkningar i hverdagslivet blir derfor ansett som verdifullt (Danielsen, 2006).

6.3.3. Idealer i den likestilte familien

Aarseth skriver i sin bok *Den likestilte familiens motivasjonsformer* (2011) om foreldreskapets modernisering og hvordan utviklingen i idealer for foreldreskap har forandret seg. Tidligere var det barnas grunnleggende behov som var det viktigste, men nå har foreldrenes fortellinger om foreldreskap begynt å handle mer om barnets utvikling, utviklingsrom og selvutfoldelse (Aarseth, 2011, s. 79). Fortellingene om foreldreskap i denne boka er knyttet til en praksis eller et ideal Aarseth betegner som «*samstemt selvskap*» (Aarseth, 2011). Både familien og arbeidet tillegges stor betydning og begge disse arenaene forstås som områder der denne «selvskapingen» kan finne sted. I familien handler det blant annet om relasjonene og det følelsesmessige arbeidet som er knyttet til disse. Det å skape seg selv i familien og på arbeidet blir med andre ord gitt en stor betydning.

I tilknytning til dette har hjemmets rolle forandret seg til å bli et sted der det å ta vare på og styrke de relasjonelle og følelsesmessige båndene i familien blir mer vektlagt. Det er ikke lenger arbeidet i og rundt hjemmet som knytter familien sammen (Holter, 1975; Aarseth, 2011). I stedet for blir tilknytning, det å skape felles opplevelser og rammer rundt familiens liv, ansett som viktige verdier. Aarseth diskuterer viktigheten av «(...) at opplevelsen av samhörighet og tilhörighet ikke bare noe som *er*, men noe som hele tiden må skapes gjennom emosjonelle, tidsmessige og praktiske investeringer» (Aarseth, 2011, s. 90). Det emosjonelle arbeidet i familien blir på den måten tillagt en større betydning enn før. Aarseth trekker derfor paralleller mellom dagens syn på barndom og romantikken som en måte å forstå verden på når hun skriver om fokuset på selvutfoldelse blant middelklasseforeldre. Det sentrale i det emosjonelle arbeidet i familiene er både knyttet til opplevelsen av fellesskapet og til individuell utfoldelse, det subjektive (Aarseth, 2011). Hun setter dette inn i en senmoderne diskurs med tanke på realiseringen av individet som også kan ses i den romantiske forståelsen, og beskriver denne forståelsen slik:

«Menneskets unikhet må realiseres gjennom at hvert menneske lever opp til den form for originalitet man er bærer av. Dermed blir selve uttrykket, eller kanskje mer presist – avtrykket, av ens egen subjektive utfoldelse i verden av avgjørende betydning. Det handler om å utfolde og uttrykke noe genuint personlig» (Aarseth, 2011, s. 101).

Foreldrenes fokus på selvutfoldelse for sin egen del kan dermed også ses i tanken om hvordan de utformer foreldreskapet og oppdrar sine egne barn. I foreldreskapet og i samfunnet ellers legges det vekt på at barnet skal utvikle selvstendighet og få utfolde og utvikle seg. Thuen (2008) setter også, som Aarseth, (2011, s. 21) denne forståelsen av barnet i sammenheng med romantikken som en måte å forstå verden på og samfunnets syn på barn og barndom. Rousseau så på barnet som godt og som en del av naturen, og med utgivelsen av boka om Emilè var han med på å legge grunnlaget for dette perspektivet som førte til et annet og mer positivt syn på barnet. Han så på barndommen som en egen livsfase i barnets liv (Thuen, 2008). Det samme gjorde Ellen Key med sin tanke om barndommen som en egen rett da hun skrev om barnets mulighet til å utvikle sin egen individualitet og personlighet (Thuen, 2008, s. 110, 113-116).

Dette kan ses i tilknytning til de «likestilte» familiene, tokarrierefamilien, der begge foreldrene er opptatt av selvrealisering, både i familien og på arbeidet. I disse familiene blir det å følge opp barna på ulike områder som skolen og ulike aktiviteter ansett for å være en plikt, det er noe man er forventet å gjøre. Foreldrene må dermed balansere mellom jobbens «må» og familiens «må», og ta valg som gjør at familielivet «går opp» (Aarseth, 2011, s. 33). Jobben er viktig for dem og den blir et sted hvor de får mulighet til å skape seg selv. Samtidig er også familien et viktig sted hvor denne selvutfoldelsen kan finne rom. Ifølge Aarseth kan de verdiene foreldrene knytter til arbeidet overføres til (eller ses i sammenheng med) de verdiene de «bygger på» i foreldreskapet. Dette fører til en form for «intensivert» foreldreskap der det å følge opp barn og sørge for at de (barna) får følge og utvikle sine interesser blir et mål i seg selv (Aarseth, 2011). Det handler om å gi barna utviklingsrom, og om å involvere og engasjere seg som foreldre. Aarseth (2011) finner først og fremst denne praksisen og idealene den er knyttet til, i familier i middelklassen der foreldrene jobber i kreative og/eller kunnskapsbaserte yrker.

6.3.4. Sammenlikning av tekstene

Idealet om aktive, tilstedeværende foreldre kommer til uttrykk både blant foreldrene i Danielsen (2006), i Aarseths (2011) diskurs om «samstemt selvskaping» og i «concerted cultivation» - tilnærmingen som beskrives i Lareau (2011). Felles for dem er at de ser ansvaret for barnets utvikling som et foreldreansvar som krever stor innsats, engasjement og innlevelse fra foreldrenes side. Dette kan blant annet ses i hvordan deltakelse i organiserte aktiviteter er med på å påvirke familiens organisering av hverdagen (Danielsen, 2006; Lareau, 2011). Det å bruke tiden på og sammen med barna og måten tiden brukes på kan ses som

viktige elementer i forståelsen av hva foreldrerollen innebærer i disse tekstene. Et mindre tydelig skille mellom barn og voksne og de voksnes grad av involvering i barnas fritid er også tydelig i disse tekstene.

Det kan også være en mulig likhet mellom Danielsens beskrivelser av balansen mellom barnas selvforvaltning og organiserte aktiviteter og Lareaus «accomplishment of natural growth» - tilnærming. Dette kan knyttes til at foreldre i Danielsens avhandling er mer opptatte av å balansere barnas hverdag mellom det organiserte og uorganiserte enn det foreldre i Lareaus beskrivelse av «concerted cultivation» - tilnærmingen er (Danielsen, 2006; Lareau, 2011). Samtidig er det også en mulig konflikt her, i og med at Danielsen beskriver en mer aktiv hverdag enn det Lareau gjør. Det virker imidlertid som at begge Lareaus (2011) tilnærminger også kan identifiseres hos Danielsen (2006), men at de framstår mindre atskilte eller mer blandet i Danielsens avhandling.

Idealene som knyttes til hvordan familien skal bruke tiden sammen er også synlige i flere av de andre tekstene. Danielsen og Wissö skriver om hvordan familietiden blir orientert rundt barna, og beskriver en norm om at foreldre ikke bør bruke den tiden de kan være med barna til å prioritere seg selv og sine egne interesser. Det er «(...) kva barna har godt av og kva barna ønskjer» som blir viktig (Danielsen, 2006, s. 115). Dette idealet kan derfor ses i lys av diskursen om barnets beste. Foreldre vil ut ifra en slik argumentasjon kunne få legitimitet for sine valg og praksiser blant andre foreldre og ellers i samfunnet (Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Det å prioritere barna og å planlegge og organisere livet rundt dem er med andre ord en tydelig norm og diskurs i disse tekstene. Gjennom denne diskursen blir også foreldrenes rolle i og ansvar for å legge til rette for dette understreket. Samtidig sier den også noe om hvordan relasjonene mellom barn og foreldre bør være, og om forståelsen av familien som en arena der de følelsesmessige relasjonene skal bygges og ivaretas (Aarseth, 2011). Denne normen kan dermed settes i sammenheng med det Aarseth (2011, s. 78) beskriver som en barneorientering i samfunnet.

Ved å se idealer for foreldreskap i sammenheng med samfunnsutviklingen og de historiske beskrivelsene til for eksempel Dencik og Schultz Jørgensen (1999), er det mulig å se flere sammenhenger mellom Lareaus «accomplishment of natural growth» og foreldreskap i Norge. Dette handler blant annet om forholdet mellom voksne og barn, og om hvordan forståelsen av hva foreldreskapet skal innebære er med på å (ut-)forme foreldrepraksiser. Sett innenfor en norsk kontekst vil det i et historisk perspektiv kunne diskuteres om det skjer en forskyvning i idealer for foreldreskap blant foreldre i Norge (Schrumpf, 2007; Aarseth, 2011). I dette

tilfellet vil det også være aktuelt å spørre hva, hvem eller hvilke aktører som eventuelt er med på å bidra til et slikt skifte.

6.3.5. Hegemoni og antagonismer i tekstene

Med tanke på Laclau og Mouffes begreper om antagonismer og hegemoni (Jørgensen og Philips, 2002) kan en se at det diskursive feltet på dette området inneholder flere ulike forståelser av hva det «gode» foreldreskapet innebærer, både historisk sett og i dag. Den betydningen foreldreskapet tillegges i dag, med fokus på foreldrenes ansvar for det individuelle barnets utvikling og den involverte tilstedeværelsen, er en annen enn tidligere, der det å oppfylle barnas grunnleggende behov var foreldrenes primære oppgave (Schultz Jørgensen, 1999). Danielsens (2006, s. 100-126) og Wissös (2012) beskrivelser av familietid kan dermed knyttes til Gillis' (2003) historiske perspektiv med tanke på hvordan tiden sammen som familie i dag skal brukes, og det å skape rom for at familien kan ha egen tid sammen. Dette er et viktig tema i begge disse avhandlingene mens det ifølge Gillis (2003), ikke har vært et sentralt tema i tidligere idealer om foreldreskap.

Det å kunne begrunne sine valg og praksiser som «gode» kan derfor, ifølge Wissö, ses i tilknytning til moderne diskurser om barndom og foreldreskap. Hun viser til Kristjansson (1999) som beskriver den betydningsfulle rollen utviklingspsykologien har fått i å formidle forståelsen av barndom og hvordan foreldre bør utforme sitt foreldreskap for å legge til rette for barnets utvikling og tilknytning (Wissö, 2012, s. 105). Den vitenskapelige kunnskapen på dette området har ifølge Rose (i Wissö, 2012, s. 106) fått retten til å si hva som er sant og riktig og blitt et såkalt «sannhetsregime». Foreldre vurderer også hverandre ut ifra normer om hva de anser som «gode» og «dårlige» foreldreskapspraksiser, og hva som er «barnets beste». Det å leve opp til normene for foreldreskapet, vil også bety at vurderingen av hva som er barnets beste bør få betydning for de valgene foreldrene tar for familien, og kunne begrunnes ut ifra dette (Wissö, 2012, s. 106).

Den betydningen dette blir gitt i dagens samfunn kan og identifiseres i flere av de andre tekstene. Dette kan ses i sammenheng med det Danielsen (2006, jamfør kap. 6.2. i oppgaven) skriver om foreldres vurderinger av andre foreldre, og tanken om at begrunnelser må gis legitimitet for å bli anerkjente av andre. Det følelsesmessige involveringen og arbeidet som er knyttet til foreldreskapet i Aarseth (2011) og tanken om «familietid» i Wissö (2012) og Danielsen (2006) er en tydelig diskurs i disse tekstene. Ifølge Aarseth (2011) er det mulig å se denne diskursen i tilknytning til middelklassens familier som en parallell til det livet og de verdiene foreldrene møter i arbeidslivet. Slik sett kan denne diskursen representere et (syn på)

foreldreskap der klasse eller sosial bakgrunn kan sies å ha en mulig betydning for hvilke verdier man formidler og utformer foreldreskapet ut ifra (jamfør Lareau, 2011; Aarseth, 2011).

Det kan derfor være mulig å stille spørsmål ved om den tradisjonelle diskursen og idealene knyttet til foreldreskap er i ferd med å bli utfordret av tilnærmingene som Lareaus «concerted cultivation», Aarseths «samstemt selvskaping» og hovedperspektivet i Danielsens avhandling representerer, mens de mer tradisjonelle idealene begynner å komme mer i bakgrunnen (se for eksempel Blaasvær, 2011). Tilnærmingene disse ulike idealene representerer står i et delvis antagonistisk forhold til hverandre (Jørgensen og Philips, 2002). På noen områder danner disse to praksisene synlige antagonismer, slik som i synet på hvilket ansvar foreldrene har for barnas utvikling og hva foreldrerollen skal innebære. Innenfor tilnærmingen om «accomplishment of natural growth» vil det å la den naturlige utviklingen til barnet gå sin gang være viktigere for foreldrene enn å jobbe i retning av å fremme en bestemt utvikling hos barnet (Lareau, 2011).

Disse to diskursene blir samtidig ikke helt likeverdige. Sett ut ifra de perspektivene på foreldreskap tekstene representerer er klasseperspektivet og normene knyttet til foreldreskapet som framstilles i disse, sterke og tydelige diskurser (Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Aarseth, 2011; Wissö, 2012). I disse diskursene ligger det tydelige tanker om «gode» og «dårlige» praksiser, og om hvordan man bør gjøre foreldreskapet som er knyttet til vurderinger av hvilke valg og praksiser som er legitime. Det gjør at det kan være mulig å si at diskursen om «concerted cultivation» / «samstemt selvskaping» i Lareau (2011) og Aarseth (2011) slik sett kan regnes som en mulig ny (og) hegemonisk diskurs på dette feltet, fordi den er med på å skape de rammene som foreldreskap diskuteres innenfor i samfunnet i dag (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

6.4. Foreldreskapet i praksis

6.4.1. To ulike foreldreskapspraksiser/- prosjekter

6.4.1.1. Concerted cultivation

Tanken om foreldres ansvar for barns utvikling og den nære oppfølgingen av barna kan ses i tilknytning til tanken om «barnet som prosjekt» (Halldén, 1999, s. 182; Danielsen, 2006).

Fokuset på barnet som individ og utvikling av barnets individualitet kommer blant annet til uttrykk i hvordan og hva foreldrene ser (i) barna sine (jamfør Stefansen, 2008). Om barnet har spesielle evner eller ferdigheter, skal de ut ifra denne logikken, få mulighet til å utvikle disse.

Dette fungerer derfor også som en viktig begrunnelse for hvordan foreldrene organiserer barnas og familiens hverdagsliv (jamfør Hennum, 2002; Danielsen, 2006). Noen av de spørsmålene Lareau (2011) diskuterer i tilknytning til denne tilnærmingen er grensene mellom voksne og barn. Når barna selv ofte får være med å si sin mening drøfter Lareau om dette kan føre til rolleforvirring i saker der de voksne faktisk må ta avgjørelsene og bestemme. Barna blir behandlet både som likeverdige voksne og som barn og får innflytelse i noen saker, men ikke i andre. Lareau (2011, s. 131) ser derfor dette spørsmålet i sammenheng med spørsmålet om hvor mye makt og innflytelse barn skal få ha (på hverdagen) i familien.

Ved å delta på/ i organiserte aktiviteter kan barn få trening i å omsette det de lærer i en kontekst til en annen. Gjennom den måten foreldre og andre voksne møter barn på får de en opplevelse av at de har rett til å uttrykke seg, få si sine meninger og bli hørt. Det gjør at barna utvikler det Lareau (2011, s. 2) betegner som «*sense of entitlement*». I dette ligger det at barna får eller har en opplevelse av å være berettiget til å uttrykke seg og forvente å bli hørt, også i møte med institusjoner og voksne, som lærere og trenere (Lareau, 2011). Foreldrene legger vekt på at barna skal få si sin mening, og dette bidrar også til å utvikle barnas opplevelse av «*sense of entitlement*». I møte med institusjoner og autoriteter blir de ferdighetene barna utvikler gjennom en forhandlingskultur i hjemmet ansett som verdifulle og viktige. Det å utvikle barnet og sette barnet i stand til å møte andre mennesker og arenaer kan derfor forstås som en viktig del av barnets danning (Lareau, 2011). Foreldrene engasjerer seg også i stor grad på vegne av sine barn og har selv ferdigheter i å fremme sine egne meninger overfor de samme institusjonene. Det gjør at de møter skolen og liknende institusjoner med kompetanse og ressurser som barnet også får en del av (Lareau, 2011).

6.4.1.2. Accomplishment of natural growth

Lareau beskriver hvordan de to ulike tilnærmingene som skildres i boka *Unequal Childhoods* kommer til uttrykk i ulike praksiser og sier noe om hva som er viktige verdier for foreldrene i deres oppdragelse av barna. I tilknytning til denne tilnærmingen beskriver hun de voksnes forståelse av hva et «godt» foreldreskap innebærer slik: «(...) these adults do not consider the concerted development of children, particularly through organized leisure activities, an essential aspect of good parenting» (Lareau, 2011, s. 3). Foreldrene vil at barna skal få utvikle seg mest mulig fritt, og derfor etablerer de et tydelig skille mellom de voksnes og barnas verden. Det betyr at barna selv i stor grad organiserer sin egen fritid og at de voksne ikke blander seg inn i barnas lek (Lareau, 2011). Det tydelige skillet mellom barn og voksne vises også i kommunikasjonen der barna forventes å høre på foreldrene og å akseptere de grensene

de voksne setter for dem. Lareau diskuterer i sin bok hvordan dette skaper en opplevelse av «*sense of constraint*» hos barna i møtet med institusjoner og andre voksne. Dette beskriver hun slik: « (...) the cultural logic of child rearing at home is out of synch with the standards of institutions» (Lareau, 2011, s. 3). Det blir med andre ord en motsetning mellom verdiene i de ulike tilnærmingene når hjem-/ og familiekultur og skolekulturen møtes. Møtet med institusjonene gir dermed ikke barna en bekreftelse av de verdiene de har med seg hjemmefra. Dette speiler også foreldrenes møte med de samme institusjonene (Lareau, 2011).

Det å «la barn være barn», å la barna organisere og styre sin egen lek og fritid virker som et synlig ideal foreldrene setter ut i praksis, gjennom den måten foreldrene først setter grenser for så å gi barna frihet og autonomi (Lareau, 2011). Foreldrene legger med andre ord vekt på å sette tydelige og forståelige grenser for barna, og at det er de voksne som skal ta avgjørelser i viktige saker. De er opptatte av at barna skal klare seg godt i samfunnet og lære seg de ferdighetene som er nødvendige for å nå dette målet. Derfor blir det å ha respekt for autoriteter en viktig del av oppdragelsen. Grensene mellom voksne og barn med hensyn til å ikke involvere seg i denne delen av barnas verden kan med andre ord ses i lys av et ønske om å beskytte barndommen, og om å la barna utvikle lek og aktivitet på egen hånd (Lareau, 2011). Tanken om dette kan også knyttes til at barndommen forstås som en periode der barna skal få utfolde seg mest mulig fritt, og ses i sammenheng med tanken om at barnas utvikling bør få gå av seg selv.

Disse to ulike tilnærmingene til foreldreskap innebærer slik sett en ulik formidling av verdier, og et ulikt syn på hva som utgjør en god barndom og hvilket ansvar foreldrerollen innebærer. Synet på barn som prosjekt kan også gjenfinnes i en norsk kontekst, som i Aarseth (2011) og Danielsen (2006).

6.4.2. Diskurser og idealer om barndom og foreldreskap

Det kan være mulig å se de ulike tidsidealene Danielsen beskriver ut ifra et mål eller ønske om å både skape rom for barnets egen utvikling og beskyttelse av barndommen og samtidig bidra til at barnet får mulighet til å utvikle seg på ulike områder (Danielsen, 2006, s. 125). Gjennom avhandlingen blir det synlig at foreldre både tar og føler et ansvar for barns utvikling og at barna både får et «rom for utvikling» og samtidig «ro til utvikling»⁵ (Danielsen, 2006, jamfør Halldén, 1999; Lareau, 2011). Rom for utvikling vil da handle om barnas mulighet til å utvikle seg på områder de er interesserte i eller har et spesielt talent

⁵ Ut ifra beskrivelsene i Danielsen (2006, s.123-125).

innenfor, mens ro til utvikling kan beskrive hvordan foreldrene oppmuntrer barna til å gjøre sine egne ting, kjede seg og være kreative (jamfør Danielsen, 2006). Danielsen (2006) diskuterer hvilken betydning vektleggingen av og fokuset på barnets beste får for hvordan foreldre utformer sine foreldreskap. Hun skriver: «Tankane om *barnets beste* er eit produktivt ideal som nedfeller seg i praksisar og strategiar for å oppfylle ideane ein har om korleis barn bør ha det» (Danielsen, 2006, s. 123).

Foreldres normer og idealer om hvordan barn bør ha det kan med andre ord ha betydning for hvordan de mener at foreldreskapet bør gjøres. Et eksempel på dette er i Danielsen hvor hun påpeker at normene i samfunnet knyttet til foreldrenes kontroll av barna i tid og rom har endret seg (Danielsen, 2006, s. 231, 266). Tanken om å balansere idealet om barns selvforvaltning med foreldres aktive tilstedeværelse i barnas ulike aktiviteter har ifølge Danielsen beveget seg mot en forventning om at de voksne, i større grad enn tidligere, skal inneha den nødvendige oversikten og kontrollen over barna i tid og rom. Dette er også et perspektiv som gjenspeiles i avhandlingen. Foreldre forventer òg at andre foreldre praktiserer de samme normative praksisene og står for de samme normene som dem selv på dette området om de skal knytte seg til dem som foreldre de ønsker å ha noe med å gjøre (Danielsen, 2006, jamfør kap. 6.2.2. i oppgaven).

De ulike måtene foreldre organiserer sine familiers liv på kan dermed si noe om hva som er viktige verdier for foreldrene i deres foreldreskap og i oppdragelsen av barna (Danielsen, 2006). Idealet om selvstendige barn kommer blant annet til uttrykk i praksisen om barns medvirkning. Ved at foreldrene oppmuntrer barna til å ta valg og forhandler med dem kan de utvikle kompetanse på dette (jamfør Danielsen, 2006). Idealet om barns medvirkning gjør at foreldrene er opptatte av å lytte og ta hensyn til barnas ønsker og interesser, for eksempel i valg av fritidsaktiviteter. Samtidig bidrar foreldrene til å sette rammer rundt deltakelse, blant annet med tanke på antall aktiviteter og de mulighetene foreldrene har til å følge opp barna på disse (Danielsen, 2006, s. 108-114). Foreldrene er også opptatte av å organisere og planlegge hverdagen rundt barna og valg av aktiviteter og hva familien skal gjøre sammen er ofte knyttet til livet med og rundt barna. Det å bruke tiden i helgene sammen som familie og spesielt med barna blir derfor viktig (Danielsen, 2006).

Det å være aktiv blir med andre ord ansett som en verdi både i familielivet og på fritiden. Balansen mellom det å delta i faste aktiviteter og å organisere sin egen fritid kan virke ulik i forskjellige familier (noe også Lareau, 2011, viser). Idealet om tilstedeværelse knyttes derfor blant annet til det å være tilgjengelige for barna, og det å være synlige i de miljøene barna er

en del av (Danielsen, 2006). Danielsen sammenlikner kravene til foreldres synlighet i nærmiljøet med de forventningene husmødrene på 1950-tallet møtte. Hun skriver: «Akkurat som husmødrene sette æra si i å halde heimen feilfri, set foreldre æra si i å følgje barna opp og vere nærverande i livet til barna» (Danielsen, 2006, s. 229-230). Det å være synlige og til stede som foreldre, kan gi et bilde på hvor godt man lykkes på disse områdene og i foreldreskapet. Samfunnet blir på den måten en arena som foreldreskap kan forstås, tolkes, vurderes og kritiseres innenfor (jamfør Wissö, 2012). Samtidig kan òg det lokale miljøet ha en stor betydning og innvirkning på de normene (eller hvilke normer) foreldrene forholder seg til eller tar avstand fra. Dette skriver Danielsen om sett i lys av hvordan foreldreskapet også utformes i det miljøet foreldrene er en del av. Her skriver hun: «(...) kva det tyder å vere ei god mor eller ein god far vert også konstruert lokalt og samværet og samhandlinga med andre foreldre er viktig for utforminga av foreldreskapet» (Danielsen, 2006, s. 167). Hva som er vanlige, normale og forventede praksiser blant foreldre vil med andre ord ofte være ulikt fra sted til sted.

Det finnes mange arenaer hvor foreldre kan diskutere utformingen av det «gode» foreldreskap. Derfor kan det å samtale med andre foreldre være en kilde til formidling av og enighet om hvilke normer og verdier som skal gjelde/ gjelder lokalt. Danielsen skriver:

«Diskusjonar og tolkingar blant foreldre om korleis barna bør passast, skjer både i institusjonar som barnehage og skule og på leikeplassar, idrettsplassar, i parkar og i gata. Å dele informasjon og å oppdage kva reglar naboane brukar for å styre barna sine aktivitetar, har innverknad på korleis foreldra styrer barna sitt forhold til det fysiske og sosiale rommet i nabolaget» (Danielsen, 2006, s. 167).

I sin avhandling diskuterer Danielsen hvordan valg av bosted også er et område som kan ses i sammenheng med hvilke verdier foreldrene ønsker å realisere i barnas oppvekst (Danielsen, 2006, s. 128-129). Hva familien legger vekt på i dette valget kan få betydning for hvor de velger å bosette seg. Foreldre og samfunnet ellers har tanker og forestillinger om hva som passer for barn og hva som er et godt oppvekstmiljø for barn (Danielsen, 2006, s. 155, 181). Ved valg av bosted er dette også verdier som foreldre søker å realisere i deres familier.

6.4.3. Familieliv som følelsesarbeid

I likhet med tekstene til Lareau (2011) og Danielsen (2006), kommer normene, idealene og diskursen om aktive, tilstedeværende foreldre og foreldres engasjement og involvering i deres barns liv også til uttrykk i Aarseth (2011) og Wissös (2012) tekster. Både Aarseth og Wissö

knytter disse praksisene spesielt til middelklassens familier i sine tekster. Dette setter de i sammenheng med likestilling og likestillingstiltak i samfunnet, og i hvilken grad foreldrene har mulighet til å leve opp til de idealene samfunnet har satt om at begge foreldrene skal kunne kombinere familie og arbeid (Aarseth, 2011; Wissö, 2012; jamfør Brandth og Kvande, 2003). Denne diskursen kan ses igjen i praksisen «samstemt selvskaping» som Aarseth beskriver, mens i Wissö knyttes den til begrepet om «tillsammanstid». Begge disse tekstene viser også hvordan foreldreoppgaver er noe som fordeles og forhandles mellom foreldre, og at både fedre og mødre er opptatte av hvordan de bruker tiden sammen med barna (jamfør Aarseth, 2011, «samstemt selvskaping»; Wissö, 2012).

Disse tankene kan ses i familienes fokus på de følelsesmessige relasjonene og det følelsesinvolverte arbeidet foreldre legger ned for å styrke disse relasjonene til barna. Aarseth (2011, s. 86, 88) beskriver en «involveringsspiral» som innebærer at foreldres involvering og engasjement vokser og får en selvforsterkende virkning. Engasjementet og involveringen skaper på den måten enda mer involvering. Involveringen i barnas hverdagsliv kan også være en måte å skape seg selv som foreldre sammen med barna på (Aarseth, 2011, s. 80-81). Det å skape og dele et emosjonelt fellesskap med barna blir med andre ord tillagt en stor betydning både i denne og flere av de andre tekstene. Her blir det å tolke, oppfatte og bygge videre på barnas interesser og initiativer viktige oppgaver for foreldrene, og noe som krever en sterk tilstedeværelse fra begge foreldrene (Danielsen, 2006; Stefansen, 2008; Lareau, 2011; Wissö, 2012).

Idealet om «tillsammanstid» innebærer også en norm om en sterk grad av følelsesmessig involvering og tilstedeværelse fra foreldrenes side. Ifølge Wissö (2012, jamfør Danielsen, 2006) kan den støtten eller mangel på støtte som foreldre finner i andre foreldres måter å utforme foreldreskapet på, være med på å skape rammer for fellesskap mellom foreldre, mellom inkludering og ekskludering. Om andre foreldre er like involverte og har det samme engasjementet og den samme forståelsen av foreldreskapet som en selv kan det være med på å danne utgangspunktet for fellesskap med andre foreldre (Wissö, 2012). Her blir også tankene om hva som er «gode» og «dårlige» praksiser formulert og diskutert. Dette fokuset er også tilstede i Danielsen (2006) i diskusjonene om andre foreldre og familiegrupper i skolen. Grupper for foreldre med barn blir også diskutert i Wissö (2012) som en arena der ulike normer og idealer for foreldreskap blir synlige.

6.4.4. Sammenlikning av tekstene

I både Lareau og Danielsen kommer idealet om å gi barn både et «rom for utvikling» og samtidig «ro til utvikling» på samme tid, synlig til uttrykk. I Lareau (2011) blir skillet mellom de ulike praksisene og de ulike målene foreldre har for barnas utvikling tydelig⁶. Det kan derfor være mulig å se praksisen «concerted cultivation» i sammenheng med tanken om rom for utvikling (barnets utviklingsrom), mens praksisen «accomplishment of natural growth» kan knyttes til tanken om «ro til utvikling». Hos Danielsen (2006) er disse to idealene imidlertid idealer foreldre søker å kombinere og balansere. Danielsen (2006, s. 229-231) beskriver en normativ forventning om at foreldre skal ha kontroll over hvor barna er i tid og rom, også i den uorganiserte tiden. Det å være til stede der barna er, i barnas organiserte aktiviteter, i uteleken, ute i nabolaget, og å være synlige og tilgjengelige for barna, virker dermed en tydelig norm i denne avhandlingen. Denne tanken er også til stede i Lareaus (2011) praksis «concerted cultivation». Barnas organiserte og uorganiserte aktiviteter er derfor med på å danne en viktig ramme for foreldrenes involvering. Foreldre er til stede på aktiviteter eller engasjerer seg som frivillige, trenere eller ledere for lag eller andre aktiviteter barna deltar på (jamfør Lareau, 2011; se også Aarseth, 2011, kapittel 4).

I sin bok diskuterer Lareau (2011) forholdet mellom foreldres grensesetting og barnas frihet i praksisen «accomplishment of natural growth». Dette er ikke et like uttalt perspektiv i Danielsen (2006) eller de andre tekstene, men her uttrykkes de normative forventningene til andre foreldre tydeligere. Både Danielsen og Lareau diskuterer imidlertid forhandlinger mellom barn og foreldre og at foreldre ønsker å gi barn mulighet til å si sin mening. Det kan derfor være mulig å se dette perspektivet i Danielsen i sammenheng med Lareaus praksis «concerted cultivation» (Danielsen, 2006; Lareau, 2011). Forholdet mellom foreldres kontroll, grenser og grensesetting, og barns mulighet til forhandlinger og frihet eller selvforvaltning er med andre ord viktige tema som blir belyst i begge disse tekstene. Barns mulighet til selvforvaltning og foreldres krav til tilstedeværelse kan slik sett være diskurser og idealer som er motsetningsfylte, men allikevel mulige å oppfylle samtidig, slik Danielsen (2006) beskriver i sin avhandling. Det krever imidlertid et stort arbeid fra foreldrenes side med tanke på å nå disse målene.

I Aarseth og Wissö er også normer, idealer og diskurser om involvering, tilstedeværelse, engasjement og synlighet tydelige. Det gjør at det er mulig å se likheter mellom de tre

⁶ Forstått ut ifra hvilken praksis som er mest synlig eller diskutert i tilknytning til disse tilnærmingene i Lareau (2011).

praksisene/ diskursene «concerted cultivation» (Lareau, 2011), «samstemt selvskaping» (Aarseth, 2011) og «tillsammanstid» (Wissö, 2012). Likhetene handler blant annet om hvordan foreldre forstår sin foreldrerolle og hva (/hvor mye ansvar) foreldreskapet innebærer, og hvilken forståelse av og syn på barn de uttrykker. Barnet som et individ med rett til å utvikle seg, sine interesser og evner, er en tanke som står sentralt i disse praksisene. Det å skape rom for barnets utvikling blir dermed en viktig del av foreldreansvaret. Samtidig er foreldre, slik Aarseth (2011) beskriver, også selv i utvikling når de er sammen med barna. Det blir en form for selvutvikling som utfordrer foreldrene på andre måter enn det arbeidet gjør. Dette kan også ses i sammenheng med Danielsens (2006, s. 118, 124) beskrivelser om «å gjøre ingenting» som et mål i seg selv, og som et bidrag til barnets egen utvikling av kreativitet og selvstendighet.

Denne praksisen kan også knyttes til tanken om barns medvirkning, og idealet om å involvere barn i planlegging og valg av aktiviteter for familien. Lareau (2011) diskuterer dette gjennom sitt begrep om «sense of entitlement» med tanke på forhandlinger mellom foreldre og barn, og barns opplevelse av å ha rett til å få uttrykke sine interesser. Forhandlinger mellom foreldre og samfunnet er også en viktig del av dette. De normene, idealene og diskursene om foreldreskap foreldrene møter i samfunnet sier noe om hvilke praksiser som forstås som «gode» eller «dårlige» (jamfør Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Tekstene er på den måten med på å uttrykke at disse forhandlingene har noe å si for hvordan foreldre i sin tur utformer sitt foreldreskap og hvilken forståelse av barn de møter barna med.

6.4.5. Hegemoni og antagonismer i tekstene

Sett i lys av dette kan det dermed være mulig å se tekstene til Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) som tekster der flere perspektiver og forståelser av foreldreskapet kommer til uttrykk. Foreldre har ulike oppfatninger av hva foreldreskapet skal innebære, og praksisene som følger av disse kan derfor virke antagonistiske på flere områder (Jørgensen og Philips, 2002). Praksisene som beskrives er motsetningsfylte med tanke på hvordan blant annet barns utvikling, barns posisjon i familien og balansen mellom organiserte og ikke-organiserte aktiviteter forstås og forhandles i familiene (Danielsen, 2006; Lareau, 2011). Dette får også betydning for hvordan foreldre utformer sine foreldreskapspraksiser – og prosjekter.

Diskursene som finnes i tekstene kan dermed forstås som konkurrerende forståelser eller diskurser (Jørgensen og Philips, 2002, s. 30). Samtidig er det også et spørsmål om hvem eller hvilke grupper som opplever at deres praksiser, idealer, verdier og normer for foreldreskapet

blir bekreftet av samfunnet. I Lareau (2011), Aarseth (2011) og deler av Wissö (2012), knyttes praksisene til et klasseperspektiv der middelklassens barn ifølge Lareau, vil oppleve større sammenheng mellom hjem og skole, og dra fordeler av dette i møte med institusjoner (Lareau, 2011). Hvilke krav som stilles til foreldre fra skole og organiserte fritidsaktiviteter sier også noe om hvilke idealer, normer og verdier som blir ansett for «høyverdige» (jamfør Danielsen, 2006, s. 91). I et slikt perspektiv vil det handle om hvilke ressurser og muligheter foreldre har til å følge opp barna på den måten som kreves.

De to ulike tilnærmingene «concerted cultivation» og «accomplishment of natural growth» som Lareau (2011) beskriver innebærer ulike praksiser og idealer for foreldreskap. Samtidig er det tydelig gjennom disse tekstene at tilnærmingen «concerted cultivation» og idealene knyttet til denne er med på å sette «standarden» for hva som vurderes som «gode» og «dårlige» praksiser. Denne standarden blir noe foreldre må ta stilling til og velge om de vil følge eller ta avstand fra, med andre ord; om de vil være «normføljere» eller «normbrytare» (jamfør Danielsen, 2006; Wissö, 2012, s. 125, 131). Valgene vil imidlertid ikke være uavhengige av foreldrenes muligheter til å leve opp til disse normene. Kravene som er knyttet til involvering og engasjement, følger slik Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) skriver, middelklassens normer, idealer og diskurser for foreldreskap.

Slik sett vil det å stå for en type praksis med fokus på barnets rett til individuell utvikling og foreldres synlige, engasjerte og involverte tilstedeværelse for barna, kunne anses for å være innenfor rammen av det «politisk korrekte», og som en mulig hegemonisk diskurs (Jørgensen og Philips, 2002). Det er en diskurs som får tilslutning blant foreldre og som blir synlig gjennom de forventningene som knyttes til foreldreskapet i samfunnet i dag. Dette kan ses i tilknytning til sitater som at foreldre skal «(...) ta barnet på alvor som individ» og «(...) gi barnet den rette fridommen og kontrollen i forhold til tid og rom» (Danielsen, 2006, s. 265). Disse sitatene sier noe om hva som forventes av foreldre, både fra samfunnet og andre foreldre. Synet på hva foreldrerollen skal innebære har, slik blant annet Danielsen diskuterer, forandret seg og blitt utvidet til å omfatte flere områder enn tidligere. Danielsen (2006) trekker i sin avhandling fram en diskurs om «barnet som prosjekt» med fokus på barns muligheter til utvikling som individer og hvordan foreldre planlegger og orienterer livet rundt barna. Det handler om hvordan foreldre ønsker å balansere mellom organiserte aktiviteter og selvforvaltning i barnas hverdag, og det å gi rom for at barna også får anledning til å organisere sin egen tid. Dette er en diskurs som òg finner «gjenklang» i de andre tekstene (jamfør Lareau, 2011; Aarseth, 2011; Wissö, 2012).

Tanken om «barnet som prosjekt» som Danielsen beskriver, kan blant annet ses igjen i Aarseths praksis «samstemt selvskaping» og Lareaus «concerted cultivation» (Lareau, 2011; Aarseth, 2011; jamfør Danielsen, 2006). Foreldres engasjement og involvering for deres barns (muligheter for) utvikling og «sense of entitlement» på barnas vegne, vil kunne ses i tilknytning til dette (jamfør Lareau, 2011). De normene og idealene denne diskursen er en del av kan imidlertid, slik Danielsen (2006) beskriver, skape konflikter mellom foreldre. Samtidig kan skepsisen mot det å kritisere andre foreldre offentlig for deres foreldrepraksiser føre til at denne kritikken holdes litt «tilbake» i det offentlige rommet. Ved å sette de «gode» og «dårlige» praksisene i sammenheng med det som forstås som viktig ut ifra barns behov, etablerer foreldre skille mellom seg selv og andre foreldre. Forståelsen av disse normene vil dermed kunne ha innvirkning på hva som oppfattes å være «godt» eller «dårlig» foreldreskap av andre foreldre (Danielsen, 2006; Wissö, 2012).

Ut ifra det/de klasseperspektivet (-ene) tekstene diskuterer, kan det være mulig å forstå praksisen «concerted cultivation» som en mulig en hegemonisk diskurs om foreldreskap i samfunnet (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). Samtidig kan det allikevel stilles spørsmål ved om denne diskursen og dette synet på barndom og foreldreskap er det eneste «gyldige» blant foreldre i Norge. Det diskursive feltet inneholder imidlertid, slik Danielsen (2006) skriver om, flere oppfatninger om hva som er en «god» barndom og et «godt» foreldreskap.

6.5. Oppsummering/ Ulike diskurser i tekstene

Analysene av tekstene viser at det kan være mulig å identifisere flere ulike diskurser om det «gode» foreldreskap i Danielsen (2006), Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012). Jeg vil nå trekke fram tre av de diskursene som jeg mener inneholder, beskriver og/ eller uttrykker sentrale tema og diskurser i disse tekstene. Her vil jeg se på det jeg forstår som de sentrale tankene i hver enkelt av disse diskursene, og hvordan hver av dem kan representere ulike normer og idealer for foreldreskap (jamfør Jørgensen og Philips (2002).

6.5.1. «Involvert tilstedeværelse»/ «concerted cultivation»

Den første diskursen jeg vil trekke fram er diskursen om «involvert tilstedeværelse» eller «concerted cultivation». Denne diskursen kan ses i tilknytning til Lareau (2011) og tanken om foreldres ansvar for barns utvikling, Aarseths (2011) praksisbegrep «samstemt selvskaping» og i Danielsen (2006) og Wissö (2012) med tanke på kravene som stilles om at foreldre skal være aktive, synlige og tilstedeværende. Barnets rom og muligheter for utvikling er med andre ord et viktig tema i denne diskursen. Det er en forventning i samfunnet om at familier skal

leve og organisere livene sine rundt barna. Familietiden skal representere en annen tid enn «hverdagstiden» og derfor er det ikke likeverdig hvordan denne tiden blir brukt (Gillis, 2003; Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Lareau (2011) viser også hvordan foreldre som utformer foreldreskapet ut ifra denne tilnærmingen forstår deltakelse i organiserte aktiviteter som et ledd i barnas utvikling. Barnet blir gitt en likeverdig posisjon i familien med rett til å bli sett og hørt på samme vis som voksne (Lareau, 2011).

Denne diskursen er knyttet til en av de to praksisene Lareau beskriver i sin bok, *Unequal Childhoods*. Betegnelsen «involvert tilstedeværelse» vil da kunne handle om hvilket ansvar og hvilke krav som ligger til foreldreskapet ut ifra denne praksisen. Normene og idealene i denne diskursen om oppfølging, involvering, tilstedeværelse og synlighet på barnas arenaer gir «føringer» for hvilke praksiser som blir ansett for å være akseptable og hvilke som ikke er det (Jørgensen og Philips, 2002; Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Diskursen kommer tydelig til uttrykk som en egen tilnærming i USA, ifølge Lareau (2011), men den virker ikke nødvendigvis å være like synlig som en egen, eller den eneste gyldige, diskurs(-en) om foreldreskap i Norge. Dette er noe jeg vil se nærmere på i den neste diskursen. Det at diskursen er en tydelig praksis blant middelklasseforeldre i USA og ikke like tydelig i Norge, kan ha med (klasse-)forskjellene i og mellom landene å gjøre. Samtidig er dette fokuset på barns rett til individuell utvikling og selvutfoldelse også blitt mer synlig i norske diskurser om foreldreskap (for eksempel i Stefansen, 2008; Aarseth, 2011). Dette er særlig knyttet til familier i middelklassen slik Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) diskuterer det i sine tekster.

6.5.2. «Balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning»

I den neste diskursen er det en balanse mellom de voksnes involvering og barnas selvforvaltning, det organiserte og det uorganiserte, som er idealet. Dette idealet kommer spesielt tydelig til uttrykk i Danielsen (2006) i en diskurs jeg vil beskrive som «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning». Den har paralleller til den første diskursen «involvert tilstedeværelse», men skiller seg samtidig også fra denne. Jeg vil argumentere for dette skillet ut ifra at foreldre er opptatte av å balansere de ulike idealene ved å legge til rette for barnas organiserte aktiviteter og samtidig sørge for at de får nok tid til selvforvaltning. Begrunnelsen for dette målet kan være knyttet til frykten for å organisere barnas liv i for stor grad. Det å gi barn rom til utvikling i et fellesskap og samtidig støtte opp om barnets selvstendige utvikling, gis en stor betydning i denne diskursen (jamfør Andenæs, i Danielsen, 2006, s. 125, 110). Foreldrene ønsker med andre ord både å utvikle barnet og

samtidig å beskytte barnet og barndommen. Kravene som stilles til foreldre om kontroll over barna i tid og rom og å være synlige og til stede som foreldre gjør på samme tid at foreldre ikke kan gi barna den samme friheten som foreldre i praksisen «accomplishment of natural growth» gjør, hvor grenser gir rammene for den friheten barna kan gis (jamfør Lareau, 2011). Barnets posisjon her er samtidig mer lik den barn har i familier med «concerted cultivation» - praksiser med tanke på likeverd og foreldres åpenhet for å forhandle med barna (Danielsen, 2006).

Denne diskursen har med andre ord elementer fra begge praksisene til Lareau (2011), men den knyttes ikke til en spesiell klasse i Danielsen (2006). Diskursen kan imidlertid ha likheter med Aarseths (2011) beskrivelser av hvordan det relasjonelle og emosjonelle blir forstått som svært betydningsfullt i middelklassefamiliene. Den kan også ses i parallell til Wissös (2012) diskusjoner med tanke på opplevelse av tid i familien. Det å kunne legge til rette for bestemte tidsopplevelser i familien slik det beskrives i Danielsen (2006) og Wissö (2012) krever også at foreldrene har mulighet til å tilpasse hverdagen etter dette. Slik sett kan det stilles spørsmål ved om denne diskursen/ praksisen også vil kunne knyttes til middelklasseforeldre. (Dette er noe jeg vil se nærmere på i drøftingen, kapittel 7.3).

6.5.3. «Barndommen som en egen livs – og utviklingsfase» / «accomplishment of natural growth»

Diskursen om barndommen som egen livs- og utviklingsfase representerer en annen forståelse av hva foreldrerollen skal innebære enn i de to første diskursene jeg har presentert her. Tanken om barndommen som en egen livs- og utviklingsfase kan ses i tilknytning til Lareaus (2011) praksis «accomplishment of natural growth». Foreldrene er opptatte av å lage tydelige rammer for og omkring barnas liv, og av å gi barna ro til å være barn. Det å sette grenser blir forstått som grunnlaget for den friheten barna får til å organisere sitt eget liv på fritiden (Lareau, 2011). Det å gi barn rom til å være barn handler om et ønske om å ikke blande seg for mye inn i barnets naturlige utvikling og bygger på en tanke om at barnets utvikling går av seg selv (Blaasvær, 2011). Det innebærer at foreldrene ikke vil blande seg inn i barnets lek eller aktiviteter med tanke på å fremme læring eller utvikling hos barnet. Barna får i større grad enn i de to andre diskursene (ansvar for å) forvalte sin egen fritid og foreldrene knytter ikke det å delta i organiserte aktiviteter til bestemte mål for utvikling på andre områder (Lareau, 2011).

Denne diskursen kommer også til uttrykk i Danielsen (2006) som en motstand mot eller kritikk av foreldre og praksisen «concerted cultivation». Kritikken har blant annet grunnlag i

foreldres ulike normer for involvering i barnas liv og oppfatninger om hvilke deler av foreldreansvaret som er de mest grunnleggende (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). De valgene familien tar er derfor avhengig av å bli anerkjent for å bli vurdert som legitime av andre foreldre, for eksempel i spørsmål som fordeling av foreldrepermisjon og tanker om når barn er klare for å starte i barnehagen (Danielsen, 2006; Wissö, 2012). (Dette vil jeg også diskutere mer i drøfting 7.3.).

Kap. 7. Diskusjon og drøfting

I dette kapitlet vil jeg diskutere tre ulike temaer knyttet til hvert av analysetemaene. Jeg vil først se på hvordan forventningene og normene som er beskrevet i analysetema 6.2, kan bidra til å forme et sosialt rom som foreldreskap utformes i. Dette gjør jeg med bakgrunn i Bourdieus (1989) begrep om «det sosiale rom», og hvordan foreldre kan anvende sin habitus og kapital i et felt (Bourdieu og Wacquant, 1992). Det kan knyttes til den betydningen det å kunne begrunne sine valg og praksiser i familien og foreldreskapet på en legitim måte blir gitt i samfunnet og blant/ mellom foreldre, og får betydning for opplevelsen av fellesskap dem imellom (Danielsen, 2006; Wissö, 2012). I den neste delen av drøftingen ser jeg på hvilken posisjon hver av de tre ulike diskursene jeg har identifisert i tekstene kan sies å ha i samfunnet i dag. Her diskuterer jeg hvordan de ulike idealene og diskursene for foreldreskap kan ses igjen i for eksempel samfunnets politikk overfor familier og i ulike forståelser av barn, barndom og foreldreskap. I det siste drøftingstemaet drøfter jeg relevansen av et klasseperspektiv på foreldreskap i lys av forholdet mellom idealer, praksiser og sosial bakgrunn som er tema i kapittel 6.4. Her ser jeg på hvilke idealer og forståelser av barndom og foreldreskap tekstene bidrar til å fremme, og hvordan forholdet mellom de ulike diskursene blir diskutert i tekstene (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

7.1. Foreldreskapet som et sosialt rom

I analysetemaet «om forventninger til foreldreskapet i samfunnet» (kap. 6.2) kommer flere og ulike forventninger til foreldreskapet til uttrykk. Når foreldre og andre voksne diskuterer «gode» og «dårlige» foreldrepraksiser (jamfør Danielsen, 2006; Lareau, 2011) er det ikke uten forutsetninger, men på grunnlag av bestemte normer og verdier for foreldreskap. De forventningene til praksiser som beskrives i tekstene er en del av disse. Slik kan de være et uttrykk for den habitus og sosiale og kulturelle kapital som kreves for å få sine praksiser anerkjent og legitimert av andre (Bourdieu, i Broady og Palme, 1997, s. 186). Dette er det mulig å se i de ulike fortellingene om foreldreskap som blir presentert i disse tekstene. Lareau (2011) beskriver hvordan foreldre forhandler med ulike felt, og bruker kapitalen sin på ulikt vis i de forskjellige feltene. Danielsen (2006, s. 210) og Wissö (2012) diskuterer betydningen det å få bekreftet sine normer og å få være en del av et «moralsk fellesskap» sammen med andre foreldre har for foreldre. Foreldreskapet blir på den måten også til et sosialt rom som formidler og uttrykker disse forventningene (jamfør Bourdieu, 1989; dette diskuteres også i Danielsen, 2006).

Innenfor dette sosiale rommet er det normer som foreldre må forholde seg til i utformingen av sitt foreldreskap. Dette kommer til uttrykk hos Wissö som beskriver hvordan den sosiale kontrollen av normer for foreldreskap i stor grad er noe som skjer mellom foreldrene selv. Hun skriver: «(...) föräldrar själva bidrar till att upprätthålla normer om det goda föräldraskapet» (Wissö, 2012, s. 190-191). Foreldre må dermed kunne begrunne de valgene de tar og de praksisene de utformer på en sosialt akseptert måte (Danielsen, 2006). Danielsens eksempel med familiegrupper i skolen og Wissös beskrivelser av foreldregrupper er eksempler på arenaer hvor foreldres ulike normer og idealer blir synlige, og den sosiale kontrollen tydelig. Dette kan bidra til å gi foreldre en følelse av å enten være en anerkjent del av et slikt moralsk fellesskap eller av å være ekskludert fra dette (jamfør Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Foreldres begrunnelser for valg og utforming av praksiser må slik sett kunne ses i sammenheng med hva som blir oppfattet å være «barns beste. I tekstene sine diskuterer Danielsen (2006) og Wissö (2012, s. 184) dette med tanke på hvordan foreldres opplevelse av støtte og fellesskap på slike arenaer kan ses i tilknytning til det å (ikke) dele felles normer og idealer.

Bourdieu (1989, s. 18-19) begrep om det sosiale rom kan derfor være et bidrag til å beskrive noe av dette. Med dette begrepet diskuterer Bourdieu (1989) hvordan de ulike posisjonene mennesker tar er et uttrykk for hvor nært eller langt ifra hverandre de står i det sosiale rommet. Dette kan også ses i tekstene om foreldreskap i form av avstand eller nærhet mellom foreldre ut ifra ulike normer, idealer og praksiser. Danielsen drøfter dette med tanke på hvordan foreldres tanker om respekt for mangfold kommer til uttrykk i praksis. Der blir det å forholde seg til andres foreldreskap også et spørsmål om hvilke normer og «moralske fellesskap» man ønsker å dele med andre foreldre (Danielsen, 2006, s. 210, 214). Et eksempel på dette er hvordan andre familier organiserer sin hverdag, og hvilke verdier og normer man ut ifra dette opplever å ha til felles. Dette danner grunnlag for inkludering og ekskludering mellom foreldre ut ifra hvem man opplever å ha mye til felles med eller å skille seg for mye ifra til å kunne dele et fellesskap som foreldre. Verdien av det å oppleve å ha et normativt fellesskap med andre foreldre kan dermed virke å være en så sentral og viktig verdi for foreldre at det bidrar til å skape og opprettholde disse grensene som Danielsen (2006) og Wissö (2012) beskriver.

Slik kan disse arenaene bli til og være steder der foreldres ulike normer og idealer for foreldreskap møtes, blir synlige, og kan komme i konflikt med hverandre. Det kan også bli et sted der foreldre får mulighet til å «vise fram» sitt foreldreskap for andre foreldre (Danielsen,

2006; Wissö, 2012). Ved å gjøre dette synliggjøres også de normer og idealer foreldre står for, og det bidrar til å gi noen valg og praksiser legitimitet framfor andre. Hvordan foreldre forstår barnet som individ, barns utvikling og sitt eget ansvar i tilknytning til denne er ifølge tekstene med på å påvirke hvordan foreldre utformer sine foreldreskapspraksiser- og prosjekter (Danielsen, 2006; Wissö, 2012; jamfør Stefansen, 2008). Legitimeringen av valg og praksiser kan med andre ord ses i sammenheng med hvilke forståelser av og hvilken kunnskap om barn og barndom og hva barn trenger som forstås som anerkjent(-e) og legitim(-e), og hva foreldrerollen ut ifra dette vil innebære. Forståelsene av dette bidrar også til å forme det sosiale rommet og hvilke normer, idealer og praksiser som blir anerkjente og gitt legitimitet der (jamfør Bourdieu, 1989; Jørgensen og Philips, 2002; Hennum, 2010).

7.1.1. Det sosiale rom og forståelsen av barn og foreldreskapet

En av disse forståelsene av barn og barndom er knyttet til forståelsen av barnet som individ og vektleggingen av det å følge opp barnets interesser og initiativer. Dette er en av de mest uttalte av diskursene i disse tekstene (Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Aarseth, 2011). Slik sett kan den også tenkes å utgjøre en av de dominerende diskursene i det sosiale rommet foreldreskap i dag blir diskutert innenfor. I dag kommer dette til uttrykk gjennom de normene og idealene som er knyttet til foreldrepraksisene og diskursene om «concerted cultivation» (jamfør Lareau, 2011) og «balansen mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» (ut ifra Danielsen, 2006). Tanken om at foreldre skal være involverte, synlige og tilstedeværende er en viktig del av disse diskursene, og kommer i tillegg til i Danielsens og Lareaus tekster, også til uttrykk i flere av de andre tekstene (som Aarseth, 2011). Det kan være et uttrykk for at tanken om innholdet i det «gode» foreldreskapet og hva dette innebærer for foreldre(-rollen) har forandret seg i samfunnet. Dermed forandres også det sosiale rommet for foreldreskap. De idealene for foreldreskap foreldre møter i dag er sterkere knyttet til barnets rett til utvikling og utfoldelse enn tidligere, og tanker om hvordan familier bør bruke tiden sammen utgjør viktige normer og idealer for foreldreskapet blant foreldre i dag (Gillis, 2003; Danielsen, 2006; Aarseth, 2011; Wissö, 2012). Disse ulike forståelsene og den ulike-verdige statusen de blir gitt vil dermed kunne ses i sammenheng med Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer (Jørgensen og Philips, 2002).

Forventningene til foreldres involvering og synlighet i skolen og i oppfølgingen av barnas organiserte aktiviteter er eksempler på dette. Lareau (2011, jamfør Hennum, 2010) diskuterer også hvordan forståelsen av foreldreskap innenfor dette feltet er med på å bygge opp under

bestemte diskurser om barn, barndom og foreldreskap, nærmere bestemt diskursen om «concerted cultivation».

Diskursene «concerted cultivation» og «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» som finnes i tekstene kan med andre ord forstås som synlige diskurser i samfunnet ut ifra dagens forståelser av barn, barndom og foreldreskap. Det kan dermed være mulig å knytte begge diskursene til tanken om barnet som en «human being» og tanken om «barnet som prosjekt» (jamfør Thuen, 2008; Halldén, 1999; Danielsen, 2006). Foreldre har imidlertid ulike muligheter i praksis til å følge opp normene og idealene som knyttes til disse diskursene, og noen foreldre utformer deres foreldreskap på andre måter enn det som blir regnet for å være «moralsk høgverdig» (Danielsen, 2006, s. 91, 254; Wissö, 2012). Den normative forståelsen av hvordan foreldreskap kan eller bør gjøres og foreldres muligheter til å leve opp til denne kan dermed være med på å skape grenser mellom foreldre og «legitimere» utformingen av ulike foreldrepraksiser. Når foreldre tar del i et felt sammen med andre foreldre er de derfor avhengige av å kunne «lese» feltet på en slik måte at de får bruke sin kapital og habitus i samsvar med de regler, normer og idealer som finnes i dette feltet. Bourdieus begrep om habitus og (...) ««sense of one`s place» and «a sense of the place of others»» (Bourdieu, 1989, s. 18) kan på den måten være relevante for å forstå hvorfor foreldre finner eller ikke finner sin plass innenfor feltet.

7.1.2. Et sosialt, normativt rom for foreldreskap

Ut ifra Danielsen (2006) og Wissö (2012) er det slik sett mulig å si at det sosiale rommet for foreldreskap også utgjør et normativt rom som foreldreskapet utformes i og henter sin legitimitet ifra. Foreldre vil helst være sammen med foreldre som har de samme normene og idealene som dem selv og som på den måten kan støtte opp om og legitimere de praksisene de deler. Det vil med andre ord være noen praksiser som foreldre anser som å passe inn i dette fellesskapet mens andre praksiser vil utelukke et fellesskap (jamfør Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Kriteriene for dette er ifølge Danielsen blant annet knyttet til normer og grenser for kontroll over barna i tid og rom, normer og idealer for hvordan den daglige omsorgen og organiseringen av hverdagen bør være, og det å være en aktiv familie som tar barna med på aktiviteter utenfor hjemmet. Det å utforme praksiser som innebærer at man ikke følger opp barna på den måten diskursen tilsier (jamfør Danielsen, 2006) eller ikke følger normene (jamfør Wissö, 2012) kan dermed virke grensesettende mot andre foreldre.

Ved å uttrykke motstand mot en diskurs eller ved å ikke følge de normene og idealene diskursen setter kan foreldre samtidig markere sin posisjon i det sosiale rommet for

foreldreskap (Danielsen, 2006; Wissö, 2012; jamfør Blaasvær, 2011). Det å ikke følge normene for foreldreskap kan med andre ord være et bevisst valg fra foreldre. Foreldre som inntar en annen posisjon enn den mest uttalte og anerkjente posisjonen i det sosiale rommet gjør dette fordi de har andre oppfatninger, tanker og idealer av og for hva et «godt» foreldreskap innebærer. Ifølge Schultz Jørgensen (1999) finner man ulike verdier for/ i familier i ulike klasser. Det kan innebære at mens familien blir ansett som en arena for selvutfoldelse i middelklassen (Aarseth, 2011; jamfør Holter, 1975) vil det i andre klasser eller sosiale lag være et større fokus på familien som en trygg ramme om barnets oppvekst (jamfør Stefansen, 2008; Blaasvær, 2011; Lareau, 2011).

Samtidig har også foreldre noen felles normer og idealer for foreldreskapet på tvers av klasse eller sosial bakgrunn. Det å prioritere tiden med barna blir høyt verdsatt innenfor alle tre diskursene (jamfør Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Aarseth, 2011; Wissö, 2012). Det som skiller praksisene handler heller om hvordan foreldre mener at tiden med barna skal eller bør brukes, og hvilke muligheter foreldre har til å legge til rette for og følge opp de praksisene normene og idealene setter.

Skillene mellom foreldres ulike skillelinjer i oppdragelsen finnes også igjen i konkrete eksempler i tekstene. Grensene mellom hva noen foreldre mener er akseptabelt og hva som ikke er greit, er ulike blant foreldre. Danielsen (2006, s. 236-246) diskuterer dette med tanke på organiseringen av familiegrupper i skolen og hvordan ulike normer og grenser kommer tydelig til uttrykk i disse gruppene. Det å delta i slike familiegrupper kan være en måte å framstå som synlige og tilstedeværende foreldre på. Her blir diskursen om «barnets beste» en dominerende diskurs blant foreldrene, og «(...) et argument det er vanskelig å argumentere mot» (Danielsen, 2006, s. 237-238). Dermed blir det å ikke delta forstått som at man som foreldre ikke ivaretar dette hensynet på en god nok måte. Ifølge Danielsen (2006) og Wissö (2012) er dette derfor også et sterkt moralsk argument. Det å leve opp til de idealene som stilles, kan på den måten òg være et uttrykk for at foreldrene vil støtte opp om tiltaket på «handlingsplanet», uten å nødvendigvis være enige i selve idealet i praksis (Danielsen, 2006, s. 238).

Hvilke praksiser som blir ansett som normale blant foreldre i møte med institusjoner og organisasjoner som skolen og fritidsaktiviteter representerer kan med andre ord være med på å gi føringer for hvilke praksiser som blir gitt legitimitet og anerkjennelse blant foreldre (Danielsen, 2006; jamfør Hennum, 2010; Lareau, 2011). Eksempelet med familiegrupper i skolen er et eksempel på et tiltak der målet er å bidra til sosialt fellesskap mellom elever med

ulik sosial bakgrunn. Samtidig er dette en arena for konflikter mellom foreldre om hvilke idealer, normer og verdier som skal gjelde (Danielsen, 2006). En strategi for å unngå disse konfliktene er å ta eller markere avstand fra de foreldrene man ikke opplever å ha et felles verdigrunnlag med. Danielsen diskuterer hvilken betydning dette kan ha for opplevelsen av fellesskap mellom ulike foreldre. Hun skriver:

«Ved å unngå kommunikasjon om barn eller samvær med foreldre som har andre normer enn ein sjølv har, vert ulike ideal for barneoppseding ikkje tekne opp til open diskusjon. (...). Ulike normer lever slik side ved side, men utan å verte konfronterte med kvarandre» (Danielsen, 2006, s. 240).

Dette temaet blir også diskutert i flere av de andre tekstene. Foros og Vetlesen (2012) drøfter dette ut ifra et spørsmål om moral og om det i dag finnes en «absolutt anti-moralisme» i samfunnet (Tveitereid, 2008, s. 150, i Foros og Vetlesen, 2012, s. 176). Det å la være å kritisere andres foreldres praksiser og normer offentlig kan derfor være noe foreldre unngår for å slippe å havne i ubehagelige konflikter med andre foreldre (Danielsen, 2006; Foros og Vetlesen, 2012). Foreldres rett til å oppdra barna slik de ønsker uten innblanding fra andre så lenge det er innenfor lovverket, er slik sett en sterk rettighet. Samtidig virker den sosiale kontrollen foreldre imellom å være sterk(-ere), og spørsmål som ikke var aktuelle for 30 år siden, skaper nye diskusjoner om foreldreskap og oppdragelse i dag (Danielsen, 2006; Foros og Vetlesen, 2012). Det bidrar også til at idealene for det «gode» foreldreskapet forandrer seg, og er i utvikling.

De praksisene som nå blir løftet fram som idealer for foreldreskap er dermed ikke de samme som dagens foreldre selv ble oppdratt ut ifra. Lareau (2011, s. 246) beskriver derfor utviklingen av praksisen «concerted cultivation» som et historisk skifte i oppdragelsen, og skriver at foreldrenes egen oppdragelse var nærmere en form for «accomplishment of natural growth». Fokuset på barn som individ og barnets rett til utfoldelse og utvikling er på den måten et ganske nytt utgangspunkt for utformingen av foreldreskapet i vår tid (jamfør Dencik, 1999; Gillis, 2003).

Innenfor disse praksisene og tekstene som er presentert i oppgaven er temaet om barnets utvikling med på å danne sentrale normer innenfor en oppfatning om hva som er et «godt» foreldreskap. Foreldreskapet er med andre ord ikke bare noe «privat», men også noe som andre foreldre og samfunnet ellers også har meninger om og er med på å forme, analysere og diskutere (Danielsen, 2006; Wissö, 2012).

7.2. Hvordan finner vi de ulike diskursene igjen i samfunnet i dag?

Hvilke posisjoner har de ulike diskursene i samfunnet i dag?

Disse tankene om barn, barndom og foreldreskap er det også mulig å finne igjen i dagens diskurser om hvordan foreldreskapet skal eller bør utformes. Det å skille ut diskursen «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» (kap. 6.5.2.) som en egen diskurs kan uttrykke noe om dette. I Lareau (2011) er diskursene om «concerted cultivation» og «accomplishment of natural growth» tydelige og atskilte. De utgjør slik sett diskurser som står opp imot hverandre og fører til ulike tilnærminger til foreldreskapet blant foreldre (Jørgensen og Philips, 2002). Hos Danielsen (2006) er imidlertid ikke dette skillet mellom diskursene så tydelig, og dette kan legge grunnlaget for en «både- og» -diskurs som den jeg skiller ut i kapittel 6.5. Normene som er knyttet til denne diskursen skaper idealer der foreldre må balansere både barnets selvforvaltning og selvstendighet og sin egen involverte tilstedeværelse opp mot hverandre (Danielsen, 2006). Det kan med andre ord være grunnlag for å si at de tre diskursene om foreldreskap som er identifisert i tekstene representerer ulike forståelser blant foreldre av hva et «godt» foreldreskap innebærer. Dette vil jeg se nærmere på i denne drøftingen.

7.2.1. «Involvert tilstedeværelse»/ «Concerted cultivation»

Den første av disse diskursene, «involvert tilstedeværelse» eller «concerted cultivation», er knyttet til tanken om barns utvikling og mulighet til selvutfoldelse. Dette kan ses i sammenheng med hvilket ansvar foreldre i dag mener at foreldreskapet innebærer (Farstad og Stefansen, 2008; Stefansen, 2008; Lareau, 2011; Aarseth, 2011). I lys av denne forståelsen blir barnets rett til utvikling og selvutfoldelse forstått som en rettighet barnet har og noe som foreldrene dermed har et ansvar for å legge til rette for. Et eksempel på dette er idealene om at foreldre skal involvere seg, være tilstedeværende og synlige, slik Danielsen (2006) beskriver. I møte med institusjoner som barnehage og skole og organisasjoner er det et krav om innsats og involvering fra foreldrenes side. Det å delta på organiserte aktiviteter er et av områdene der dette kravet om involvering blir synlig. Hennum diskuterer dette i sin avhandling og skriver: «Aktiviteter som i utgangspunktet er for barn, er i praksis for barn med foreldre som følger opp og engasjerer seg» (Hennum, 2002, s. 140). Fokuset på enkeltbarnets utvikling og barns bevissthet om dette kan dermed både skape og kreve (et stort) engasjement fra foreldrenes side (jamfør Lareau, 2011; Aarseth, 2011).

Denne forståelsen av hva involveringen krever av foreldrene kan derfor representere en mulig hegemonisk forståelse av foreldreskapet fra samfunnets side (jamfør Jørgensen og Philips, 2002; Lareau, 2011). Det innebærer at foreldrene selv må velge om de vil følge disse idealene eller avvise dem (Bourdieu og Wacquant, 1992; Danielsen, 2006, Wissö, 2012). Idealene for foreldreskap påvirkes slik sett av samfunnet og politikken som føres på familieområdet, men foreldre har også selv mulighet til å være med på å forandre eller påvirke hvilke idealer som får «innflytelse». Dette beskriver Wissö slik:

«Att politiker försöker styra utformningen av föräldraskapet medför inte heller att människor automatiskt agerar i enlighet med riktlinjer eller lagstiftarens intentioner. Föräldrar kan aktivt välja att ta ställning både för og emot reformer, och de kan också tänkas påverka politiken genom att på olika sätt komma med krav om förändringar» (Leira, 2006, s. 28, i Wissö, 2012, s. 22).

Dette diskuterer også Brandth og Kvande (2003) med tanke på hvordan diskurser gir «føringer» for praksis, men samtidig påvirkes diskursene også av hvordan de blir praktisert. Dette beskrives slik, med referanse til Smith (1990, i Brandth og Kvande, 2003):

«Selv om overordnede diskurser konstituerer subjektet og dets sosiale praksiser, er det viktig å legge vekt på hvordan folk bruker dem, og ikke bare er bærere av dem, mener hun. Når folk handler i forhold til diskursen, konstituerer de seg selv. Men de påvirker også diskursen. Den endrer seg avhengig av hvordan folk praktiserer den» (Brandth og Kvande, 2003, s. 43).

Samtidig vil foreldre også kunne ha behov for fellesskap og sosial støtte som foreldre. Det å få eller ikke få sine normer, idealer og praksiser anerkjent som legitime av samfunnet og andre foreldre, innebærer også en form for «støtte» (eller «mistillit») til den måten man som foreldre utformer foreldreskapet på (Danielsen, 2006; Betz, 2012; Wissö, 2012). For å kunne bidra til å støtte opp om eller forandre diskurser og praksiser i samfunnet må imidlertid også foreldrenes habitus og kapital bli anerkjent i disse forhandlingene (jamfør Bourdieu, 1989; Wissö, 2012). Foreldre har allikevel, slik blant annet Wissö (2012) og Brandth og Kvande (2003) skriver, mulighet til å posisjonere seg og ta aktive valg med tanke på hvordan de selv ønsker å utforme familielivet. De valgene foreldre tar når de utformer sitt foreldreskap vil imidlertid ikke være helt uavhengige av hvilken politikk som føres på dette feltet, eller av andre forhold som påvirker familien.

Det er derfor mulig å se denne diskursen i sammenheng med familiepolitikken de siste tiårene som har lagt økt vekt på fedres rolle og relasjoner til sine barn. Et likestilt foreldreskap

mellom foreldrene i omsorgen for barna og muligheten til å kombinere omsorg for barn med arbeid og en eventuell karriere er også en sentral del av denne diskursen (jamfør Brandth og Kvande, 2003; Aarseth, 2011). I foreldrepermisjonsordningene er begge foreldrene gitt hver sin del av permisjonen i tillegg til den de deler mellom seg, noe som kan være med på å understreke den betydningen et mer likestilt foreldreskap blir gitt i dagens samfunn. Samfunnet er på den måten med på å bygge foreldreskapet på et ideal om at begge foreldrene skal få mulighet til å involvere seg fra barna er små, og få betydning, i form av et nært forhold mellom barnet og begge foreldrene (Brandth og Kvande, 2003; Aarseth, 2011).

7.2.2. «Balansen mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning»

Kravene som stilles til foreldre for å leve opp til de «allmenne» idealene er slik Danielsen (2006) beskriver høyere enn tidligere. Disse idealene og normene kommer synlig til uttrykk i denne teksten. Idealene knyttes til normer om oppfølging, involvering, tilstedeværelse og synlighet som foreldre, og er også tydelige i Lareau (2011), og i flere av de andre tekstene, som Aarseth (2011) og Wissö (2012).

Det å balansere de ulike idealene, mellom det organiserte og uorganiserte, barnet som individ og som del av et fellesskap, og ulike tempo i hverdagen er en viktig del av forståelsen av hva foreldreskapet innebærer i denne diskursen. Danielsen beskriver motsetningene mellom de ulike idealene og hvordan ulike mål på den måten blir satt og sett i sammenheng med hverandre. I foreldreskapet virker det dermed som at disse ulike målene og antagonismene de innebærer kan utfylle hverandre (jamfør Danielsen, 2006; Schrumpf, 2007). Brandth og Kvande (2003, s. 42) skriver i sin bok om diskurser og hegemoni om hvordan ulike diskurser og forståelser kan blandes sammen og virke som et tegn på at en diskurs er i forandring eller utvikling. Denne diskursen og forståelsen av hva foreldreskapet skal innebære kan òg være en del av en slik beskrivelse fordi den er med på å tillegge foreldreskapet et større innhold og ansvar enn tidligere (jamfør Gillis, 2003; Danielsen, 2006). På den måten kan den være med på å utvide, men også utfordre, mer tradisjonelle diskurser om foreldreskap. Ifølge Jørgensen og Philips (2002, s. 30; jamfør Brandth og Kvande, 2003) er det dette som skjer når diskurser og praksiser artikuleres. Når nye diskurser om foreldreskap kommer til uttrykk gjennom nye idealer og praksiser vil det med andre ord kunne være med på å endre forståelsen av hva et «godt» foreldreskap innebærer i samfunnet.

Normene og idealene som knyttes til denne diskursen handler også om hva som blir ansett å være forventet av foreldre av og i samfunnet. Et eksempel på dette er knyttet til normen om at barn bør delta på fritidsaktiviteter eller andre organiserte aktiviteter. Dette kommer til uttrykk i Danielsen (2006, s. 111) der det er det å ikke være med på noe er det som vil trenge eller kreve en legitim, moralsk begrunnelse. Wissö (2012, s. 117) beskriver hvordan de som går imot eller praktiserer andre normer og idealer enn de forventede eller «allmenne» blir regnet som «normbrytere». Dermed kan praksiser som ikke er i samsvar med idealene og normene være eksempler på slike «normbrudd» fra foreldre. Idealene om «tilsammanstid» og «tid med barna», er med på å gjøre denne diskursen til en barneorientert diskurs der blant annet prinsippet om «barnets beste» står sterkt (jamfør Danielsen, 2006; Aarseth, 2011; Wissö, 2012). Samtidig uttrykker den også mange tanker om foreldrenes rolle og betydning i barns oppvekst.

Hvordan tiden med barna brukes har med andre ord blitt viktigere og gis en stor betydning, både i familiene generelt og i samfunnet. Ifølge Gillis (2003) er familiene sammen som familie på en annen måte enn tidligere, og den tiden familiene får sammen i hjemmet er blitt mer sårbar. Dette kan også ses i sammenheng med de kravene til involvering som stilles på de ulike arenaene barn og foreldre deltar på (Nilssen, 2012). Derfor blir også forholdet mellom barns selvstendighet og de voksnes involverte tilstedeværelse et viktig tema i denne diskursen. Ved at de voksnes kontroll og tilstedeværelse i barnas liv blir regnet som «en måte å være god forelder på» (jamfør Danielsen, 2006) er diskursen med på å danne normer for hva som blir ansett som et «godt» eller «dårlig» foreldreskap. Slik sett er idealene og normene som beskrives i flere av tekstene knyttet til foreldres idealer for involvering og engasjement med på å gi denne diskursen en sterk posisjon i dagens forståelse av hva et «godt» foreldreskap innebærer (Danielsen, 2006; Stefansen, 2008; Lareau, 2011; Aarseth, 2011).

Dermed kan det være mulig å se denne diskursen og normene og idealene i tilknytning til denne i sammenheng med dagens forståelse av og syn på barn, barndom og foreldreskap i samfunnet. Et eksempel på dette er tanken om «barnet som prosjekt» som drøftes i Danielsen (2006) og Halldén (1999). Dikotomien om barnet som «human being» eller «human becoming» (Halldén, 1999; Thuen, 2008) er også aktuell og relevant i en slik forståelse. Utviklingen i samfunnet har gitt barn en sterkere posisjon og styrkede rettigheter. Det har også bidratt til en endring i forståelsen av hva foreldreskapet skal innebære (jamfør Gillis, 2003; Thuen, 2009). I familien, skolen og barnehagen blir barns rett til medvirkning understreket og gitt betydning av samfunnet (Nielsen, 2003). Barns rett til utvikling og

selvutfoldelse som individer er også en tydelig norm innen denne diskursen. Foreldrenes rolle handler om å legge til rette for at barna skal få utfolde seg og sine talenter, og om å følge opp de initiativene og interessene barnet har. Med det blir også barneorienteringen i samfunnet tydelig (Stefansen, 2008; Lareau, 2011; Aarseth, 2011).

7.2.3. «Barndommen som en egen livs- og utviklingsfase»/ «Accomplishment of natural growth»

I diskursen om «barndommen som en egen livs- og utviklingsfase» eller «accomplishment of natural growth» kan man finne en annen forståelse av hva som er viktig for barn og hva et «godt» foreldreskap innebærer. Her er tanken om «barnet som værende» (Halldén, 1999) og det «å la barn være barn» og å la barna få leke og utvikle seg av seg selv (Stefansen og Blaasvær, 2010) viktige prinsipper for foreldreskapet. Det gjør at foreldre som forstår foreldreskapet i lys av denne diskursen, tolker sitt ansvar som foreldre på en annen måte enn foreldrene i de to første diskursene. Ifølge Lareau (2011) (og Gillis (2003)) har denne diskursen vært den mest «vanlige» i tilknytning til forståelsen av barn og barndom, foreldreskap og oppdragelse i samfunnet. Slik sett representerer denne diskursen en diskurs som har vært dominerende, men som nå blir utfordret av andre og nye(-re) diskurser om foreldreskap (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

Samtidig kan denne diskursen også være et uttrykk for foreldrenes motstand som en reaksjon eller protest mot de samme diskursene og foreldreskapsidealene. Dette blir blant annet synlig i Stefansen og Blaasvær (2010) der foreldrene posisjonerer seg annerledes i synet på barn og barndom, barnehagestart og foreldrerollen enn foreldre innenfor de mer «etablerte» diskursene i dagens samfunn. Danielsen (2006) beskriver også hvordan foreldre utformer andre praksiser ut ifra en (bevisst) holdning til disse. Det å protestere mot disse «allmenne» idealene og at det er bestemte former for foreldreskapspraksiser som er mer «gyldige» eller aksepterte enn andre, er et uttrykk for dette. Dermed kan det å følge normene og de allmenne diskursene og idealene, bli ansett som en flertallspraksis, mens det å ikke følge disse, blir regnet som «normbrudd» og en mindretallspraksis (Wissö, 2012; jamfør Brandth og Kvande, 2003, s. 81, 87). Det kan også være et uttrykk for en protest mot det å bli tilskrevet en rolle de som foreldre selv ikke ønsker å ta del i, eller mot å skulle utforme foreldreskapet i samsvar med de «allmenne» normene og idealene (jamfør Danielsen, 2006, s. 257). Støtten knyttet til diskursene om «involvert tilstedeværelse» og «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» virker på den måten å være tydelig i samfunnet. Samtidig viser

tekstene også at det finnes andre forståelser og tanker om den «gode» barndom og hva et «godt» foreldreskap innebærer i samfunnet (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

Dermed kan det også være mulig å finne støtte til diskursen om «barndommen som en egen livs- og utviklingsfase» i samfunnets syn på barn og barndom i disse tekstene. Foreldrenes tanker om omsorg, barns behov og sosialisering kan finne delvis støtte i barnehagens rammeverk. Dette kommer blant annet til uttrykk i «*Rammeplan for barnehager*» (KD, 2011) hvor lekens egenverdi og barndommen som en egen livsfase blir vektlagt. Barnehagen blir ansett for å ha en viktig sosial betydning og kan danne grunnlag for vennskap og barns sosiale kompetanse. Samtidig vil den også være et sted hvor barn lærer seg å møte verden utenfor hjemmet, å beherske «rules of the game», slik Lareau (2011), Stefansen og Blaasvær (2010) og Blaasvær (2011) beskriver.

Tankene om barnehagen som en omsorgsarena handler derfor også om ønsket om å skape en rolig barndom for barnet uten det fokuset på læring og utvikling foreldrene i de andre to diskursene har. Det betyr ikke at foreldrene ikke er opptatte av dette, men heller at de ser sin egen rolle i barnas læring og utvikling på en annen måte (Stefansen og Blaasvær, 2010; jamfør Lareau, 2011). Når barna begynner på skolen er skolegang og eventuell deltakelse i organiserte aktiviteter med på å forandre dette rommet.

7.3. Relevansen av et klasseperspektiv på foreldreskap

Allmenngyldige foreldreskapsidealer - forholdet mellom psykologiens og sosiologiens diskurser

Sett i lys av de praksisene de beskriver virker ikke Lareaus diskurs «concerted cultivation», Aarseths diskurs om «samstemt selvskaping» eller den mulige diskursen om «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning», i utgangspunktet å være i konflikt med en psykologisk diskurs om utvikling (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). De normer og idealer som løftes fram for hva som er viktig i oppdragelsen og foreldreskapet handler om noe av det samme. Foreldre er opptatte av å legge til rette for barnas utvikling og muligheter videre, og de tar i høy grad også det ansvaret de opplever å ha for dette (Lareau, 2011; Aarseth, 2011). Samtidig kan det stilles spørsmål ved om sosiologien ved å løfte fram klasse og hevde at dette er et perspektiv som kan si noe viktig om foreldreskapspraksiser, utfordrer den samme psykologiske diskursen (Jørgensen og Philips, 2002). Ved å gjøre dette; vil i så fall sosiale forskjeller mellom foreldre innenfor temaet foreldreskap også bli synlige og aktualiserte? I lys av disse spørsmålene vil jeg nå drøfte hvilken relevans og posisjon et klasseperspektiv har for

forståelsen av foreldreskap med utgangspunkt i de tekstene jeg har analysert i kapittel 6.⁷ Noen av de viktige spørsmålene å stille i denne sammenhengen er blant annet hva et slikt perspektiv kan tilføre og hvordan det utfordrer de rådende perspektivene. I denne diskusjonen vil jeg forsøke å knytte dette sammen med og opp imot perspektivene i kapittel 2 i oppgaven.

I sine ulike tekster skriver Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) om utformingen av foreldreskap i ulike sosiale klasser og diskuterer sammenhengen mellom sosial klasse og foreldreskapspraksiser. Tekstene diskuterer og problematiserer forholdet mellom disse to faktorene i ulik grad. Lareau (2011) beskriver hvordan klasseposisjon kan ha betydning for sentrale deler av en families hverdagsliv ut ifra familiens nettverk og ressurser, hvordan de organiserer hverdagen, og hvordan familien er sammen som familie. Dette kommer også Danielsen (2006), Aarseth (2011) og Wissö (2012) inn på i sine tekster. Samtidig virker det å være middelklasseforeldrenes idealer for foreldreskap som er et hovedtema i de ulike tekstene. Danielsen (2006) diskuterer ikke et klasseperspektiv direkte, men hennes beskrivelser av ulike foreldreskapspraksiser med fokus på opplevelser av tid og fleksibilitet i organiseringen av familiens hverdag, kan allikevel gi «føringer» for hvilke praksiser som er reelt mulige.

Det er med andre ord mulig å forstå disse ulike praksisene og diskursene i tilknytning til hvilke forståelser av barn, barndom og foreldreskap som er eller blir ansett for å være «allmenne» i samfunnet (Schrumpf, 2007; Bø, 2011; Aarseth, 2011). Den måten samfunnet i dag diskuterer disse temaene på er preget av andre diskurser enn tidligere (jamfør Gillis, 2003). Dette kan derfor være et spørsmål der Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer er aktuelle. Der noen grupper eller posisjoner får være med å definere og mene noe om hvordan foreldreskap skal eller bør utformes kan det få betydning for hvilke diskurser og forståelser av foreldreskap som blir «allmenne» eller oppnår en hegemonisk posisjon i samfunnet (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

Forfatterne stiller samtidig spørsmål ved om de idealene for foreldreskap som blir presentert i tekstene er representative for alle foreldre, og om det finnes «allmenngyldige» eller «universelle» idealer for foreldreskap i samfunnet. Lareau (2011), Aarseth (2011) og Wissö (2012) drøfter dette i lys av foreldres habitus og kapital, og de mulighetene foreldre har til å kunne leve opp til middelklassens idealer for foreldreskapet. Samtidig utformes ikke

⁷ Det er imidlertid viktig å understreke at klasseforskjeller i en norsk sammenheng ikke nødvendigvis vil innebære det samme eller være like «tydelige» som i Lareau (2011), men handle om beskrivelser av hvordan foreldreskap bør utformes fra ulike foreldres posisjoner.

foreldreskapet bare i lys av disse betingelsene alene, men også ut ifra hvordan foreldre opplever og forholder seg til de normene og idealene de blir presentert for som foreldre. Danielsen (2006) og Wissö (2012) beskriver dette med tanke på hvordan foreldre tar stilling til og vurderer andres foreldreskap opp imot hvordan de selv ønsker å utforme sitt eget foreldreskap. Det innebærer at foreldre posisjonerer seg i det sosiale rommet (jamfør Bourdieu, 1989) når de tar disse valgene. Foreldre må dermed også ta stilling til ulike måter å forstå og tolke barn og barndom på. Dette er et fenomen Danielsen (2006, s. 253, 257-259) og Wissö (2012) også beskriver ut ifra foreldres muligheter til å ta aktive valg for hvordan de vil utforme foreldreskapet, og om de vil stille seg bak eller protestere mot de «allmenne» idealene.

7.3.1. Å dele eller ikke dele normer og idealer for foreldreskap og familieliv

Det normative fellesskapet foreldreskapet utgjør ifølge disse tekstene innebærer med andre ord at foreldre søker å få bekreftet de verdiene de står for som foreldre. Sommer (i Dencik et al., 2008) diskuterer dette med tanke på betydningen av at «like foreldre leker best». Den sosiale bakgrunnen foreldre har og de normene og idealene for foreldreskap som kan finnes i denne, kan ifølge Sommer si noe om sammenhengen mellom disse to faktorene. Samtidig kan også et normativt fellesskap mellom foreldre med samme sosiale bakgrunn bidra til å øke forskjellene mellom foreldre med ulik sosial bakgrunn, noe også Danielsen (2006) og Wissö (2012) diskuterer i sine tekster. Sommer drøfter dette og skriver: «Sagt med Bourdieu (1994) konfirmerer og stabiliserer uddannelsesgrupperne deres udgave af *nomos*, dvs den udgave af «den sunde fornuft», som bekræfter dem i, hvordan verden anskues. Dette opretholder *nomos*-forskellene mellom foreldre med hhv traditionelle og moderne opdragelsessyn- og praksis» (Sommer, 2008, s. 240). Ved at foreldre søker fellesskap og bekreftelse av sine normer og idealer for foreldreskapet innenfor sin egen gruppe vil det med andre ord være liten grad av utveksling av normer, idealer og verdier mellom de ulike foreldrefellesskapene foreldrene er en del av (jamfør Danielsen, 2006; Wissö, 2012).

Dette kan blant annet ses i sammenheng med tekstenes beskrivelser av at foreldre ikke ønsker å blande seg inn i eller å kritisere andre foreldre for hvordan de utformer sitt foreldreskap. I Danielsens og Wissös tekster blir dette synlig med tanke på foreldres rett til å utforme foreldreskapet slik de selv vil, og det blir ofte forstått som en privatsak. Hvis foreldre ikke deler de samme normene og idealene for foreldreskap, ønsker de heller ikke å diskutere saker som grensesetting og andre regler for barna og oppdragelsen med hverandre (jamfør Danielsen, 2006). Det kan være mulig å se dette i tilknytning til Qvortrups (2003) begrep om

polysentrisme der foreldres individuelle foreldreprosjekter blir anerkjent, men samtidig også kritisert i mer «private» rom. I dette ligger det også en forståelse av at praksisene kunne vært utformet på en annen måte, men at det ikke finnes en entydig sannhet om hvordan foreldreskapet skal utformes. Det gjør at det finnes et mangfold og nyanser av praksiser som ikke nødvendigvis blir åpenbare og synlige eller diskutert i samfunnet (Jørgensen og Philips, 2002; Qvortrup, 2003, s. 36; jamfør Danielsen, 2006; Wissö, 2012).

7.3.2. Samfunnets verdier og normer og idealer for foreldreskap i familiene

Dette mangfoldet av praksiser blir imidlertid mer tydelig gjennom de beskrivelsene av ulike foreldreskapsprosjekter som tekstene gir. Den ulike verdiformidlingen i de forskjellige praksisene innebærer, slik Sommer diskuterer, at barn tar med seg forskjellige verdier inn i møtet med samfunnet. Han skriver: «Det demokratiske, lighetsorienterte velfærdssamfund hviler på forhandlingskultur, og denne ville ikke være mulig uten en vis synkroni med en værdimæssig demokratisk og lighetsorienteret familiekultur» (Sommer, 2008, s. 235).

Samfunnet vil med andre ord være avhengig av at det er en sammenheng mellom de verdiene samfunnet vektlegger og de verdiene foreldrene formidler i familien. Ut ifra et slikt synspunkt vil mer tradisjonelle verdier i dag kunne bli tillagt mindre vekt og bli ansett for å ikke være synkrone med viktige verdier i samfunnet. En oppdragelse og utforming av foreldreskap som bygger på lydighet og disiplin vil derfor, ifølge Sommer (2008, s. 236-238), ikke gi barna den kompetansen og de verdiene som samfunnet gir betydning i dag. Fokuset på at familien skal være en arena der de følelsesmessige relasjonene og den nødvendige opplevelsen av tilhørighet kan bli ivaretatt og styrkes blir også diskutert i flere av de andre tekstene som Danielsen (2006), Sommer (2008) og Aarseth (2011). I disse tekstene er dette ofte knyttet til middelklassens verdier og idealer for utforming av foreldreskap.

Gjennom tekstene til Danielsen (2006, s. 251-257) og Lareau (2011) kommer samtidig også andre forståelser enn middelklassens normer og idealer knyttet til utformingen av foreldreskapet til uttrykk. I Lareaus praksis «accomplishment of natural growth» og kritikken av tanken om «barnet som prosjekt» i Danielsen blir dette synliggjort. Dette er også temaet i tekster som Stefansen og Blaasvær (2010) og Blaasvær (2011) hvor arbeiderklasseforeldres syn på barn og barndom og normer og idealer for foreldreskap blir belyst. Her kommer et annet syn på barns utvikling og forståelse av hva barn trenger og hva som er barns behov til syne. Disse forståelsene gir dermed rom for å forstå og utforme foreldreskapet på en annen måte (Stefansen og Blaasvær, 2010; jamfør Stefansen, 2008).

Det å stå for andre praksiser og utforme foreldreskapet på en annen måte enn normene og idealene blir samtidig ofte kritisk vurdert av andre foreldre og av institusjoner som skole, slik både Danielsen (2006), Lareau (2011) og Wissö (2012) beskriver. Imidlertid innebærer også deres (foreldrenes) forståelser og praksiser i foreldreskapet en kritikk av andre foreldres normer og idealer for foreldreskapet, men her retter kritikken seg den motsatte veien; mot de «allmenne» idealene. Disse normene, idealene og diskursene kan på den måten virke å danne antagonismer til en mulig hegemonisk diskurs/ den hegemoniske diskursen fordi de ulike forståelsene og idealene kommer til uttrykk i forskjellige foreldreskapsprosjekter- og praksiser (Jørgensen og Philips, 2002; Danielsen, 2006; jamfør Stefansen, 2008; Lareau, 2011). Foreldres normer, idealer og diskurser om foreldreskap er ulike, og dermed vil også foreldrenes utforminger av foreldreskapet kunne være og bli forskjellige.

7.3.3. Ulike og nyanserte foreldreskapsprosjekter

De ulike normene og idealene diskursene inneholder er derfor et uttrykk for at det finnes flere nyanser i hvordan foreldre utformer sine foreldreskap. I analysekapittel 6.5. argumenterte jeg for å skille (ut) to diskurser som begge har fokus på barns (rett til) utvikling og krav til foreldre om synlighet og engasjement. Disse to diskursene, «concerted cultivation/ involvert tilstedeværelse» og «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» kan muligens også speile noen av disse nyansene. Farstad og Stefansen (2008) diskuterer dette med tanke på at ulike «lag» i middelklassen virker å organisere omsorgen for barna på litt ulike måter. Ut ifra analysene av tekstene i oppgaven virker det også å være nyanser mellom foreldre i disse to diskursene jeg beskriver her, blant annet med tanke på synet på hvor organisert barns liv skal være og i hvilken grad foreldre skal legge til rette for barns utvikling gjennom sin egeninvolvering.

Det er derfor mulig å stille spørsmål ved om Lareau (2011) og Aarseths (2011) diskurser om «concerted cultivation» og «samstemt selvskapning» kan ses i sammenheng med og knyttes til ulike (høyere) lag av middelklassen enn diskursen «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» som finnes i Danielsen (2006). Diskursene vil på den måten kunne forstås som konkurrerende diskurser (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). Innholdet i disse to diskursene trenger samtidig ikke å innebære at de to diskursene er helt antagonistiske i forholdet seg imellom. Noen av normene og idealene innebærer like praksiser, mens andre skiller praksisene fra hverandre.

De ulike diskursene kan med andre ord se ut til å ha og bli gitt en ulik «verdi» i dagens samfunn. Sett ut ifra Laclau og Mouffes begreper om hegemoni og antagonismer (Jørgensen

og Philips, 2002) og beskrivelsene av foreldreskapspraksiser i tekstene, virker diskursene om «involvert tilstedeværelse» og «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» å stå nærmere hverandre enn hver av dem gjør med diskursen om «barndommen som en egen livs- og utviklingsfase» (Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Aarseth, 2011; Wissö, 2012). Samtidig virker alle de tre diskursene å stå sterkt (eller ha ulik status/posisjon) i ulike familier og samfunnslag. Forståelsen av barn, barndom og foreldreskap med vekt på naturlig utvikling og trygge rammer rundt barnas oppvekst er tilstede i tekstene til Danielsen (2006) og Lareau (2011) som en av flere diskurser. Den kan også finnes i Stefansen og Blasvær (2010) og Blaasvær (2011), og her er den en dominerende diskurs blant foreldre (jamfør Jørgensen og Philips, 2002). Ifølge Schrumpf (2007, s. 13-14) kan flere parallelle og ulike diskurser eksistere samtidig, men gis ulik verdi og innflytelse. Det kan bety at en hegemonisk diskurs blant en gruppe foreldre, ikke nødvendigvis vil oppnå den samme statusen blant andre foreldre, og dermed kunne oppfattes som en mer antagonistisk diskurs i denne gruppen (jamfør Jørgensen og Philips, 2002).

De «allmenne» forventningene og idealene som knyttes til foreldreskapet i samfunnet, vil dermed ikke nødvendigvis representere de samme normene og idealene som alle familier og foreldre utformer foreldreskapet ut ifra (Danielsen, 2006; Sommer, i Dencik et al., 2008; Lareau, 2011).

Kap. 8. Oppsummering og avslutning

Gjennom analyser og drøftingene i denne oppgaven har jeg ønsket å finne ut om og forstå mer av ulike normer, idealer og diskurser knyttet til hvordan foreldreskap utformes i dagens samfunn. Dette har jeg gjort med utgangspunkt i fire tekster fra ulike fag- og forskningsfelt (Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Aarseth, 2011; Wissö, 2012). Jeg har sett på hver enkelt tekst og sammenliknet dem med hverandre. Deretter har jeg brukt begrepene om hegemoni og antagonismer fra Laclau og Mouffes diskursteori (Jørgensen og Philips, 2002) for å diskutere hvilke praksiser, idealer og diskurser for foreldreskap som blir representert, og i hvilken grad de ulike diskursene kommer til uttrykk i disse tekstene. Jeg vil nå se nærmere på hovedfunnene i analysene i tilknytning til forskningsspørsmålene. I den andre delen av kapitlet ser jeg på nye spørsmål som har dukket opp underveis og hva jeg ville ha skrevet mer om i forlengelsen av arbeidet med denne oppgaven.

8.1. Forskningsspørsmål og hovedfunn

Hvilke forventninger er knyttet til det «gode» foreldreskapet i samfunnet?

De forventningene til det «gode» foreldreskap som kommer til uttrykk i tekstene er knyttet til tanker om at foreldre skal involvere seg og være tilstede og synlige på de arenaene barna deltar på. Institusjoner som barnehage og skole og organisasjoner er også med på å uttrykke forventninger til foreldre og hva som kan kreves av deres engasjement og involvering (Hennum, 2010; Lareau, 2011). Det er en uttrykt forventning at foreldre skal stille opp og bidra til å legge til rette for barnets utvikling og selvtutfoldelse (Danielsen, 2006; Aarseth, 2011).

I tilknytning til dette har jeg også sett på hvordan foreldreskapet kan forstås som et sosialt rom der ulike normer, verdier og idealer for foreldreskap og familieliv kommer til uttrykk og bidrar til å forme diskurser og praksiser. Det sosiale rommet for foreldreskap blir slik til et sosialt, normativt rom der ulike forståelser av foreldrerollen møtes. Foreldres ulike normer og idealer kan på den måten komme i konflikt med hverandre og bidra til å skape fellesskap eller avstand mellom foreldre. Den sosiale kontrollen foreldre imellom er et eksempel på dette (Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Det blir med andre ord viktig for foreldreskapet at foreldres begrunnelser for hvordan praksiser og idealer utformes blir funnet legitime og anerkjennes av andre foreldre og i samfunnet. Hvor involverte og tilstedeværende foreldrene er på de ulike arenaene barna deltar (på) er et av de sentrale kriteriene for hva som kjennetegner et «godt»

foreldreskap i tekstene (Danielsen, 2006; Lareau, 2011). Forventningene som knyttes til foreldreskapet gjør at idealer og praksiser blir synlige og vurderes som «gode» eller «dårlige» i det offentlige rommet.

Hvordan kan forventninger i samfunnet ses igjen i idealer for foreldreskap?

Dette forskningsspørsmålet er knyttet til det andre analysetemaet (kapittel 6.3.) og drøftingskapittel 7.2. om hvordan de ulike diskursene kan finnes igjen i samfunnet i dag. Gjennom analysene og drøftingene har jeg sett på hvordan forventningene til foreldreskapet i samfunnet og blant (andre) foreldre er med på å forme idealer for foreldreskap. Gjennom de ulike idealene for foreldreskap som kommer til uttrykk i analysene av tekstene har jeg identifisert flere ulike diskurser og valgt å løfte fram tre av de jeg mener er mest sentrale i tekstene i kapittel 6.5. Disse ulike diskursene er «involvert tilstedeværelse» / «concerted cultivation», «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» og «barndommen som en egen livs- og utviklingsfase» / «accomplishment of natural growth» (jamfør Danielsen, 2006; Lareau, 2011; Aarseth, 2011; Wissö, 2012).

De to første diskursene er diskurser som kommer tydelig til uttrykk i alle de fire hovedtekstene. De idealene for foreldreskap disse diskursene representerer passer godt overens med idealer i samfunnet om likestilte foreldre som kombinere familie og arbeid (jamfør Aarseth, 2011; Wissö, 2012). Diskursene er barneorienterte og kan med det sies å samsvare med samfunnets forståelser av barnet som aktivt og kompetent og at dette skal gjenspeiles i hvordan foreldre utformer sitt foreldreskap (jamfør Thuen, 2008; Aarseth, 2011). Den tredje diskursen «accomplishment of natural growth» / «barndommen som en egen livs- og utviklingsfase» er imidlertid mest til stede i Lareau (2011). Den kommer også til uttrykk i flere av de andre hovedtekstene, men da er det hovedsakelig som kritikk av de andre diskursene. Den blir dermed ikke like tydelig som en egen diskurs i disse tekstene. Fokuset rundt diskurser som «involvert tilstedeværelse» og «balanse mellom involvert tilstedeværelse og barns selvforvaltning» kan være et bilde på at nye idealer for foreldreskap er med på endre eller utvikle forståelsen av hva et «godt» foreldreskap innebærer i samfunnet (jamfør Brandth og Kvande, 2003; Schrumpf, 2007). De ulike idealene for foreldreskap som disse tre diskursene representerer blir dermed et uttrykk for at det finnes flere forståelser av hva et «godt» foreldreskap innebærer og «hva gode foreldre gjør for barna sine» i samfunnet (Danielsen, 2006).

Hvordan kommer verdier og idealer til uttrykk i ulike foreldreskapsprosjekter?

De ulike diskursene jeg har identifisert i denne oppgaven representerer ulike verdier og idealer for hvordan et «godt» foreldreskap og en «god» barndom skal utformes. I disse forståelsene ligger det ulike tanker om hva som er bra for barn, hva barn trenger og har rett til, og hvordan de bør ha det (Danielsen, 2006; Wissö, 2012). Foreldre kan ut ifra dette ha forskjellige forståelser av sin egen rolle og hva som er deres ansvar som foreldre. I tekstene er forholdet mellom de voksnes kontroll og tilstedeværelse og barns rett til utvikling og selvutfoldelse og selvstendighet viktige temaer. Betydningen av de følelsesmessige relasjonene og fellesskapet i familien blir også tillagt en stor verdi (jamfør Danielsen, 2006; Aarseth, 2011; Wissö, 2012).

I Lareau virker tilnærmingene «concerted cultivation» og «accomplishment of natural growth» å bli framstilt som to mer likeverdige tilnærminger til foreldreskap. Samtidig legger Lareau også vekt på at de ulike tilnærmingene ikke blir gitt den samme verdien i samfunnet, for eksempel i møtet med institusjoner der familiers og samfunnets verdier møtes (Lareau, 2011; jamfør Sommer, i Dencik et al., 2008). Dette kan være med på å gjøre en diskusjon om sosial bakgrunn og foreldreskapspraksiser relevant for å forstå mer om hvordan foreldreskap utformes. Samtidig viser tekstene også at foreldreskapsprosjekter ikke bare utformes ut ifra klasse eller sosial bakgrunn, men også skapes gjennom foreldrenes posisjonering i det sosiale rommet og det mangfoldet av normer og idealer som finnes her (Bourdieu, 1989; Brandth og Kvande, 2003; Danielsen, 2006; Wissö, 2012).

Gjennom disse tekstene blir det diskutert hvordan foreldre har mulighet til å påvirke praksisene gjennom den måten de «forhandler» med normene og idealene i samfunnet på. Det å uttrykke motstand mot de «allmenne» idealene for foreldreskap kan på den måten virke å ikke bare være avhengig av sosial bakgrunn (jamfør Danielsen, 2006). Samtidig kan den sosiale bakgrunnen være med på å påvirke hvilken sosial posisjon man inntar, ut ifra de normene og idealene for foreldreskap som blir funnet moralsk legitime i foreldrenes eget sosiale miljø (gjennom deres habitus og kapital i feltet, jamfør Bourdieu og Wacquant, 1992). Dermed kan også muligheten til å påvirke diskursene og idealene være ulik ut ifra den posisjonen foreldrene opplever å ha i dette rommet.

8.2. Avslutning/ avsluttende betraktninger

I denne oppgaven har de ulike forståelsene av foreldreskap som blir uttrykt i tekstene stått sentralt. Gjennom analysene og drøftingene har jeg sett mer av hvordan foreldreskap utformes i forhandlinger med samfunnet for øvrig, og de idealene for foreldreskap foreldre selv har og møter blant andre foreldre og institusjoner (jamfør Danielsen, 2006; Wissö, 2012). I

forlengelsen av denne oppgaven hadde det vært interessant å se nærmere på hvordan tekstene framstiller foreldre som aktive eller passive aktører i utformingen av eget foreldreskap. Det har betydning om foreldrenes praksiser er en følge av bevisste valg og/eller de mulighetene foreldrene opplever å ha til å utforme foreldreskapet slik de selv ønsker. På den måten blir det å følge eller ikke følge etablerte, «allmenne» idealer for foreldreskap både et spørsmål om valg og foreldres muligheter/ ressurser til å følge opp disse idealene. Forhandlinger om foreldreskap mellom foreldre og samfunnet ellers er derfor et tema jeg kunne tenkt meg å finne ut mer om, for å forstå mer av hvordan de ulike normene, idealene og forståelsene knyttet til barndom og foreldreskap i samfunnet påvirker hvordan foreldre utformer sitt foreldreskap.

Litteraturliste til oppgaven

Alvesson, M. og Sköldberg, K. (1994): *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur: Lund

Barnelova (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>, 16.10.2014

Bergström, G. og Boreus, K. (2005): Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I: G. Bergström og K. Boreus: *Tekstens mening och makt*. 2. opplag, s. 9-42. Studentlitteratur: Lund

Betz, T. (2012): Early childhood education and social inequality: Parental models of a «good» childhood. I: Richter, M. og Andresen S. (eds.): *The politicization of parenthood: Shifting private and public responsibilities in education and child rearing*. Children's well-being: Indicators and research, 5. Springer Dordrecht: London/ New York

Blom, K (2004): *Norsk barndom gjennom 150 år*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke: Bergen

Blaasvær, N. (2011): *Moderskapet i arbeiderklassen. En kvalitativ studie av åtte arbeiderklassekvinnens utforming av hverdagslivet med barn*. Masteroppgave i sosiologi. Universitet i Oslo: Oslo

Bourdieu, P. (1989): Social space and symbolic power. *Sociological Theory*. Vol. 7, no.1 (June), s. 14-25

Bourdieu, P. og Wacquant, L. J. D. (1992): The logic of fields; Interest, habitus, rationality. I Bourdieu, P. og Wacquant, L. J. D.: *An invitation to reflexive sociology*, s. 94-115, s. 115-140. The University of Chicago Press: Chicago

Brandth, B. og Kvande, E. (2003): *Fleksible fedre- maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Universitetsforlaget: Oslo

Broady, D. og Palme, M. (1997): Pierre Bourdieus kultursociologi. I: Thuen, H. og Vaage, S. (red.): *Oppdragelse til det moderne*, s. 181-198. Universitetsforlaget: Oslo

Bø, I. (2011): *Foreldre og fagfolk*. 3. utgave. Universitetsforlaget: Oslo

- Danielsen, H. (2006): *Med barn i byen. Foreldreskap, plass og identitet*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Bergen: Bergen
- Dencik (1999): Fremtidens barn – om postmodernisering og sosialisering. I: Dencik, L. og Schultz Jørgensen, P. (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Hans Reitzels forlag: København
- Dencik, L. og Schultz Jørgensen, P. (1999): Introduktion. I: Dencik, L. og Schultz Jørgensen, P. (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Hans Reitzels forlag: København
- Dencik, L., Schultz Jørgensen, P. og Sommer, D. (2008): *Familie og børn i en opbrudstid*. Hans Reitzels forlag: København
- Ellingsæter, A. L. (2012): Nordic politicization of parenthood: Unfolding hybridization? I: Richter, M. og Andresen S. (eds.): *The politicization of parenthood: Shifting private and public responsibilities in education and child rearing*. Children's well-being: Indicators and research, 5. Springer Dordrecht: London/ New York
- Farstad, G. R. og Stefansen, K. (2008): Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 2008, nr.3, 344-372.
- Foros, P. B. og Vetlesen, A. J. (2012): *Angsten for oppdragelse. Et samfunnsetisk perspektiv på dannelse*. Universitetsforlaget: Oslo
- Gillis, J. R. (2003): Childhood and family time: a changing historical relationship. In: Jensen, A.-M. og McKee, L. (ed.): *Children and the changing family: Between transformation and negotiation*. Routledge: Oxon
- Gillies, V. (2012): Family policy and the policies of parenting: from function to competence. I: Richter, M. og Andresen S. (eds.): *The politicization of parenthood: Shifting private and public responsibilities in education and child rearing*. Children's well-being: Indicators and research, 5. Springer Dordrecht: London/ New York
- Halldén, G. (1999): Forældreperspektiv og barneperspektiv på familieliv og den gode barndom. I: Dencik, L. og Schultz Jørgensen, P. (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Hans Reitzels forlag: København
- Hennum, N. (2002): *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være far og mor til norsk ungdom*. Doktorgradsavhandling. NTNU: Trondheim

Hestbæk, A.-D. (1999): Forældreskab i det moderne samfund. I: Dencik, L. og Schultz Jørgensen, P. (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Hans Reitzels forlag: København

Hochschild, A. R. (1997): *Tidsfælden. Når familien bliver arbejde og arbejdet bliver familie*. Dansk udgave, 2003. Munksgaard Danmark: København

Holter, H. (1975): Historisk utvikling av familien i Nord- Europa. I: Holter, H., Ve, H., Gjertsen, A. og Hjort, H. (red.): *Familien i klassesamfunnet*. Pax forlag: Oslo

Holter, H. og Ve, H. (1975): Familie og klasse. I: Holter, H., Ve, H., Gjertsen, A. og Hjort, H. (red.): *Familien i klassesamfunnet*. Pax forlag: Oslo

Hultqvist, H. (2007): Michel Foucault. Makten er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best. I: Steinsholt, K. og Løvlie, L. (red.): *Pedagogikkens mange ansikter. Pedagogisk idehistorie fra antikken til det postmoderne*. Universitetsforlaget: Oslo

Jacobsen, D. I. (2013): *Forståelse, beskrivelse og forklaring – innføring i metode for helse- og sosialfagene*. 2. utgave. Høyskoleforlaget: Kristiansand

Jørgensen, M. W. og Philips, L. (2002): *Discourse analysis as theory and method*. Sage: London

Kjørholt, A. T. (2010, a): Barn som samfunnsborgere – til barnets beste? (kap. 1). I: Kjørholt, A. T. (red.): *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Universitetsforlaget: Oslo

Kjørholt, A. T. (2010, b): Barnehagen som lekegrind for autonomi og valgfrihet? I: Kjørholt, A. T. (red.): *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Universitetsforlaget: Oslo

Kristiansen, A. (2012): *Utdanning og sosial utjevning. Om tilpassing, seleksjon og reproduksjon*. Unipub

Kristjansson, B. (1999): Hverdagslivet og tidens problematik. Nogle erfaringer fra en nordisk undersøgelse af børns opvækstvilkår. I: Dencik, L. og Schultz Jørgensen, P. (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Hans Reitzels forlag: København

Kunnskapsdepartementet (2011): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Fagbokforlaget: Bergen

Lareau, A. (2011): *Unequal childhoods. Class, race and family life. Second edition with an update a decade later*. University of California Press: Berkeley

Lidén, H. (2003): Foreldres autoritet og ungdoms selvstendighet. *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 3(2) s. 27-47. Hentet fra http://www.hioa.no/asset/6588/1/6588_1.pdf, 16.10.2014

Nielsen, M. L. (2003): Barnet som forhandlingspartner. I: Sagberg, S og Steinsholt, K. (red.): *Barnet. Konstruksjoner av barn og barndom*. Universitetsforlaget: Oslo

Nilssen, O. (2012): *Kjøkenbenkrealisme. Ærlege historier om tidsklemma*. Det norske samlaget: Oslo

Nordkvelle, Y. T. (2004): Pedagogikkens eurosentrisme – eller eurosentrismens pedagogikk? *Norsk pedagogisk tidsskrift*, nr. 2/3, s. 157-172

Qvortrup, L. (2003): *The hypercomplex society*. Peter Lang Publishing Group: Bern

Richter, M. og Andresen, S. (2012): Introduction. I: Richter, M. og Andresen S. (eds.): *The politicization of parenthood: Shifting private and public responsibilities in education and child rearing*. Children's well-being: Indicators and research, 5. Springer Dordrecht: London/ New York

Schrumpf, E. (2007): *Barndomshistorie*. Det norske samlaget: Oslo

Stefansen, K. og Blaasvær, N. (2010): Barndommen som klasseerfaring. Omsorg og oppdragelse i arbeiderklassen. I: Dahlgren, K. og Ljunggren, J. (red.): *Klassebilder. Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Universitetsforlaget: Oslo

Stefansen, K. (2008): Et uendelig ansvar. Om foreldreskap i middelklassen. I: Bø, B. P. og Olsen, B. C. R. (red.): *Utfordrende foreldreskap – Under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Gyldendal akademisk: Oslo

Steinsholt, K. og Øksnes, M. (2003): «Stop making sense!» Perspektiver på barn og barndom. I: Sagberg, S. og Steinsholt, K. (red.): *Barnet. Konstruksjoner av barn og barndom*. Universitetsforlaget: Oslo

Thomassen, M. (2006): *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Akademisk: Oslo

Thuen, F. (2009): Moderne foreldreskap. Vedlegg til NOU 2009:21, *Adopsjon - til barnets beste – En utredning om de mange ulike sidene ved adopsjon*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Departementenes servicesenter, informasjonsforvaltning: Oslo

Thuen, H. (2008): *Om barnet. Oppdragelse, opplæring og omsorg gjennom historien.*
Abstrakt forlag: Oslo

Thuen, H. og Sommerschild, H. (1997): *Foreldre – til barns beste. Om barneoppdragelse før og nå.* Pedagogisk forum: Oslo

Wissö, T. (2012): *Småbarnsföräldrars vardagsliv: Omsorg, moral och socialt kapital.*
Doktorgradsavhandling. Universitetet i Göteborg: Göteborg

Aarseth, H. (2011): *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer.* Cappelen
Damm: Oslo